

Editorial

Stan V. Cristea

Memoria locului

Ideea lui Marin Preda, potrivit căruia „Memoria știe să dea semne sigure în ceea ce privește valoarea lucrurilor aflate; ea este cea care marchează faptele cu adevărat importante și le reține, selectându-le și stabilindu-le valoarea”, este cât se poate de realistă, și de la ea am pornit reflecțiile de mai jos. Anume că, marcând *împlinirea a 585 de ani de la prima atestare documentară a județului Teleorman*, putem marca totodată, oricât de subiectivă ar părea această încercare, și un moment pe care să-l jalonăm prin împlinirile pe care memoria colectivă le-a reținut sub diverse forme. O astfel de panoramă este ilustrată, de pildă, prin câteva romane, precum *Papucii lui Mahmud*, al lui Gala Galaction, *Descult*, al lui Zaharia Stancu, *Moromeții*, al lui Marin Preda, prin unele antologii literare (*Paisprezece poeți din Sud*, *Unsprezece prozatori din Sud*, *Șase publiciști din Sud*, publicate de noi, în 2001, ori *Lira lui Orfeu*, publicată de Cristian Gabriel Moraru, în 2013), prin dicționarele biobibliografice (și cităm: *Județul Teleorman. Dicționar biobibliografic. Cultură, artă, știință*, din 1996, și *Dicționarul scriitorilor și publiciștilor teleormăneni*, din 2005, care ne aparțin), prin *Monografia folclorică a Teleormanului*, publicată de Horia Barbu Oprișan, în 1971, sau prin atâtea și atâtea monografii ale județului și de localități, apărute în perioada interbelică (de pildă: Aneta Chr. Milian – *Monografia orașului Turnu Măgurele*, 1941; Christache Chr. Milian – *Monografia social-economică a județului Teleorman*, 1935), în perioada de dinainte de 1989 (precum: Ion Bălă, Ion Moraru – *Alexandria pe treptele istoriei*, 1984), și în perioada postdecembristă (și putem indica: *Monografia județului Teleorman*, 1998, realizată de noi împreună cu un colectiv de autori, monografiile principalelor orașe din județ, Alexandria, Roșiorii de Vede, Turnu Măgurele, Zimnicea, ori cele ale unor comune, precum: Peretu, Orbeasca, Buzescu ș.a.). Aceste lucrări – și atâtea altele, desigur – reamintesc, peste ani, împlinirile, din diverse domenii, pe care oamenii acestui județ le-au lăsat în urma lor, ca mărturie că, în acest spațiu, s-a dezvoltat o viață socială, economică și culturală cu nimic mai prejos decât aceea din alte județe, însă, de-a lungul anilor, memoria colectivă a reținut aspectele cele mai importante, dincolo de care alte fapte, deloc mărunte, le-au nuanțat existența. Rațiunea devenirii comunităților a fost astfel ilustrată, în fiecare epocă, în fiecare perioadă, în fiecare moment, ca temei pentru evoluția viitoare. Pe de altă parte, devenirea care se prefigurează în cadrele prezentului își are logica ei intrinsecă, jalonată de mersul societății românești, fără să se poată desprinde cu totul de tradiții și de împlinirile anterioare, context în care memoria colectivă joacă un rol distinct. Nu putem trece mai departe fără să marcăm, în plan cultural, anumite momente din evoluția de până acum. Marcăm împlinirea a 585 de ani de la prima atestare documentară a județului Teleorman, cum am marcat și alte momente, din istoria culturală a neamului românesc, ori având interferențe cu istoria locului. Am marcat anul trecut împlinirea a 175 de la nașterea lui Mihai Eminescu, am marcat, în acest an, împlinirea a 150 de ani de la nașterea lui Constantin Brâncuși, împlinirea a 65 de ani de la moartea lui Gala Galaction, teolog și prozator originar din Dideștii Teleormanului, și împlinirea a 75 de ani de la nașterea lui Mircea Scarlat, critic și istoric literar născut la Cervența. Tot în acest an vom marca: 150 de ani de la nașterea lui N.I. Apostolescu, critic și istoric literar originar din Alexandria, 140 de ani de la nașterea lui Ion D. Ștefănescu, istoric al artei, născut la Preajba, comuna Poeni, 115 ani de la nașterea lui Miron Radu Paraschivescu, poet născut la Zimnicea, 125 de ani de la nașterea lui Gherase Dendrino, compozitor originar din Turnu Măgurele, 55 de ani de la moartea lui Dimitrie Stelaru, poet născut a Turnu Măgurele, 145 de ani de la nașterea lui Ion Al. Vasilescu-Valjan, dramaturg născut la Turnu Măgurele, 150 de ani de la nașterea Hortensiei Papadat-Bengescu, prozatoare care a trăit mulți ani la Turnu Măgurele, 125 de ani de la moartea generalului-medic Zaharia Petrescu, născut la Alexandria. Cum, la fel, vom marca unele evenimente care îi privesc pe contemporanii noștri. Și toate acestea, ca dovadă că memoria colectivă își îndeplinește funcția sa esențială, aceea de a ilustra modele de existență și de activitate pentru cei de azi și cei de mâine.

14 mai 1441 – Teleorman 585 – 14 mai 2026

Bujorii de la Troianu – comoară a Teleormanului

Șt. O. Iosif

Poezia

Te văd trecând... Dar nu mai porți brățară,
Nici diadem, nici straie orbitoare...
Ci tristă-n șalul vechi de cerșetoare,
Averea ta întregă e-o chitară.

Războinici mari pe vremuri te-nălțară,
Tu le-mpleteai cununi nepieritoare;
În veacul nostru cine vrea o floare?
Gonită rătăcești din țară-n țară...

Pe drumuri, în surghiun, te-apucă sara;
Dormi prin ruini, drept căpătâi-ghitara,
Iar ziua cânti la uși de cafenele...

Aprinzi în muncitori simțiri rebele,
Tu care-i desfătai cu ambrozie,
Sărmană, urgisită Poezie!...

În paginile 9 - 12:

Teleorman - 585

Poeți teleormăneni de ieri și de azi
- antologie selectivă -

Evenimente culturale

Celebrarea lui Constantin Brâncuși

Într-o zi cu profundă încărcătură simbolică pentru cultura română, 19 februarie – Ziua Națională Constantin Brâncuși – două instituții de cultură din municipiul Roșiorii de Vede au găzduit vernisajele a două expoziții dedicate marelui sculptor român. Prima dintre acestea, organizată la Casa de Cultură, a reunit lucrări de sculptură în piatră de râu, prezentate sub genericul „Universe Inside”, semnate de sculptorul roșiorian Costel Păun. Cea de-a doua expoziție, găzduită de Muzeul de Istorie „Petre Voivozeanu”, a adus în atenția publicului lucrări de grafică inspirate din universul brâncușian, realizate de artistul plastic alexandrian Costel Lupu. Cele două vernisaje s-au bucurat de prezența iubitorilor de artă, a invitaților și a reprezentanților administrației publice locale, evenimentele fiind dedicate celebrării operei lui Constantin Brâncuși, de la a cărui naștere s-au împlinit 150 de ani. Expoziția cuprinzând lucrările realizate de sculptorul Costel Păun propune publicului un demers artistic ce explorează universul interior al formei, materiei și emoției, reunind lucrări inedite realizate special pentru acest moment aniversar consacrat

memoriei lui Constantin Brâncuși. În cadrul vernisajului, dincolo de ceea ce a mărturisit artistul însuși, s-au remarcat opiniile exprimate de consilierul local, ing. Ionel Ignat, care a evidențiat frumusețea și expresivitatea lucrărilor expuse, mărturisind impactul puternic pe care acestea l-au avut asupra sa. De asemenea, curatorul expoziției, gl. lt. (r) Valentin Becheru, președintele Asociației Culturale „Radu Grămăticul”, a subliniat legătura spirituală dintre creațiile prezentate și filonul artistic brâncușian. Totodată, lucrările de grafică semnate de Costel Lupu au fost apreciate pentru modul în care reinterpretează, într-o manieră personală, simbolistica și spiritul operei brâncușiene. Cele două expoziții au fost vizitate și de primarul municipiului Roșiorii de Vede, Valerică Gheorghe Cîrciumaru, care a dialogat cu artiștii și i-a felicitat pentru creațiile prezentate. Edilul se numără printre susținătorii constanți ai vieții culturale locale, implicându-se activ în promovarea valorilor artistice și în organizarea unor evenimente dedicate patrimoniului cultural.

(Aurelia Bărbuț)

In memoriam
Lucian Teodosiu

Scriitorul Lucian Teodosiu a plecat la cele veșnice în ziua de 12 februarie 2026. Născut la 21 iunie 1942, în Câmpia Română, în Valea Dunării, la Turnu Măgurele, a urmat cursurile liceale în orașul natal, iar pe cele universitare la Facultatea de Filologie a Universității „Al. I. Cuza” din Iași, oraș unde se stabilește cu familia și unde a lucrat mai bine de trei decenii în Redacția Culturală a Postului de Radio Iași. A debutat cu versuri în paginile primelor numere ale revistei „Cronica”, în 1963, iar editorial în 1989, la Editura

Junimea. A colaborat cu versuri, eseuri, interviuri și articole pe diferite teme la numeroase reviste literare și de cultură din România și Basarabia, precum și la Radio ori Televiziune.

A publicat cărțile (selectiv): „Ceruleum” („Incantații”), Editura Junimea, Iași, 1989, versuri; „Planeta la mare bal”, Editura Moldova, Iași, 1995, versuri; „Dimitrie Stelaru – așa cum l-am cunoscut”, Editura Junimea, Iași, 1998, eseu; „Într-o bună dimineață”, Editura Danaster, Iași, 1999, versuri; „Despre libertatea calului”, Editura Helicon, Timișoara, 1999, versuri; „O zi din viața mea – Une journée – ma vie”, Editura Viitorul Românesc, București, 1999, versuri; „Privilegii”, Editura Omnia, Iași, 2005, versuri. Prin plecarea lui Lucian Teodosiu la cele veșnice, Filiala Iași a Uniunii Scriitorilor din România a pierdut un scriitor de valoare.

In memoriam
Gabriela Violeta Păunescu

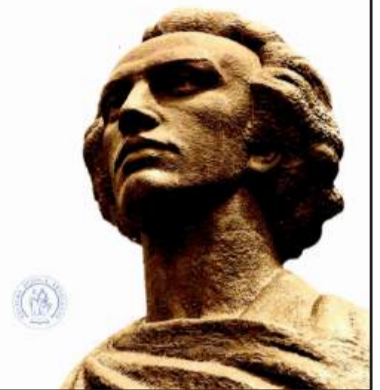

Prin glasul său, duos și profund, **Gabriela Violeta Păunescu** (4 mai 1959 - 23 ianuarie 2026) a purtat răbdarea și noblețea omului care a ales să vindece nu doar prin profesia de medic, ci și prin celelalte pasiuni ale sale. Ca artist plastic, prin fiecare pictură sau icoană, a mărturisit ceva. Nu doar a pictat, ci a și vindecat – cu știința sa ca medic a alinat suferințele oamenilor, cu arta dăruind sufletului hrana spirituală. De-a lungul unei vieți dedicate medicinei și artei, Gabriela Violeta Păunescu a fost mai mult decât un medic sau un pictor. A fost și va rămâne un reper moral, un simbol al dăruirii totale pentru pacienți, pentru prieteni, într-un cuvânt, pentru semenii. Toate aceste calități se vor păstra, de-acum încolo, nu doar în amintirile pacienților cărora le-a vindecat, într-un fel sau altul, suferințele, ci și în amintirile prietenilor și colegilor-artiști, alături de care și-a expus lucrările în numeroase expoziții, nu de puține ori primind, pe lângă binemeritatele aprecieri din partea specialiștilor și a publicului, și importante premii acordate de instituții prestigioase de cultură din județul Teleorman și din București. Numeroasele lucrări care au rămas în urma sa, fie ele lucrări de pictură, icoane pe sticlă sau ii pictate, vor reprezenta și oglinzi în care chipul și sufletul său s-au răsfrânt ca într-o efigie.

(Iuliana Cârnu)

Vitrina „Caligraf”

MIRCEA POPA
EMINESCU
TREPTE ALE DEVENIRII

IORDAN DATCU
Introducere
în opera lui
ION TALOȘ

BCN Editorial

Rodica Lăzărescu

NICULAE GHERAN
în oglinda corespondenței

DAVID

Lina Codreanu

THEODOR CODREANU
Bibliografie critică

Editura Herald
Iasi, 2025

Caligraf

Revistă de cultură

Editor:

Centrul Cultural
Teleorman

Apare sub egida

Uniunii Scriitorilor
din România

FLOREA BURTAN
redactor-șef

Ștefan Mitroi (senior editor), Ana Dobre, Nicoleta Milea

Tehnoredactare: Vladimir Mutu

Revista Caligraf este editată de Centrul Cultural Teleorman - director, Ciprian Agapie.

Revista Caligraf este membră a Asociațiilor Revistelor, Imprimeriilor și Editurilor Literare (ARIEL), înființată în baza Hotărârii judecătorești și recunoscută de către Ministerul Culturii. Revistă fondată de Ziarul Teleormanul.

Răspunderea pentru conținutul articolelor publicate aparține autorilor acestora. Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.

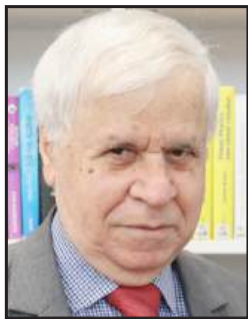
ISSN 2734 - 4215 / ISSN-L 1582 - 1412

Adresa redacției: str. Ion Creangă, nr. 52 - 54, Alexandria, județul Teleorman

În atenția colaboratorilor: textele se trimit în format electronic, cu diacritice, la următoarea adresă de e-mail:

revista_caligraf@yahoo.com

Istorie literară

Stan V. Cristea

Nicolae Scurtu - 75

Nicolae Scurtu.
Alte întregiri de istorie literară

Admirabilul și inconfundabilul istoric literar Nicolae Scurtu continuă o veche tradiție, ilustrată la noi de I.E. Torouțiu, cu ale sale „Studii și documente literare” (vol. I-XIII, 1931-1946), de Gh. Cardaș și G. Bogdan-Duică, sau Perpessicius, G. Călinescu ori Șerban Cioculescu, modele pe care le-a urmat, dincolo de pasiunea bibliofilă din spatele documentelor integrate în circuitul public cu o inconfundabilă acribie, cu scopul mărturisit de a releva personalitatea unor scriitori, de a descrie sensurile unor opere literare, de a clarifica unele aspecte de istorie literară și de a corija unele inexactități. Ca un adevărat arheolog literar en titre, Nicolae Scurtu este unul dintre puținii care mai fac, astăzi, la noi, istorie literară în acest mod, valoarea documentului literar astfel reabilitat devenind suverană în sine, dar și strict necesară pentru asigurarea receptării depline și corecte a operei și personalității unor scriitori și publiciști semnificativi. Dincolo de aceste trăsături se ivește, deopotrivă, și o erudiție care îl ajută să consolideze un discurs argumentat și foarte bine integrat nu doar în propria sa operă, cât mai ales în întreaga istorie literară pe care o slujește cu pasiune.

Prin volumul publicat nu cu mult timp în urmă, *Cercetări literare. Scriitori și publiciști giurgiuveni, III* (Bolintin Vale, Ed. Sud, 2024, 279 p., din care 23 cu fotografii și facsimile), Nicolae Scurtu continuă să investigheze câmpul literar conturat în cele două volume publicate anterior (*Cercetări literare. Scriitori și publiciști giurgiuveni, I*, 2019; *Cercetări literare. Scriitori și publiciști giurgiuveni, II*, 2022), care se alătură celorlalte serii (*Cercetări literare. Scriitori dâmbovițeni, vol. I-V*, 2007-2011; *Contribuții de istorie literară, vol. I-III*, 2011-2018; *Cercetări literare. Scriitori și publiciști olteni, I*, 2023). Desigur, cercetările literare vizând „scriitori și publiciști giurgiuveni” constituie de-acum o altă serie valoroasă care, mai mult ca sigur, va fi continuată, ea decurgând și din excelenta colaborare cu revista „Sud”, care apare deja de treizeci de ani la Bolintin Vale, fondată fiind la inițiativa inimosului publicist și traducător Constantin Carbarău și a câtorva intelectuali, astăzi ea reprezentând „o publicație esențială în care își dau întâlnire scriitori și cărturari din toate generațiile” (p. 6). Cel de-al treilea volum al seriei cuprinde, ca și celelalte două, „contribuții de cercetare și istorie literară privitoare la scriitorii, publiciștii și oamenii de cultură din acest fermecător areal al ținutului giurgiuvean” (p. 5). Fără să putem analiza în amănunt, în cronica de față, toate cele 56 de articole din volum, vom stărui totuși asupra elementelor esențiale pe care acestea le semnaleză pentru istoria literară.

Portretele celor pe care Nicolae Scurtu îi are în vedere în acest volum – schițate cu pregnanță și realism, prin liniile fundamentale ale personalității fiecăruia – sunt realizate pe baza unor documente, scrisori și creații literare descoperite în biblioteci publice și în arhive personale sau păstrate în biblioteca proprie, însă istoricul literar ne avertizează că „Identificarea, transcrierea și descrierea acestor izvoare, de cele mai multe ori, primare, necesită știință de carte, timp, răbdare și o atență interpretare a informațiilor ce le cuprind.” Acestea sunt, de altfel, și calitățile pe care le probează fără dubii Nicolae Scurtu, un istoric literar din stirpe rară a celor pentru care actul publicistic incumbă o acuratețe și o responsabilitate de cel mai înalt grad, pe care le descoperim și în paginile volumului de față, precum le-am descoperit-o în toate tomurile de „cercetări literare” publicate până în prezent. Noile întregiri documentare din acest volum, dovedesc o dată în plus, calitățile de excepție ale istoricului literar Nicolae Scurtu: pasiunea și acuratețea cercetării, o cunoaștere solidă a mersului ideilor și faptelor culturale, a personalităților literare și culturale, o soliditate fără cusur a argumentelor la care apelează pentru susținerea afirmațiilor, un stil elevat, concis și convingător.

Nicolae Scurtu deschide volumul său de „cercetări literare” cu un grup de patru articole despre Nicolae Cartoian, „eminent specialist în cercetarea manuscrisului vechi, a

literaturii populare și a istoriei literaturii române vechi” (p. 14), pentru care încă nu a fost publicată o bibliografie completă a operei sale, deși o asemenea încercare a făcut-o Dan Simonescu, în 1980, însă aceasta conține „multe și inexplicabile lacune”. Incânt, contribuțiile din acest volum sunt de natură să întregescă această bibliografie, dar și portretul istoricului literar și cărturarului Nicolae Cartoian, întâi cu unele rapoarte de premiere a unor lucrări de către Academia Română (între autorii lor îl întâlnim și pe George Baiculescu, dar și pe Constantin Solomon, autor al cărții „Biblia de la București (1688). Contribuții noi istorico-literare”, apoi cu mențiunea critică despre „Correspondența scriitorilor”, semnată de Ilarie Chendi, privind unele scrisori ale lui Dimitrie Bolintineanu, publicate de cărturar în „Neamul românesc literar”, în 1909, precum și cu articolul „Contribuția Transilvaniei la cultura românească veche”, o sinteză apărută în revista „Licurici”, în 1941.

Poetul, prozatorul, filosoful, eseistul, traducătorul, memorialistul și excepționalul teolog Nichifor Crainic este prezent în volum cu răspunsul la ancheta realizată, în anul 1934, de către Ioan Georgescu, privitoare la „unirea” celor două biserici românești, cu portretul elaborat de Mihail Hottineanu și inclus într-o carte rară, apărută în 1920, cu două scrisori trimise scriitorului Paul Anghel, pe care l-a cunoscut la revistele „Glasul Patriei” și „Tribuna României”, la care colaborează „după o lungă și inacceptabilă absență”, cu două rapoarte de premiere a unor lucrări de către Academia Română, cu câteva scrisori către soția sa, Aglaia Crainic și către fiica sa, Ioana Fortuna Crainic, din perioada primei detenții (din 1934), apoi o altă scrisoare către fiica sa și ginerele său, din perioada celei de a doua detenții (din 1947), în fine, cu un portret în versuri, inclus de Teodor P. Păcescu între „Fotografiile ortodoxe” din „Noua Revistă Bisericească” (1930).

Prozatorul, publicistul, traducătorul și memorialistul I.A. Bassarabescu este prezent, la rândul său, cu rapoarte de premiere de către Academia Română a unor cărți (două dintre ele semnate de George Dumitrescu și Aida Vrioni), cu o microevocare a lui George Tutoveanu, trimisă revistei „Păstorul Tutovei”, în 1942, cu răspunsul la ancheta realizată, în 1935, de Ion Georgescu despre „unirea” celor două biserici existente în România întregită, la care a răspuns și Nichifor Crainic, cu șase scrisori adresate lui George Tutoveanu (în anii 1923, 1924, 1935, 1937), cu interviul „O seară cu [omnului] I.A. Bassarabescu”, publicat în 1936 de ziarul francez „Le Moment”, care apărea la București (aici apare și informația că scriitorul a fost invitat de Dumitru Caracostea să țină o conferință „în fața studenților despre biografia” sa, însă în volumul editat de Iordan Datcu, în 1971 și reeditat în 2013, nu figurează această „mărturisire”).

Din galeria marilor spirite care au avut legături cu spațiul geografic și spiritual giurgiuvean nu avea cum să lipsească filosoful, eseistul, traducătorul și publicistul Constantin Noica, căruia îi este semnalată colaborarea la revista „Licurici” a Liceului Comercial de Băieți din Giurgiu, în paginile căreia este prezent, în anii 1941-1942, cu eseurile: „Rânduri despre tinerete”, „Inteligență și deșteptăciune” și „Filosofia naționalismului”, primele două fiind regăsimdu-se în carte; ultimele două au fost rostite la Radio și sunt incluse de Andrei Dimitriu și Gabriel Liiceanu în volumul: Constantin Noica – „21 de conferințe radiofonice: 1936-1943” (2000), fără menționarea apariției lor în revista giurgiuveană.

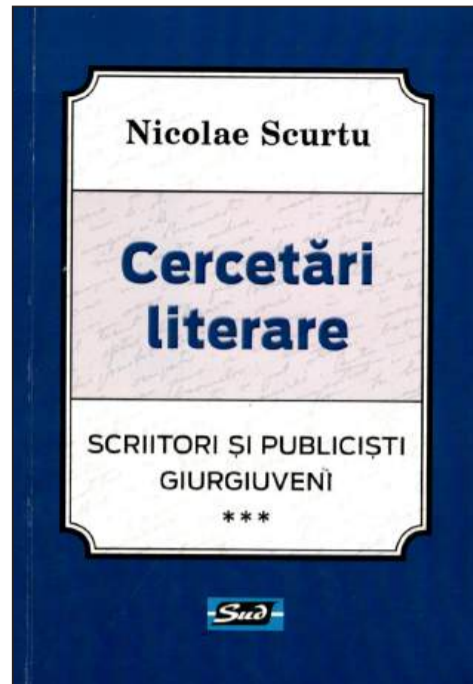
Nu lipsește din carte nici Tudor Arghezi, pentru care sunt reproduse două epistole trimise prozatorului, publicistului și criticului de artă Virgil Ciolflec, în 1921, în cea de a doua fiind evocată o viitoare „vizitare a conacului” acestuia de la Mârșa, din județul Vlașca, dispărut între timp, unde deținea o bogată colecție de artă.

În fine, reținem și atenția acordată de Nicolae Scurtu unor personalități din exil, întâi lui Emil Turdeanu, istoric literar, slavist și comparatist de talie europeană, trăitor în

Franța, pentru care reproduce o scrisoare și un „cursus honorum”, adresate academicianului Eugen Simion, ca urmare a tergiversărilor nejustificate de a fi ales ca membru de onoare al Academiei Române, în anul 1994, o altă „personalitate inconfundabilă a prozei moderne europene” fiind *Viorica Știlă*, care a publicat la Paris câteva cărți de proză, în volumul de față fiind reprodusă nuvela „Părintele Leonida”, din „Revista Scriitorilor Români” (1971).

Desigur, alte „cercetări literare” incluse de Nicolae Scurtu în volumul său îi privesc pe unii dintre scriitorii semnificativi care s-au născut în județul Giurgiu ori au avut legături cu acesta. Pentru *Emanoil Bucuța* se reproduce o scrisoare adresată poetei, prozatoarei și memorialistei Elena Văcărescu, care se afla la Paris și făcea parte din comisia de jurizare pentru România în vederea acordării Premiului european „Femina”, acordat în anul 1929 prozatorului Damian Stănoiu, pentru cartea sa „Necazurile părintelui Ghedeon”; alte scrisori sunt adresate lui Cezar Petrescu (în anii 1934, 1937 și 1939), în legătură cu cartea acestuia intitulată „Cei trei regi”, care urma să apară în colecția „Cartea satului” a Fundației Culturale Regale „Principele Carol”. Pentru *Ion Vinea* este semnalată absența incitantului articol „Discuție sublunară”, apărut în anul 1932, în revista „Adam”, din tomul al nouălea al publicisticii acestuia, editată de Elena Zaharia Filipaș, și prin urmare este reprodus în întregime. *Ion Peretz*, dramaturg, publicist, polemist și traducător este prezent cu două scrisori, una către Corneliu Moldovanu, rugându-l să fixeze o zi pentru lectura piesei sale „Prăbușirea”, iar alta către Alexandru Stamatiaid, rugându-l să sprijine admiterea fiicei sale, Erastia Peretz, în Societatea Scriitorilor Români, apoi, pentru memoria sa postumă sunt restituite două cuvântări funebre, rostite de Horia Furtună și Radu Cosmin, în care se elogiază, cu discernământ, meritele sale, în fine, o evocare emoționantă aparține Mărgăritei Miller-Verghy, fiind reprodusă din „Revista scriitorilor și scriitorilor români” (1995). *Mircea Dem. Rădulescu* este evocat prin intermediul a trei articole: primul reproduce „un elocvent microportret” dintr-o carte a publicistului Mihail Hottineanu, din 1920; al doilea cuprinde epistola trimisă președintelui Societății Scriitorilor Români, George Diamandy, semnată alături de mai mulți scriitori, între care și Alexandru Cazaban, Corneliu Moldovanu și Nicolae Davidescu, care nu sunt de acord cu implicarea creatorilor de frumos în disputele și luptele politice; pe de altă parte, un catren, din cartea sa, „Leii de piatră” (1914), este reprodus într-un „Album” al soției lui Demostene Botez, Georgeta Botez, în care sunt și alte semnături importante ale literaturii române și străine. De asemenea, bibliografia eruditului cărturar *Tit Simezea* este întregită cu exegeza „Peștera din Vitelem”, publicată în revista „Credința noastră” (Bălți, 1936), pe când acesta era episcop al Hotinului; în text, „nașterea lui Ius este considerată ca o revelație ce a îmbărbătat și tulburat, în același timp, tot ce exista până în acel moment primordial al istoriei” (p. 240).

Nicolae Scurtu nu-i lasă în afara ariei sale de „cercetări literare” nici pe alți scriitori giurgiuveni. Lui *George Iarin* îi reproduce câteva poezii necunoscute. Lui *Nicolae Crevedia*, căruia, de asemenea, îi reproduce câteva epigrame, evocarea „Nașa” (este vorba de Aglaia Crainic, soția lui Nichifor Crainic, aceștia fiindu-i nași de cununie) și trei scrisori adresate lui Liviu Rebreanu, din 1941, pe când era atașat de presă la Ambasada României din Sofia, iar romancierul era director al Teatrului Național din București, propunându-i să aibă în vedere traducerea și punerea în scenă a unei piese de teatru a unui scriitor bulgar, ca gest reciproc la proiectata reprezentare, la Sofia, a unei piese românești, „Omul cu mățoaga” sau „Domnișoara Nastasia”. Pentru *Niculae Cantonieru* este reprodus un necrolog din revista „Convorbiri literare” (1939). *Erastia Peretz* este prezentă cu trei poeme, reproduse din „Revista scriitorilor și scriitorilor români” (1931). Pentru *Mihail Sabini* se reproduc mai multe

cugetări, din revista „Vraja” (1931). *Eugen Boureanu* este prezent cu o scrisoare, din 1969, adresată lui Perpessicius, căruia îi solicită „o întrevedere de o oră”, spre a-i destăinui unele chestiuni „strict sufletești”, despre care se va putea afla dacă a avut loc numai după publicarea „Jurnalului” marelui critic. Lui *Vasile Militaru* i se restituie două poezii, „Scrisoare” și „M-a prins dorul”, apărute în anul 1907 în revista „Convorbiri critice”, înființată și coordonată de Mihail Dragomirescu. Lui *Dimitrie Karnabat* i se reproduce poezia „Simfonia muncii”, o colaborare „uitată” la revista „Muncitorul Român” (1944). Un publicist „uitat” este și *Ion I. Nedelescu*, fost cronicar la ziarul „Universul”, îndepărtat din presă de către noul regim, care îi adresează o scrisoare, în anul 1958, lui Tudor Vianu, cu care fusese coleg de studii liceale și prieten, rugându-l să intervină la Academia Română pentru a-i facilita ocuparea unui post oricât de „umil”, solicitare rămasă fără rezultat. O carte a sa, „Zece ani de justiție contemporană 1926 - 1935. Însemnările unui cronicar judiciar”, fusese publicată în 1936 cu un cuvânt de deschidere al lui *Radu D. Rosetti*, reprodus în volumul de care ne ocupăm aici. În fine, acesta cuprinde și poezia lui *Stan Palanka*, „Balada... Șei... carului!”, reprodusă din revista „Facla românească” (1927), vizându-l pe Pamfil Șeicaru.

În cartea sa, Nicolae Scurtu rezervă câte un articol istoricului și muzeografului *Emil Păunescu*, cu care realizează și un lung interviu, istoricului și publicistului *Ștefan Păun*, prozatoarei *Ioana Petrescu* și poetei *Elena Damian*, precum și magistratului *Constantin Barbilian*, tatăl poetului Ion Barbu (Dan Barbilian), cu interesante scrisori către soția acestuia, Gerda D. Barbilian, și publicistului *Const. Dimu*, alte două articole fiind rezervate revistelor „Zodiac”, reproducând o evocare a lui *Niculae Cantonieru*, din 1936, și „Vlașca”, coordonată de istoricul *Ștefan Păun*, conținând remarcabile contribuții și ale altor intelectuali vlășceni.

Cercetările lui Nicolae Scurtu acoperă un spațiu de timp și de manifestare literară și culturală destul de întins, însă unitatea de viziune și de expresie este limpede, de înaltă ținută publicistică, servind la cote înalte, cu devotament și profesionalism, istoria literară românească. Desigur, medalioanele care însoțesc epistolele, textele literare și evocările pe care le reproduce cu acuratețe, atrag de fiecare dată atenția prin informații relevante pentru biografia și bibliografia unor scriitori și publiciști, pentru istoria literaturii române în general și pentru istoria culturală a unui spațiu geografic și spiritual distinct.

Pe de altă parte, parfumul de epocă, ridicat dintre filele și rândurile documentelor și epistolelor, evocă mai ales figuri din lumea literară și culturală interbelică, față de care respectul lui Nicolae Scurtu este pilduitor, fără a ocoli unele dintre figurile mai apropiate de noi, sau din exil. Lumea românească, așa cum este ea redescoperită în paginile istoricului literar, își dovedește, o dată în plus, farmecul său aparte, fie și prin intermediul acestui topos emblematic – asemenea celor reprezentând ținutul Neamțului, al Dâmboviței, al Olteniei –, ce și-a manifestat efervescența creatoare a spiritelor care i-au dat o anume noblete, relevându-le, cu patos, dimensiunile fundamentale, prin laturi care instituie pecetea unor insolități aparte, rar întâlnite astăzi, dar cu atât mai valoroase. Din această perspectivă, activitatea cercetătorului și istoricului literar Nicolae Scurtu – pe care, deloc subiectiv, o relevă și aceste rânduri – merită o recunoaștere publică pe măsură.

Critică literară

Ana Dobre

Mircea Scarlat - 75

Mircea Scarlat - critic și istoric literar

În anul 2026, **Mircea Scarlat** (10 aprilie 1951 – 18 decembrie 1987) ar fi împlinit 75 de ani. Dacă ar fi fost în viață, probabil ar fi avut parte de o sărbătorire națională. Timpul a fost nerăbdător, iar el, parcă simțindu-i nerăbdarea, s-a străduit să i se opună prin creație, lăsând o moștenire culturală care cuprinde: *Introducere în opera lui Miron Costin* (1976), la origine teza de licență, lucrarea care l-a impresionat pe Al. Rosetti care l-a propus pentru o bursă Herder; *Ion Barbu. Poezie și deziderat* (1981), *Introducere în opera lui Cezar Bolliac* (1985), *George Bacovia – Nuanțări* (1987), *Posteritatea lui Creangă*, postum, 1990.

La acestea se adaugă antologiile *Antologia Unirii 1918-1983*, *Poezie veche românească*, antologie, postfață, bibliografie și glosar de Mircea Scarlat (1985), *Climat poetic simbolist*, antologie, prefață și note de Mircea Scarlat (1987), *Dicționar al poezilor români (până la 1800)*, apărut postum în *Almanahul literar* din 1988.

Activitatea lui literară e completată de numeroase prefețe, postfețe, studii introductive la ediții ale operelor lui Tudor Arghezi (1980), Grigore Ureche și Cezar Bolliac (1983), Mișu Dragomir (1987), G. Călinescu (1988).

Opera vieții sale este *Istoria poeziei românești*, lucrare de mare anvergură, proiectată în cinci volume, din care trei volume au apărut în timpul vieții (vol. I, 1982, pentru care a primit Premiul Asociației Scriitorilor din București, vol. II, 1984, vol. III, 1986), al patrulea postum, în 1990, la Editura Teleormanul liber din Alexandria, cu un *Argument* al lui Nicolae Manolescu, al cincilea, ce ar fi fost dedicat contempo-ranilor, rămânând nerealizat. Poate din acest motiv, criticii literari, Nicolae Manolescu, în primul rând, îi conced calitatea de istoric literar, dar se arată mefienți în privința vocației de critic literar.

La acest moment, însă, Mircea Scarlat pare intrat într-un mare con de umbră. Critica literară actuală îl ignoră, cărțile sale nu sunt reeditate, nici cunoscute, concepția/viziunea critică, ideile exprimate, opiniile istorico-critice bine argumentate nu mai sunt un reper în studiile/ cercetările asupra fenomenului literar românesc. Pe fondul tulburare al actualității, frământată de tot felul de probleme și neajunsuri, exemplul de hărnicie, seriozitate, meticulozitate și rigoare științifică, de conștiință critică, pe care Mircea Scarlat îl întruhează pare anistoric, ireal. Istoriile literare – Alex Ștefănescu – *Istoria literaturii române contemporane (1941-2000)*, Nicolae Manolescu, *Istoria critică a literaturii române. 5 secole de literatură*, îi rezervă spații de stimă, nu, însă, și de adevărată recunoaștere a contribuției sale critice.

Alex Ștefănescu, de exemplu, îl include la capitolul *Panoramic*, într-o prezentare generală, aleatorie și nediferențiată, printre poeți, prozatori, critici, criteriiul părând a fi cu totul altul decât domeniul strict de activitate literară, alături de, în ordine, Alexandru Miran, Platon Pardău, Vasile Andru, Al. Protopopescu, Dana Dimitriu, Livius Ciocărlie, Adriana Bittel, Ion Mircea, Angela Marinescu, Mircea Iorgulescu, Marian Papahagi, Cornel Ungureanu, Ion Simuț, Dan C. Mihăilescu, *Mircea Scarlat*, Dan David, Stelian Tănase, Emil Hurezeanu, Florin Sicoie.

În scurta prezentare pe care i-o dedică, el punctează mai mult neajunsurile *Istoriei poeziei românești* decât plusurile ei. Destul de parcimonios cu laudele, imputându-i imperfecțiuni de metodă, îl creditează, totuși, asemenea lui Nicolae Manolescu, pentru sagacitate, capacitate de sinteză, calități ale istoricului literar, ce lasă în umbră criticul.

Printre neajunsurile ce țin de echilibrul dintre istorie și critică literară, ar fi: dificultatea de a găsi un principiu al evoluției

poeziei, cel luat în considerare de Mircea Scarlat – „ornarea fastuoasă și refuzul ornării”, nefiind concludent, întrucât nu individualizează, prin criteriul originalității, literatura română de alte literaturi. Un alt aspect vizează concepția „sumară și contestabilă”, privitoare la „posibilitatea realizării unei istorii a poeziei”, criteriul *intenției* autorului, avându-și slăbiciunile ei.

Criteriul intenției, în viziunea lui Mircea Scarlat, se referă la atitudinea creatorului față de textul pe care-l scrie, la conștiința critică, ținând să aprecieze măsura în care este conștientizat actul creator, altfel spus, măsura în care autorul este sau nu conștient că face poezie. Alex Ștefănescu înclină să creadă că Mircea Scarlat ar fi urmat *mecanic*, în această privință, o idee a lui Nicolae Manolescu, potrivit căreia, „o literatură există doar din momentul în care devine conștientă de sine”, „eventual prin apariția criticii literare”. Dar Nicolae Manolescu ar fi avut în vedere „existența instituționalizată a literaturii”, prin urmare, organizarea, forma ei de manifestare, nu fondul. Criteriul pe care i-l reproșează, ca nefuncțional și ignorat, este cel al *emoției estetice*.

E, apoi, *difficultatea de a separa poezia de proză*, problemă nerezolvată de Mircea Scarlat, care aplică mereu principiul intenției auctoriale. Neputând afla o *definiție de maximă generalitate*, „cu o capacitate selectivă maximă”, istoria lui ar pluti într-un domeniu al arbitrarului.

În privința raportului dintre semnificat și semnificativ, „principalul instrument teoretic” folosit în construcția istoriei, acesta nu ar fi decât un maioreșcian „*remake* teoretic al raportului dintre formă și fond”, de unde concluzia: „Mircea Scarlat este un maioreșcian care și-a tradus ideile în limbaj semiotic”. Mai mult, tânărul critic îi lasă impresia unui exeget care, responsabilizat de conștiința critică, *își refuză emoția*, suspectându-și discursul, suspectându-se pe sine, de un surplus de subiectivitate într-o tratare, care, în opinia lui, trebuia să rămână strict obiectivă – „exegetul refuză să aibă contact direct cu poezia, vrând parcă să se ferească de emoții estetice prea mari”. De aceea, când face critică literară, Mircea Scarlat „seamănă cu un critic de artă care și-ar pune ochelari de soare pentru a studia tablourile lui Van Gogh”.

Inflexibilitatea judecății critice, evidentă în criteriul singular ales, care e urmat cu consecvență, „*riguros definit de la început*”, rămâne, totuși, o calitate a istoricului și criticului, deopotrivă, prin/ cu care ordonează „o materie haotică”, pe care o supune rigurilor de structură ale unei istorii care urmărește evoluția fenomenului liric românesc.

Nicolae Manolescu, maestrul lui Mircea Scarlat, pare mai generos, recunoscându-i, totuși, doar vocația de istoric, nu și pe aceea de critic literar.

Încadrându-l, generației optzeciste, la capitolul *Generația '80. Postmodernismul*, subcapitolul *Critica și eseul*, îi oferă poziția de cap de listă: *Mircea Scarlat*, Al. Cistelean, Ion Simuț, Dan C. Mihăilescu, Radu G. Țeposu, Vasile Popovici, Mircea Mihăieș, Ion Bogdan Lefter.

În cadrul generației care a dat „câțiva critici buni”, dar *niciun istoric*, Mircea Scarlat „avea însușirile trebuitoare istoricului literar” – „meticulos, exact, neobosit în a scociorî prin arhive”, tinzând la exhaustivitate, la epuizarea unui subiect. Era, așadar, excepția, astfel că *toate cărțile lui sunt de istorie literară*; „n-avea imaginație critică, dar era serios, neîntrecut în a-și organiza materia de studiu”, adaugă, pentru un plus de persuadare, Nicolae Manolescu.

Revalorificarea moștenirii culturale a lui Mircea Scarlat rămâne un deziderat, o sarcină care-și așteaptă receptorul empatic și

comprehensiv care să-și asume efortul de a intra în teritoriul critic pe care l-a creat, să-l cartografieze, să-l cerceteze și să-l așeze în matricea potrivită pentru ca, astfel, autorul lui să-și afle locul adevărat în istoria literaturii române.

Demersul meu este mai mult o recuperare, decât o revalorificare a moștenirii sale culturale. Mă voi opri la câteva aspecte desprinse din dactilograma *Dicționar de poeți români* (apărut în 1988, în *Almanahul literar*), pe care am parcurs-o, în anii în 2001-2002, când mi-a fost împrumutată de părinții săi, Melania și Marcel Scarlat, importantă pentru modul în care se integrează în ansamblul șantierului literar al lui Mircea Scarlat, cu reverberări în *Istoria poeziei românești*.

Nicolae Manolescu amintește, în *Istoria... sa*, de acest *Dicționar* și consemnează existența listei de 39 de poeți de dinaintea de 1800, „complet necunoscuți cercetătorilor”, descoperiți de Mircea Scarlat, poeți care „au scris în cele patru limbi ale epocii medievale” – latină, greacă slavonă și română.

Dicționar al poezilor români (până la 1800), apărut postum, în 1988, conține notele lui Mircea Scarlat necesare pentru a completa *Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900*, apărut în toamna anului 1979, la Iași, rodul de mai mulți ani al muncii unor cercetători ieșeni.

Volumul, impresionant, prin cantitatea de cunoștințe și informații, a reunit, la lansare, marile personalități ale momentului, din toate centrele universitare, concentrându-le atenția asupra unor chestiuni fundamentale: Cât de utilă este o asemenea întreprindere? Ce metodă critic-istorică are trebui urmată? Întrucât o astfel de lucrare nu se parcurge de la început la sfârșit, ca un roman, ci selectiv, în funcție de nevoia informării, fiind mai mult un instrument de lucru necesar specialistului, pe care acesta îl consultă periodic, iar, ca instrument, o sursă permanentă de informare, devine clar că ar trebui să aibă în vedere imperativele specifice, precum calitatea informației – cât mai extinsă, exactă, fără, pe cât posibil, lacune.

Convins de limitele, dar și de beneficiile unui asemenea demers, parcurgând cu atenție, rigoare și acribie volumul (până la această dată, 2026, e singurul apărut, celelalte care ar fi trebuit să aducă informația până în prezent, din varii motive, rămânând în stadiul de proiect), Mircea Scarlat a alcătuit un fel de *Addenda*, completând spațiile vide, cu acest al său *Dicționar al poezilor români, I*.

Într-o notă ce însoțește dactilograma, el preciza că dicționarul său cuprinde 121 de articole, 18 informații, într-o listă de 39 de *literați* (n.a.), născuți până în anul 1800. A consultat multe documente, dar, probabil, cele mai importante au fost cele semnate de Gheorghe Chivu, *Documente și însemnări românești din sec. al XVI-lea* (BAR, II 652546) și C.C. Giurescu, *Probleme controversate în istoriografia română* (Albatros, 1977, II 639030), singurele indicate ca sursă de informare chiar pe manuscris. Informațiile, documentate și exhaustive, nu au rămas în manuscris, fiind publicate, postum, în 1988, în *Almanahul literar*, dar nu au produs efecte, rămânând o lucrare singulară, care atestă metoda de lucru și probitatea științifică a lui Mircea Scarlat.

Modest și extrem de generos, tânărul critic aprecia calitatea *Dicționarului... cercetătorilor* de la Filiala Academiei de la Iași, oferindu-și contribuția la completarea bibliografică și istorică. Era convins că „opțiunea critică (impunând o riguroasă selecție) devine relevantă numai în cazul unei informații documentare exhaustive”, și-și propunea să întocmească „un reper-toriu” al poezilor români de la origini și până în prezent (anii '80).

Munca aceasta de documentare precede *Istoria poeziei românești* și, de aceea, articolele sunt interesante/ importante pentru că atestă o viziune istorică și critică asupra fenomenului literar românesc, precum și opțiuni clare în privința evaluării poezilor inventariatei.

În perspectivă modernă, Mircea Scarlat vede întrepătrunderea celor două domenii – istoria și critica literară, unite/ armonizate de un corolar permanent – *valoarea artistică*. În opinia sa, istoria literară se constituie și ca mod/ modalitate de evoluție în forme specifice fiecărei epoci, dar și ca mod de a recepta și concepe valoarea estetică. Fiecare epocă se raportează la o *convenție artistică*, crede el, Iovinescian, integrând creator *teoria mutației valorilor estetice*, convenție ce reunește într-un sistem coerent gustul, preferințele, modul de a gândi literatura – cu scop practic/ pragmatic, slujind unor interese extraliterare (*artă cu tendință*); fără un scop practic, slujind spiritul, fiind o *noble inutilitate*, proclamând, astfel, autonomia esteticului (*artă pentru artă*).

Ca istoric literar, el însuși, își manifestă disponibilitatea pentru completarea bibliografiei cu noi informații literare, pe care le gândea integrate într-o viitoare ediție care să elimine lacunele primei ediții. Mircea Scarlat înregistrează *toate numele*, de care, subliniază, cu modestie, „am luat cunoștință”, încercând să ofere „un inventar complet (pe cât posibil) al prezențelor poetice românești de la 1400 până în deceniul al treilea al secolului al XIX-lea”. El se arată interesat, deopotrivă, de toți cei care, în vechime, „au întreținut interesul pentru poezie”, chiar dacă lucrările lor nu au fost creații originale, ci doar traduceri, prelucrări din alte spații culturale.

Raportând mereu scriitorul și contribuția lui, oricare ar fi fost ea, din punct de vedere valoric, la epoca în care a trăit, Mircea Scarlat credea că, pentru epoca de început a poeziei culte, sunt relevante toate contribuțiile scriitoricești, chiar și acelea ale unor scriitori precum M. Halici - tatăl, Gheorghe Chiș ș.a., „care, dacă ar fi apărut în epoca modernă, nu ar mai atrage atenția”. Gustul estetic modern, modelat, filtrat de/ prin creațiile de mare valoare artistică, nu ar trebui să le elimine pe acelea vizate pentru includerea într-o istorie literară, dimpotrivă, ele trebuie să fie raportate mereu la epoca lor, ca realizări conforme *convenției artistice* specifice acelui context cultural. În evoluția fenomenului literar, ele au *valoare artistică*, întrucât dovedesc „existența unei tradiții, a unei dezvoltări *organice* a literaturii noastre” (s.a.).

Neinteresat exclusiv, la acea dată, doar de poezie, Mircea Scarlat înregistrează și pe acei cărturari care „au avut merite în întreținerea gustului pentru poezie și în teoretizarea actului poetic”. Dicționarul gândit de el apare ca un *vademecum* util tuturor iubitorilor de literatură, care, pentru a-și îndeplini un rol, „va fi completat, în viitor, cu un catalog al scrierilor anonime”, necesar dacă se urmărește prezentarea exhaustivă a devenirii poeziei românești.

După lista care cuprinde 39 de *literați* născuți până la 1800, absenți din *Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900*,

continuare în pag. 5

Critică literară

continuare din pag. 4

Mircea Scarlat propune un alt indice de nume în scurte casete biografice, în vederea unei alte ediții care să completeze lacunele primei ediții. Dicționarul gândit și rămas doar în faza de proiect ar fi putut fi o contribuție, un „ajutor” acordat colectivului ieșean, sau o lucrare proprie, o listă a lui Scarlat, purtând amprenta personalității, a concepției sale asupra fenomenului literar românesc. Informațiile au fost integrate, se pare, într-o altă perspectivă, în primul volum al *Istoriei poeziei românești*.

Importanța acestei lucrări se relevă în imaginea pe care o oferă despre autor – un Mircea Scarlat harnic, meticolos, ca un filatelist, foarte bine organizat, documentat, exigent cu sine însuși, veșnic, parcă, nemulțumit de cantitatea și volumul informației documentare pe care o deține. Există chiar unele însemnări care-l arată febril cercetător, un benedictin al ideii, acribios, riguros, vizând mereu documentarea, pe cât posibil, exhaustivă.

Dicționarul lui, care prevala informația de istorie literară, pregătea, într-un fel, viziunea integratoare din *Istoria poeziei românești*, armonizând cele două modalități de lucru – istoria și critica literară, proiect, din păcate, neterminat, suficient, însă, pentru a-i contura profilul intelectual, de creator talentat, capabil să domine o informație haotică, să o ordoneze într-un sistem coerent, subordonând informația istorică, documentară unei concepții literare proprii, originale, care, probabil, va fi un punct de plecare pentru alte istorii viitoare ale literaturii române.

Până atunci, este de dorit a se întreține o permanentă curiozitate în jurul operei sale, pentru ca, astfel, ea să ajungă, în toată frumusețea ei ideatică de cristal bine șlefuit, la cititorul interesat. Cum *timpul nu a mai avut răbdare* cu Mircea Scarlat, cristalul, care ar fi putut fi diamantul său, a rămas, într-o bună măsură, neșlefuit, ca și acest proiectat dicționar și altele asemenea.

Toate aceste schițe, proiecte dau o imagine despre modul de a se organiza, de a-și stabili strategiile de lucru, de a se documenta, impunându-și un program riguros de muncă. El este modelul dintodeauna al intelectualului dăruit cu har, care nu vrea să-și risipească talentul. Ca-n legenda Meșterului Manole, interpretată dramatic de Lucian Blaga, dacă, însă, în ordine divină, artistul este un ales, în ordine umană, el este un damnat, limitat de un destin tragic – *n-are moarte, dar n-are nici noroc*.

O prelungire a acestei cercetări poate fi urmărită în viziunea pe care, în *Istoria poeziei românești*, o proiecta asupra literaturii române vechi, investigând și interpretând constituirea lirismului, cu raportul dintre *poezie și „poezie”*.

Secolul al XIX-lea cultiva *istoriile literare*, secolul al XX-lea, *metamorfozele*, urmărind evoluția internă a operelor în idealitatea lor tranfiguroare. Istoricii tradiționali se confruntau cu dificultatea opoziției dintre *estetic și istoric*, obligați, de aceea, să aleagă între *istoricitate și estetică*.

Această opoziție care este una de valori, autonome și/ sau heteronome, presupune necesitatea opțiunii fie pentru valoarea literară intrinsecă, fie pentru altele, dependente, extrinseci. Devine posibilă, astfel, distincția/ diferențierea, pe care o făcea și G. Călinescu, între o *istorie literară* și una *culturală*. Istoria literară este independentă de cea culturală, evoluează paralel sau se dezvoltă pe principiul cercurilor concentrice? În ce măsură evenimentul literar are o desfășurare istorică și causală?

Școala formalistă rusă propunea pentru clarificarea complexei probleme, noțiunile de *geneză și variabilitate*; geneza este externă, variabilitatea internă. I. Z. Todorov va observa, însă, mai târziu, că, în relație cu literatura, *geneza e la fel de interioară ca și variabilitatea*. Eludând opoziția dintre estetic și istoric, în planul valorii, I. Z. Todorov creează alta, în planul formelor, între *structură și evoluție*.

Istoria literară evoluează în jurul unor perechi de relații de la *istorie-valoare* (G. Lanson, G. Călinescu) la *structură-valoare* (formaliștii ruși), ajungându-se la un paradox, observa Nicolae Manolescu, transându-se „de la temporalitate externă

fără transformare internă, la o transformare internă fără temporalitate externă”. Problema ar constitui-o *inserarea temporalității artistice în cea reală*. Aceasta ar fi, în perioada modernă, distanța de la *istorie la metamorfoză*.

Literatura este o istorie supusă unor metamorfoze, reprezentând o ordine a cuvintelor și nu doar un conglomerat de opere, sublinia N. Frye, problema constând în modul de a înțelege această ordine – *cronologic, sociologic, axiologic, estetic*. În cadrul unui proces de paralelism logic, limitarea este inevitabilă. Dacă istoria literară devine *metamorfoză* a unor forme, critica estetică ar deveni teorie, poetică. S-ar face, astfel, trecerea de la considerarea operelor ca *valori individuale* la considerarea lor ca *structuri generale*.

Încercând să realizeze o istorie a poeziei, Mircea Scarlat realiza, de fapt, și o *istorie a poezicului, a poeticității*, dar și una a *gustului public*, a orizontului de așteptare, a epocii în care „produsul” artistic apare. În virtutea unei concepții proprii – cea *convenției poetice*, specifice fiecărei epoci și care corespunde unui orizont de așteptare, el realiza, deopotrivă, istoria și metamorfoza acestui domeniu labil, supus atâtor imponderabile, utilizând *metoda coborării în timp* și mai puțin metoda narativă călinesciană.

Măsura în care o operă corespunde sau nu acestui orizont de așteptare ține de sociologia literaturii. Nici acest fapt nu este ignorat de autorul care nu neglijează ideea, potrivit căreia, în orice epocă, scriitorul a scris/ scrie pentru un public anume.

Istoria și critica literară, estetica și sociologia se reunesc într-o viziune integratoare dirijată de o exigentă conștiință critică, în efortul de relevare a liricului/ lirismului de la forma incipientă până la explozia caleidoscopică a celor moderne, corespunzând unor tipuri diverse de sensibilitate.

Ca să poată privi mai atent, mai profund implicațiile complexe ale fenomenului liric, Mircea Scarlat propune o metaforă și un concept interesant – *arborele genealogic* al poeziei și al poeticității.

Plecând de la o constatare deconcertantă, ce are în vedere faptul că nu se pot analiza pe bază de documente mai mult de cinci-șase secole – un „segment relativ redus în cadrul dezvoltării generale a civilizației pe teritoriul fostei Dacii”, el subliniază ideea că lungul proces de constituire a lirismului poate fi realizat, în mod științific, numai pe baza unor documente scrise, pas necesar spre „pozitivarea cercetării”, dar, totodată, și o „renunțare nedorită” la interpretarea subiectivă, ce implică imaginația critică.

Rădăcinile acestui impresionant arbore genealogic s-ar fixa pe la 1400, perioadă pentru care există documente scrise ce indică „practici ancestrale” și „forme preliterare de cult”, fapt evidențiat și de Mircea Eliade în *Aspecte ale mitului*. Dacă ar fi fost suficient analizate, aceste monumente ne-ar fi oferit o bază solidă de cercetare, dar, pentru că nu au fost, domeniul rămâne fluctuant.

Urmărind să fixeze în timp începuturile poeziei românești, ca început al constituirii poeticității, Mircea Scarlat consideră că „*cele mai vechi forme cunoscute de poezie nu sunt forme primitive ale creației poetice românești*” (s.a.). Angajându-se într-o veche polemică literar-culturală, el subliniază ideea potrivit căreia acestea nu pot fi considerate *forme primitive ale poeziei*, cum nu pot fi situate nici în sec. al XVII-lea, și tot la fel nu se poate fixa începutul constituirii lirismului românesc la începutul sec. al XIX-lea. În argumentarea ideii, el avansează ipoteza după care existența, pe pământ românesc, a unor motive foarte vechi împinge înapoi, în timp, începuturile poeziei în perioada anterioară creștinismului. O precizare se impune: sunt motive, nu *texte poetice*, elemente care ne-au parvenit în prelucrări recente.

Deși mulți cercetători (Alexandru Graur, Iorgu Iordan, Alexandru Piru) au afirmat și subliniat contribuția folclorului, Mircea Scarlat consideră că folclorul nu oferă „cheia” în cecetarea *arborelui genealogic* al poeziei românești. Cercetarea folclorică este subredă și nu poate constitui premisa unei istorii literare care se vrea, în primul rând, o cercetare științifică. Din acest motiv, cartea sa nu începe cu cercetarea poeziei populare. Folclorul nu apare ca fenomen pur sau, cel

puțin, textele care au ajuns până la noi, fiind, ca și convenția literaturii scrise, modelat de creștinism. Originalitatea este dată de asimilarea unor elemente „păgâne”, ca și de „impuritatea” creștinismului românesc.

La întrebarea – referitoare la măsura în care se poate vorbi de o creație poetică românească, Mircea Scarlat consideră, în mod logic, științific, ca ipoteză, că *nu se poate vorbi de o creație poetică românească înainte de formarea poporului român*. Totodată, el subliniază determinarea mai veche, pe care fondul nostru spiritual are, determinare ce nu poate fi ignorată. De aceea, ar trebui să se urmărească viața spirituală a strămoșilor de dinainte de apariția celei dintâi prezențe poetice atestate documentar.

Din câte cunoaștem, Mircea Scarlat este primul cercetător care sublinia necesitatea realizării unui studiu asupra *protoistoriei* poeziei românești. El pornea de la ipoteza potrivit căreia forme arhaice ale poeziei vor fi apărut în a doua jumătate a primului mileniu d.Cr. Miturile, ritualurile inițiatice – cărora Mircea Eliade le conferă sensuri profunde în lucrările sale – *Istoria ideilor și credințelor religioase, Aspecte ale mitului, Mitul eternei reînnoțiri, De la Zalmoxis la Ghenghis-Han*, justifică *poeticitatea* unor creații literare arhaice. Cercetarea este, însă, lacunară, motiv pentru care ar trebui să ne resemnăm, oprindu-ne la condiția de „înțelegători parțiali ai originilor poeziei românești”. După pătrunderea creștinismului, mai întâi sub influență latină, apoi bizantină (mijlocul secolului al III-lea), se poate vorbi despre o literatură creștină adusă în nordul Dunării.

Literatura veche este investigată, din perspective diferite, permanent, de Mircea Scarlat în *Istoria poeziei românești*, dar și-n monografia *Introducere în opera lui Miron Costin*.

Istoria poeziei... propune o abordare semiologică/ semiologică, autorul urmărind, în evoluție, „constituirea semnificativului”, a formelor literaturii, așadar, prin *traduceri* ale cântecilor de cult, prin *prelucrarea* unor texte religioase, precum *Psalmlui lui David* – care devin punct de plecare pentru primele încercări de poezie românească la Dosoftei, într- *efortul de a găsi*, propria individualitate, dar și de a demonstra, ca Miron Costin, că se poate realiza și în limba română „acest feliu de scriere ce se cheamă stihuri”. E o lungă epocă de „rutină și dibuire”, de eforturi normative (la Miron Costin, Dimitrie Cantemir) până la realizarea primului salt, a „primelor acumulări” – „constituirea semnificativului”, așadar, a fondului. Encomiastica, reflecția și didacticul, istoria, satiricul, idilicul sunt formele incipientă ale constituirii semnificativului. Aceste dominante caracterizează poezia noastră până la începutul secolului al XIX-lea, când, prin primii poeți – Văcăreștii, Costache Conachi, emoția răstoarnă clasamentul, devenind semnificat. Și, dacă până în acest moment, nu există tendința de înfrumusețare a realității, de „poezie”, după această dată convenția poeziei ca „poezie” tinde să acapareze suprafața textelor.

Ceea ce caracterizează prima fază a poeziei culte românești nu este lipsa semnificativului, subliniază Mircea Scarlat, ci deplasarea accentului spre semnificat, poezia fiind privită ca adaos ce poate îmbrăca orice conținut. Accentul cade pe semnificat, investit cu rol ornant, care corespunde finalității extraestetice generale a artei vechi românești. Semnificativul (forma) se formează, mai întâi, în calitate de constituent al poeziei noastre. În procesul instituirii sale, semnificativul „acaparează” semnificatul (fondul). Așadar, conchide el, „unei lungi perioade de acumulare i-a urmat una de renunțări succesive”. Apogeu îl va constitui sinteza integratoare din poemele lui Mihai Eminescu și, parțial, cea realizată de Alexandru Macedonski.

Inițial, poezia se confunda cu prozodia; de aceea, prozodia, forma, este și primul element abandonat ostentativ de poezii moderni care o considerau superflua, neconcludentă pentru realizarea lirismului.

Vârsta acumulărilor începe odată cu constituirea semnificativului. În acest proces, Mircea Scarlat vorbește de două etape deosebite, în funcție de atitudinea autorilor de poezie, față de semnificat. Într-o primă etapă, semnificatul este ales din rațiuni extraestetice, autorii reducând poezia la semnificat, pentru ca, apoi, după

denunțarea reducerii poeziei la versificație, să se prefere selectarea semnificativului după criterii preponderent artistice.

În efortul de relevare a lirismului pe firul constituirii lui ca transformare internă integrată unei temporalități externe, problema specificității poetice a semnificativului îi reține atenția, în primele trei cărți ale *Istoriei poeziei...*. Relația dintre semnificat și semnificat, dintre formă și fond, este urmărită în toate elementele și implicațiile ei literare și de sociologie a receptării.

De la semnificat la semnificat, procesul constituirii lirismului, al poezicului/ poezicului este dificil, asemenea urcușului pe un munte abrupt. Mult timp, semnificatul a fost în „căutarea” unui semnificat specific poeziei, care a mers până la iluzia sintezei integratoare a semnului poetic ce reunește semnificativul și semnificatul. Într-o bună parte din istoria poeziei noastre, intenția autorilor a vizat „reliefarea semnificativului prin semnificat”, forma precedând fondul. Și-n poezie, formele stimulează fondul, prin *simulare* (a versificației, semnificativul) se ajunge la *stimulare* (a lirismului/ poeziei, a semnificativului).

În evoluția poeziei românești, ca fenomen de constituire a lirismului, Mircea Scarlat descoperă trei limbaje poetice: *limba „ritoricească”* – a encomiasticii, a narațiunii versificate, a eroticii, având ca strategii retorice fundamentale *ornarea fastuoasă*, pe de o parte, și, pe de alta, *refuzul ornării*. Poezia a urmat un drum paradoxal – de la înțelegerea ei ca adaos, la evitarea oricărui adaos, considerat parazită expresiei poetice. Ca orice fenomen, supus și el istoricității, fenomenul liric este privit *organicist*, imaginând cele trei momente: apariție, apogeu, declin. Primele manifestări apar ca încercare de „poezie”, poetizării ulterioare urmându-i, inevitabil, depoetizarea.

Vârsta acumulărilor culminează în poezia totală a lui Mihai Eminescu și în *Nopțile* lui Al. Macedonski, moment în care semnificativul și semnificatul se află în armonie. Ca istoric și critic literar, Mircea Scarlat subliniază diferența dintre armonia poetică și cea muzicală, deși o bună perioadă de timp, poezii, încercând realizarea unui limbaj universal al artelor, au visat o apropiere între cele două arte – poezie și muzică, iar alții (Verlaine, Macedonski) identificau poezia cu muzica. Literatura a pierdut această iluzie, de aici decurgând limitarea domeniului poezicului.

În efortul de a reface *arborele genealogic* al poeziei românești, Mircea Scarlat condensează și sintetizează o imensă și diversă informație istorică și literară, impresionând prin răbdare și tenacitate, prin dăruire și, mai ales, prin puterea de a arde până la capăt, ca o lumânare în templul literaturii române.

Bibliografie:

1. x x x
https://ro.wikipedia.org/wiki/Mircea_Scarlat
2. Scarlat, Mircea, *Istoria poeziei române*, Editura Teleormanul liber, Alexandria, 1990;
3. Manolescu, Nicolae, *Istoria critică a literaturii române. 5 secole de literatură*, Editura Paralela 45, Pitești, 2008;
4. Ștefănescu, Alex, *Istoria literaturii contemporane (1941-2000)*, Editura Mașina de scris, București, 2005.

Eseu

Marian Nencescu

O inimă românească pe malurile Senei: Elena Văcărescu

De-a lungul vremii, și cu deosebire în ultimele două secole, Parisul, capitala nu doar a Franței, o țară pe care pe bună dreptate o considerăm „soră” bună a României, dar și oraș al „luminilor”, al diplomației, al culturii și al științei mondiale, i-a atras pe români, fie ei artiști, politicieni, inventatori, excentrici, bogați și săraci, curioși, sceptici sau simpli aventurieri. Despre modul cum au fost primiți, cum au fost, unii, „adoptați” cu totul de cultura și societatea franceză, sau, din contră, cum sau întors dezamăgiți acasă, s-au scris cărți, s-au compus opere de artă. Cert este că Parisul cultural, poate mai puțin Parisul politic, reprezintă și azi o atracție de prim ordin pentru intelectualii români, pentru publicul curios să treacă măcar odată pragul muzeelor care i-au adus celebritatea, al Palatelor, ori al Catedralelor-temple, sau măcar al lanțurilor de magazine de lux de pe Les Quatre Boulevards.

Pentru noi, românii, Parisul rămâne și orașul dominat cândva, între cele două războaie mondiale, de o pleiadă de femei geniale, toate române, personalități care au schimbat radical nu doar cultura franceză modernă, dar și mentalitatea clasei politice, modelând, la nivelul opiniei publice, aprecierea generală despre țara îndepărtată de la gurile Dunării, care, până la Congresul de Pace de la Paris, din anii 1919-1920, era considerată mai degrabă o provincie „orientală”, tocmai bună de împărțit, prin jocul politic cinic al marilor puteri, la „masa verde” a înțelegerilor oneroase. Este meritul unor femei de geniu, respectiv Anna (Brâncoveanu) de Noailles, Martha Bibescu și Elena Văcărescu de a fi schimbat radical opinia despre români și România, făcând acest lucru cu eleganță, cu tact, cu o diplomatie naturală superioară, așa cum nu a reușit decât parțial vechea generație de politicieni de după cucerirea Independenței, cu Maioreșcu, Brătienii, Marghiloman, Lahovari, Sturza și Tache Ionescu în frunte. Iar dacă vorbim despre femeile care au făcut politică, fără să se laude cu asta, slujindu-și în primul rând țara, iar apoi văzându-și de propriile interese, practicând diplomația mai bine decât bărbații, nu putem să nu le amintim aici pe o precursoră, prințesa Marie Brâncoveanu, dar și pe o lideră înăscută a vremii, Regina Maria, care, la nevoie a bătut personal drumul Parisului (de mai multe ori), dar și al Americii, pentru a-și consolida tronul și a obține, de la Marile Puteri, recunoașterea Unirii și României Mari.

Amintind în treacăt că portretul prințesei Maria Brâncoveanu, întruchipat în chipul Sfintei Genevieve, ocrotitoarea Parisului, immortalizat de soțul său, pictorul muralist Puvis de Chavannes, cel mai important artist plastic din vremea lui Napoleon al III-lea, prietenul etern al lui Cuza Vodă, întemeietorul Școlii franceze de Belles Artes, poate fi admirat și azi în Biserica-Templu Pantheon, unde odihnesc marii oameni de cultură și știință ai Franței, de la Voltaire, J.J. Rousseau, soții Curie, Victor Hugo, până la Andre Malraux, ș.a. vom spune că Elena Văcărescu (n. 21 septembrie/ 3 octombrie 1864 - d. la 17 februarie 1947, la Paris, la vârsta de 82 de ani), rămâne personalitatea centrală a vieții politice franceze dintre cele două războaie mondiale, prima femeie care a

reprezentat România în calitate de ambasador, prima femeie distinsă vreodată cu premiul Academiei Franceze, prima femeie Membru de Onoare a Academiei Române (la propunerea lui Mihail Sadoveanu și a lui Păstorel Teodoreanu), prima scriitoare din România a cărei piesă de teatru, „Cobzarul”, a fost reprezentată pe scena Operei din Paris (așa numita Opera Garnier, cel mai splendid sediu de teatru din lume, culmea rafinamentului epocii lui Napoleon al III-lea - n.n.), în fine, prima scriitoare cu sânge românesc care onorează, la cel mai înalt nivel, nu una ci două literaturi, respectiv pe cea română și pe cea franceză, perpetuând astfel „Testamentul” bunicii sale, celebrul Ienăchiță Văcărescu, care lăsase cu limba de moarte: „Urmașilor mei Văcărești/ Las vouă moștenire/ Creșterea limbii românești/ Și-a patriei cinșire”.

Imprejurarea că Elena Văcărescu și-a scris majoritatea operei literare în limba franceză este cu deosebire tragică, dar și pilduitoare. Faptul nu a trecut neobservat nici de marele Eminescu, cel care, apucând să citească, în 1886, volumul de debut al Elenei Văcărescu „Chants d'auroré”/ „Cântecele zorilor”, ar fi spus că „Dacă urmașa Văcăreștilor nu știe limba română, ne angajăm noi s-o învățăm”. În realitate, la data respectivă, poeta și viitoarea diplomată, urmașa directă a ramurii de Dâmbovița a familiei Văcărești, care a dat țării nu doar un mare scriitor, dar o adevărată pleiadă de cărturari, și care știa foarte bine limba română, petrecându-și copilăria și adolescența la Târgoviște, fusese deja exilată din România, la cererea expresă a Regelui Carol I (în urma unei „idile” cu viitorul Rege Ferdinand, care stricase „socotelile” Casei Regale), stabilindu-se apoi în Franța, unde a și debutat liric, primind, pentru acest prim volum, Premiul Academiei Franceze. În acest context, discuția privind apartenența scriitoarei la cultura română, sau la cea franceză, este superflua. Elena Văcărescu a debutat în limba franceză, și-a scris majoritatea operei în limba țării de adopție, dar a rămas fidelă spiritului și culturii române. Inclusiv subiecte multora din cărțile sale sunt curat românești. Ea însăși se considera o scriitoare româncă, de limba franceză, fapt destul de curent în epocă, formulă adoptată și de scriitoarele din generația sa, Martha Bibescu și Ana de Noailles, cu care a împărțit gloria literară în anii 1920-40, în capitala Franței.

Cuprinsă de elanuri patriotice, în 1918 Elena Văcărescu militează activ, la Paris, pentru ideea de Unire, glasul ei fiind foarte apreciat și influent în special în cercurile literare și politice franceze. De altfel, pentru modul cum și-a slujit țara, ca și pentru efortul ei de încheiere a Păcii, Elena Văcărescu a fost recompensată de Statul francez cu Legiunea de Onoare. În 1945, guvernul de tranziție de la București, instaurat după arestarea lui Antonescu, i-a încredințat misiunea de consilier cultural al Ambasadei României de la Paris, iar în 1947, Elena Văcărescu și-a redactat Testamentul, oferind Statului român moștenirea sa de familie, respectiv Mănăstirea Văcărești, din sudul capitalei, cu condiția să fie înmormântată în țară, dacă se poate chiar la Văcărești. Din păcate, oferta sa generoasă a fost călcată în picioare de autoritățile comuniste, poeta fiind reînhumată abia în

1959, dar la Bellu, iar Mănăstirea Văcărești a fost demolată în 1987, pentru a se construi ulterior, pe locul ei, un Mall. Tristă recunoștința pentru o mare personalitate nu doar a României, ci chiar a Europei democratice și pacifiste!

Unul dintre succesele literare memorabile ale Elenei Văcărescu a fost piesa „Cobzarul”, reprezentată în 1912 la Comedia Franceză. Este vorba de o dramă lirică cu subiect pur românesc. De altfel, pentru acest spectacol, Elena Văcărescu a insistat ca vestimentația artiștilor (în fapt autentice costume populare) să fie executată în România, astfel încât societatea cosmopolită franceză să cunoască de la sursă frumusețea folclorului românesc, spiritul de sărbătoare emanat de expunerea costumului tradițional românesc. Subiectul propriu-zis al piesei, ce aduce în scenă elemente specifice literaturii romantice de gen, trădări, gelozii, crime, are în prim plan o familie de lăutari („gitanes”), eroii piesei fiind frumoasa Iana, soțul ei Pradea, și Stan, pasionatul amant care fuge cu Iana, nu înainte ca această să-șiucidă soțul, sfârșind apoi la ocnă, în penitență, alături de iubitul ei mai tânăr. În termeni moderni, piesa este o melodramă, cu cârlig la public. Rescrisă, adusă la zi, ar putea fi un reușit scenariu de serial promovat pe „Netflix”. Evident, publicul francez e sedus de acest subiect „exotic”, dacă nu real, cel puțin verosimil. Dincolo de acțiunea piesei, Elena Văcărescu a ținut să omagieze un mare muzicant român de origine romă, Barbu Lăutarul: „În Țara Românească poezia populară înflorește din belșug. Un mare savant, Vasile Alecsandri, dar și o regină, Carmen Sylva (alias Regina Elisabeta - n.n.) ne-au făcut cunoscute poeziile invențiuni ale sătenilor care locuiesc la țărmurile Dunării. Mi-am adus aminte de cântecele lor când am scris poemul Cobzarul”, mărturisirea Elena Văcărescu, la premieră, reportelui ziarului „Le Matin”.

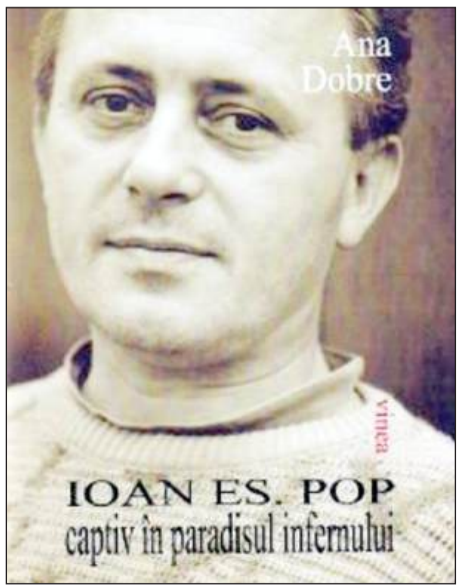

Dincolo de pitoresc, de spectaculos, și în fond de fiorul dramatic, piesa Elenei Văcărescu vorbește lumii, vorbește Franței despre sufletul românesc, despre țara sa, despre costume și despre oameni, ceea ce nu e puțin lucru. Despre Elena Văcărescu contemporanii, cu deosebire criticii francezi, spuneau că „este cea mai strălucită figură feminină a secolului”. Pretutindeni pe unde apărea, la Academia Franceză, la Societatea Națiunilor, unde avea statut de ambasador permanent, Elena Văcărescu atrăgea atenția, stârnea interes. Tot ce spunea și ce promova era remarcabil. Puținii români care au reușit s-o viziteze acasă, respectiv în apartamentul ei de pe Champs Élysées, au observat și extraordinarul ei interes pentru tot ce e românesc, pentru tot ce vine din țară. În 1934, o jurnalistă, Aida Vrioni a publicat o monografie a scriitoarei în „Revista scriitoarelor și scriitorilor români” (nr. 8-9), însoțită și de un grupaj liric, în traducerea de Margaretei Miller-Verghy.

Cu totul, Elena Văcărescu rămâne modelul de scriitoare femeie, așa cum a fost el promovat în zorii feminismului european, amestec de forță și sensibilitate, putere de sugestie și tenacitate politică. În acest sens, relația ei cu Nicolae Titulescu, influența pe care a avut-o asupra sa ca om politic, în primul rând, arată că urmașa Văcăreștilor a avut în primul rând intuiție. Societatea Națiunilor, care trebuia să păzească pacea, s-a prăbușit sub valurile de trădare și cinism ale generației interbelice. Este încă o dovadă că marii oameni dispar, dar ideile lor, niciodată.

Premiu pentru Ana Dobre

De curând, juriul pentru acordarea Premiilor Editurii „Vinea”, alcătuit din Mihail Gălățanu (președinte), Robert Șerban, Lucian Vasilescu, Ilona Duță și Alexandru Ovidiu Vintilă, a hotărât să-i acorde **Anei Dobre** Premiul Editurii „Vinea” pentru Critică literară, respectiv pentru volumul *Ioan Es. Pop. Captiv în universul Infernului*, apărut în 2025.

Critică literară

Nicoleta Milea

Lumea trece, poetul rămâne...

Manifestare a unei personalități de prestigiu, esențial activă, dinamică, traversând experiențe existențiale, fapte și evenimente decisive în orizonturile cunoașterii sau banale întâmplări cotidiene, confruntându-se cu sine sau cu ceilalți, cu timpul, cu viața, cu moartea etc. despre toate acestea și încă altele, ne propunem să scriem astăzi, ca despre un poem concret, singular și nerepetabil, manifestare a adevărului particular al poetului **Liviu Ioan Stoiciu**. Realitatea vieții trăită intens, într-o neobosită căutare, supusă propriei libertăți rebele, sub semnul atitudinilor lirice, al înfruntării sinelui și confruntării cu adevărul ca țintă supremă a ființei sunt numai câteva trăsături ce conferă note de originalitate creației lui Liviu Ioan Stoiciu, concretizate în operă.

Poet, prozator, autor dramatic, eseist și publicist, Liviu Ioan Stoiciu a fost redactor (șef și adjunct) la revistele Uniunii Scriitorilor „Contrapunct” și „Viața Românească”.

A debut editorial cu versuri: *La fanion*, 1980, Premiul Uniunii Scriitorilor. Ulterior a publicat:

- Volume de versuri: *Inima de raze* (1982), *Când memoria va reveni* (1985), *O lume paralelă* (1989), *Poeme aristocrate* (1991, Premiul Uniunii Scriitorilor), *Singurătatea colectivă* (1996, Premiul Academiei Române), *Ruinele poemului* (1997), *Post-ospicii* (1997), *Poemul animal* (2000), *La plecare* (2003), *pam-param-pam/ adjudu vechi* (2006), *Craterul Platon* (2008), *Pe prag/ Vale-Deal* (2010), *Substanțe interzise* (2012), *Nous* (2015), *Efecte 2.0* (2017), *Luare aminte* (2022), *Opera Poetică*, vol. I și vol. II (2016), vol. III (2017).

- Antologii de versuri: *Cantonul 248* (2005), *Lanțul* (2012), *Stricarea frumuseții* (2019, în colecția Poeti Laureați ai Premiului Național de Poezie „Mihai Eminescu” – Opera Omnia).

- Volume de memorialistică/ eseu/ publicistică: *Jurnalul unui martor* (1992), *Jurnalul stoic din anul Revoluției, urmat de Contrajurnal* (2002), *Cartea zădărniceii (Convorbiri de sfârșit cu Al. Deșliu & „Inspirații” de început) – 2008, Ajuns din urmă (poemul-jurnal/ jurnalul-poem) – 2017, De uz strict personal (Din anul Revoluției – jurnal, Și după 17 ani, elegii ale unui accident) – 2022.*

- Romane: *Femeia ascunsă* (1997), *Grijania* (1999), *Undeva la Sud-Est* (2009), *Romanul-basm* (2002), *Vrăjmaș* (2014), *Transfer* (2017).

- Dramaturgie: *Teatrul uitat* (2005 – Premiul Uniunii Scriitorilor).

De-a lungul timpului, recunoașterea valorică a operei lui Liviu Ioan Stoiciu a fost concretizată în numeroase premii și distincții: Premii: Marele Premiu al Asociației Scriitorilor Profesioniști din România – Aspro (1997); Marele Premiu al Congresului Național de Poezie (2004); Marele Premiu „Virgil Mazilescu”, pentru întreaga operă poetică (2013); Marele Premiu Balcanica la Festivalul Poetilor din Balcani (2014); Marele Premiu și Trofeul Festivalului Internațional „Primăvara Europeană a Poetilor”, Chișinău (2015); Premiul Național „Tudor Arghezi”, Opera Omnia (2016); Premiul Național de Poezie „Mihai Eminescu”, Opera Omnia (2018); Marele Premiu al Festivalului Național de Literatură „FestLit” Cluj-Napoca (2018); Premiul Scriitorului Lunii Martie (Iași, 2018); Marele Premiu „Cununa de Lauri din Tracia” (Turnirul de Poezie din 8 septembrie 2018, de la Alexandroupolis, Grecia); Premiul Scriitorului Lunii Februarie (Iași, 2020); Marele Premiu „Nichita Stănescu” pentru Poezie, patronat de Academia Română (2023); Distins de Președintele României cu Ordinul Meritul Cultural în grad de Ofițer (2010).

Din perspectiva noastră, opera lui Liviu Ioan Stoiciu este și va continua să fie actuală, atât cât stările și sentimentele vehiculate sunt și vor continua să fie ale omului de totdeauna. De oriunde am începe lectura, vom înțelege că ne aflăm în fața unei monade cu toate ferestrele deschise spre om/ poetul comunicându-se pe sine în vibrații inedite.

Legat de crezul său literar, cu ceva timp în urmă, într-un articol publicat în „Expres

cultural”, Liviu Ioan Stoiciu se confesa astfel: „Nu mă consider un ales al sorții, din contră, îmi blestem zilele că nu pot și eu să mă bucur de viață din cauza suferințelor provocate de creația literară (...). Mă plâng adeseori, în particular, că scrisul m-a îngropat de viu. Pe de altă parte, trebuie să recunosc, mă simt norocos, că, dacă n-aș fi scris, n-aș fi ceea ce sunt (nu sunt mare scofală, dar am reușit să găsească o *cumpănă a vieții*, să fiu și împăcat cu mine însumi, cât de cât). Sunt convins că până la sfârșitul sfârșitului voi rata tot-tot (așa e scris în scriptele zodiei), dar cel puțin am încercat să-mi salvez sufletul scriind, crezând în funcția spirituală a omului mai mult decât în cea materială. Poate am fost un căutător de aur în limbajul curent (în subsolul muntelui limbii române, cuvintele având putere dumnezeiască) – tot scriind – că n-am găsit Calea pe drumul parcurs până azi, ridic din umeri. Nu? Atât mi-a fost mie dat să găsească. Am transformat scrisul într-o meserie liberă (eu n-am altă meserie). Scrisul e *problema mea*, n-are nimeni treabă, poate e o pedeapsă moștenită, binemeritată. Scriu spontan în continuare. Cât voi mai putea ține în viață această îndemănare naturală, voi scrie să mă amăgesc iar și iar, că n-am trecut prin această lume degeaba. Uneori, am impresia că, scriind, sunt un mijlocitor între lumea asta vizibilă și lumea cealaltă, invizibilă. N-am atâta minte să fiu mare și tare, dar scriind îmi pun inima pe tavă”.

În *Mersul lucrurilor*, volum apărut în 2025 în Colecția „Magister” a Editurii Limes, coordonată de Mircea Petean, distingem afinități de natură proteică ale genului atât de deschise interferențelor, evidențindu-se faptul că poemele au rădăcini organice în viață, și pleacă de la viață ca s-o amplifice, ca s-o ridice la un potențial de artă literară. „Are lângă el o scriere neterminată. Băguie/ nu mi-e bine cu mine, încotro să o mai iau. Am tot încercat/ o cale sau alta. Nu-s de nici un folos/ desfătărilor...// Își reia în fiecare zi aceeași jelanie – nu-l ajută la nimic, dar altceva nu știe/ ce să facă. Lumea trece, el rămâne parcă neschimbat.” (*Țicneală*).

Titlul volumului, *Mersul lucrurilor*, o sintagmă nominală, mi-a adus în minte *Rondelul lucrurilor*, rondelul lui Alexandru Macedonski, dar și avaturile poetului care se caută pe sine, având, deopotrivă, conștiința perisabilității, dar și a eternului din ființa sa.

Convins de apriorismul kantian al formelor intuiției sensibile, de subiectivismul timpului și al spațiului, Liviu Ioan Stoiciu pune *Mersul lucrurilor* sub un motto sugestiv selectat din opera lui Franz Kafka, împărțându-i dilema: „Prima mare descoperire a omenirii a fost timpul.” („Credem că avem timp sau că trebuie să luăm în calcul timpul. Dar dacă nu avem timp? Sau dacă timpul, așa cum îl știm noi, este irrelevant?”).

Construită cu știință arhitecturală, în trei

părți, și cu o subtilă pasiune a punctării unor momente esențiale de viață, Liviu Ioan Stoiciu este descifrat psihologic în ipostaza poetului care, de sub un anume cinism, îi lasă posibilitatea cititorului să intuiască o sensibilitate vibrândă la sentimentul adevărului și al umanului firesc.

Prima parte, *OMUL GOL* (în sine: de ce, cum, când, unde, cât), combinând mai multe modele, de tipul „întrebări multiple”, pentru a supramarca începutul discursului poetic, scris la persoana a III-a, se deschide cu poemul *Deasupra vârtejului*, marcă a *sfârșitului*: „Aici/ unde bate în retragere moartea, cât e/ sătulă – nemernica asta care nu ne lasă să dormim liniștiți// nici deasupra vârtejului”. Imaginea vizuală a morții conținând o adâncă reflecție, conduce la o înlănțuire subiectivă de o mare libertate asociativă: „Inexpresivă, pe/ umeri cu un ciot smuls de pe deal, care îi aduce aminte, îi/ ține de foame... Moartea arde și luminează/ când mai apropiată, când mai îndepărtată – ea atinge fitilul/ din senin, la o adică.”

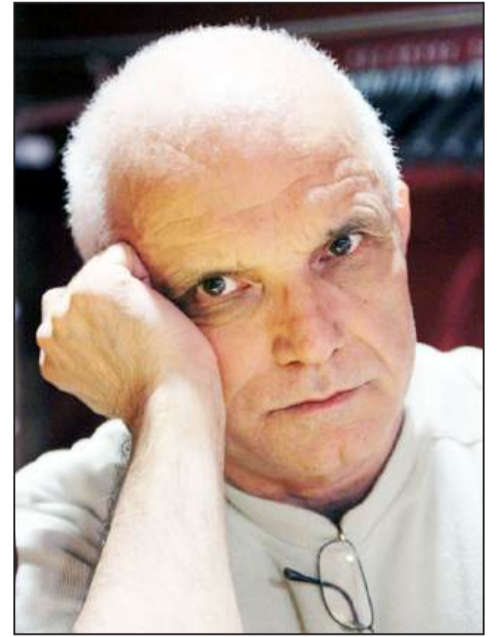
Pentru a descoperi și a se descoperi, poetul parcurge inevitabilul traseu inițiat, depășind etape, încearcă fascinația absolutului, dar și amărăciunea eșecului, relevând o poetică novatoare, atât prin conținutul ideatic și structural, cât și prin abilitatea stilistică: „Intr-o lume numai a lui, în care domină/ simplitatea și în care nimic nu se mai dezvăluie/ până la capăt, de drept. E la mijloc și/ un rafinament al artei naturii lui. Nu mai suportă nici/ un ton de dezaprobare, le-a defăimat/ pe toate cele lumești, au rămas în urmă amintirile/ pline de fast, mângâietoare – în/ timp, i s-au înțepit viscolul dinăuntru și deșertăciunea/ funcția lor devastatoare.” (*Nici în cer, nici pe pământ*).

Mersul absurd al lucrurilor, dihotomic, dacă ajungem la distincția dintre acțiune și cunoaștere, ca reprezentând scopuri pe care scriitorul le are în minte, ghidează comportamentul uman și operațiile în diverse câmpuri de activitate: „Doar neuitatul colorit al lucrurilor îl țineau treaz. Nu/ mai are cu ce să-și omoare timpul? E ceva/ extravagant. Își acoperă fața cu palmele. Nici un gând bun./ Dacă vine cineva în casă și n-are gând bun, îi/ merge rău. S-a săturat de hazul lui. Se/ află azi într-un incredibil talmeș-balmeș. Toate/ au legătură cu identitatea culturală, nu țiam spus?/ Nicio măreție. Florile dau înapoi în prezența lui, îi frâng/ inima. E în plină degringoladă.” (*Un om deznădăjduit*).

Tema timpului este formulată și amplificată prin motivul timpului bivalent, care ordonează evenimentele pe două axe temporale, un timp subiectiv, amenințător – și o durată subiectivă, timp iluzoriu: „Lucrurile/ au luat o întorsătură neplăcută și/ nu mai înțelege ce i se întâmplă. O ia de la capăt/ Lucrurile/ tremură o dată cu el. Oprește-te, se îndeamnă/ singur, inconștient, încetează-ți rugăciunea, nu vezi ce/ vătămare se provoacă? (...)/ N-a/ sosit vremea să se lase absorbit de lungimile lui de undă./ Nici să-și ofere chip de biruință.” (*Chip de biruință*).

Într-o compoziție polifonică prin care se străvede traversarea unei lumi ce ființează pe niveluri multiple, natura cunoașterii este sporită de întrebarea care privește finalitatea a ceva ce vine în continuare și exprimă convingerea că orice „eliberare” numai cartea și cuvântul scris o aduce: „Dim/ când în când are vârtejuri, e drept, se mai emoționează – și/ nu e înălțător? Nu. Nu-și depășește/ limitele, e întors către el, luat în răs, se simțea bătut în/ ceafă. Mai bine se culcă... Stă întins pe/ spate, e o carte/ deschisă: nici nu vine, nici nu trece. Un om/ deznădăjduit. În măsura în care se exprimă în procesele/ fizice, ba îl doare stânga, dreapta, ba jos, sus,/ adaptat nevoilor zilnice. A rămas vie amintirea puterii/ bine intenționate a cuvântului scris, îngrijit și/ atrăgător, ușor de citit. De ce se scufundă iar în decepție?/ Ar trebui să se elibereze, să scrie – să lase/ deoparte gândul bun dacă nu vine și să caute gândul rău. Să/ conțină momentul de prag. Să-și ofere dovezi/ împotriva sa și să găsească o cale/ rituală caracteristică de a încheia o vrajă... Să fie el mai/ presus, restul – nimj.” (*Un om deznădăjduit*).

În același ton de la începutul volumului, finalizează prima parte, sub pecetea unui pesimism invincibil: „Sigur, suferința lui nu

schimbă/ nimic din însemnătatea lucrurilor. Dar nici nu-i mai arde să/ rătăcească. (...)/ De ce, cum, când/ și unde. Dureri crunte, câștigând/ o glorie deșartă. Ca o scânteie în cenușă.” (*De ce, cum, când și unde*).

Partea a doua a volumului, *UN OM CA MINE* (iarăși și iarăși; chestii personale) (alternând persoana întâi cu persoana a doua), sub semnul gândului că „există lucruri și mai importante, care nu se împrumută –/ supuse aceleiași voințe”, dezvoltată, în continuare, teme și motive fundamentale: viață și moarte, speranță și deznădejde, luminare și întunecare, mărginire și nemărginire, iubire și ură, efemer și etern etc. Întrebări grave își așteaptă răspunsul: „Sunt pregătit pentru o schimbare interioară?”, „De ce atâta zbatere cotidiană?”, în timp ce „Nu i-a mai rămas decât să se gândească/ la lucrurile care se pierd, la frumusețea care/ se ofilește.” (*Numai singurătatea*).

Lirismul subiectiv, ca lirică a eului rostitor, se particularizează aici prin tipuri discursive specifice: monologul liric, monologul adresat (invocația retorică), autoadresat, discursul dialogic, evocator; prin mărci ale afectivității, adverbale deictice (de loc și de timp), aserțiuni, reflecții, judecăți de valoare asumate. Diferit de domeniul semiotic și de acela semantic, domeniul poeticului îi conferă toate elementele realizării unui portret inedit: „Eu nu sunt ultimul, să vă acopăr spatele, nu aveți/ încredere, eu sunt înțut cu capul la cutie, scos din rând./ abandonat pe câmpul de bătălie, exclus/ sau uitat – sunt considerat nebulon micii noastre comunități./ fiindcă am momente când îmi imaginez că eu/ sunt primul/ de ce nu. Și că nu contează. Că-s stări la mijloc, literare. Momente de mărire pe/ care le regret, de altfel. Eu nu am voie să fiu decât ce vor/ ceilalți, un nimeni, așa mi-a fost/ pus deoparte, deși nu sunt de acord întotdeauna, și intru în/ conflict urât cu mine... Vedeți cât/ sunt de prăpăstios? Adevărul e că mi-am pierdut calitățile/ cu care m-am născut, încetul cu încetul, și că nu/ mai sunt decât un închipui.” (*Prăpăstios*).

Cea de-a treia parte, *O VIAȚĂ DE OM* (în așteptare, aici și care încotro) (revine la persoana a treia, asigurând simetria referențială) se deschide cu un poem ce cultivă tema destinului ostil, menit să amplifice „efectul de real”: „De fapt, în ce moment al vieții/ a ajuns? Contează? Cugetă. Înlanțurui/ lui se auzeau zgomote” (*Năpăstui*).

Poezia lui Liviu Ioan Stoiciu ne descoperă un nou domeniu de investigație lirică. Nu pornește de la modele, el însuși îl construiește, într-un registru ce-l caracterizează pe deplin. În ciuda apartenenței la genul liric, poemele par secvențe dintr-o „poveste de viață”. Tehnica folosită este aceea a „punerii în scenă”, ca piesele unui puzzle, pentru a reface un întreg de semnificații existențiale dispuse în unități ideatice și estetice: „Dacă murim, avem o compoziție mai fină. Că multe/ Îngăduie Dumnezeu. După ce murim,/ acolo, unde-om fi, suntem botezați, educați, îndrăgostiți, părinți – apoi, la bătrânețe, ne/ naștem, de fapt, nu invers. Nu-i nimic/ altceva de declarat? Acesta e ultimul meu cuvânt.” (*O slabă licărire*). Este evident echilibrul pe care poetul îl realizează între conținuturile unitare ca orizont și unda emotivă.

Volumul *Mersul lucrurilor*, într-o sinteză captivantă, oglindește cuceriri ale etapelor anterioare de creație și deschide perspective de o fascinantă originalitate, prin viziune și forța de expresie, poetul Liviu Ioan Stoiciu – parafrazându-i cea de-a noua poruncă din poemul „Descumpănit” – fiind el însuși, fiind ceea ce este, *străbătând nemărginirea!*

Comentarii critice

Doina Cherecheș

Un vis și două vieți

Cu un titlu incitant și puțin manipulator – ducându-te cu gândul la duplicități și triumfuri amoroase – ne ademenește **Gheorghe Filip** în noua sa producție literară, **Două vieți** (Buc., Ed. Tracus Arte, 2025, 221 p.), dar cu totul alta este tema principală a cărții, deși derapajele conjugale nu lipsesc.

După câteva zeci de pagini, te prinzi ce fel de subiect tratează cartea, unul serios și inedit. Și dacă n-ar fi așa, tot prea târziu ar fi, deoarece ești deja fermecat de frumusețea și vioiciunea limbajului, de naturalitatea și ritmul alert al expunerii, de parcă toate cuvintele dau buzna în mintea scriitorului, el nemaștiind pe care să le folosească mai repede, pe cele ce țin de un idiom mai vechi, de oralitate și exprimarea populară (ex. năbărog, boleșniță, șleauri ș.a.) sau pe cele mai nou intrate în uz.

Cartea este scrisă la persoana întâi singular, vocea auctorială exprimându-se prin Octavian Tăviță –cum îl alintă soția, cei doi căsătorindu-se din timpul facultății, o vârstă la care părinții lui îl consideră necopt și nepregătit pentru viață, iar ai ei nu sunt înștiințați, Vanda fiind o fire voluntară, pragmatică și independentă. Ea se îndrăgostește de Tăviță, bărbat bine și inteligent, dar *molău și temător* (p. 29). Cunosându-i potențialul și neținând cont de faptul că el este o fire timidă, retractilă și ușor nevrotică, Vanda, ca o soție bună și devotată, își face bărbatul să *privească spre înălțimi, ținându-i vii speranțele* (p. 40). Deși prezentă lângă el și cu virtuți care să țină în frâu pornirile și nestatornicia unui bărbat, chipul ei devine tot mai evanescent și chiar se destramă, Octavian fiind *agățat de visuri* (p. 41). Visul său este să scrie și nu orice și oricum, ci o *carte care să fie universal-valabilă* (p. 55).

Aceste câteva cuvinte sintetizează aspirația oricărui scriitor, chiar dacă munca titanică depusă pentru a o îndeplini este cât pentru două vieți. Octavian este conștient de înzestrarea pe care o are în acest sens: *Pe cât de mototol sunt în viața de zi de zi, pe atât de vioi mă mișc în vis, că adevărata mea viață e acolo* (p. 45). În același timp își dă seama și de riscurile pe care și le asumă: *Visul care strălucește mult prea departe de puterile tale poate ucide* (p. 73). Cu toate acestea, merge înainte, scrie, trimite, așteaptă, dar editurile și revistele cărora li se adresează răspund doar prin tăcere sau evitându-l elegant – planul editorial este deja făcut pentru următorii ani, nu mai avem spațiu în revistă, poate peste câteva numere – pentru ca debutul să nu mai aibă loc, iar de consacrară sa ca scriitor, nici vorbă! Timpul trece și nu se realizează nici visul său și nici visurile comune ale celor doi, astfel că locuința la care aspiraseră vreme îndelungată rămâne sub forma unor schițe așternute pe hârtia îngălbenită a mai multor caiete. Bilanțul este dezastruos și încă de la pagina 28, Tăviță ni se mărturisește în acest fel: *...trecurăm de cincizeci de ani și nu realizasem nimic. Nimicuta! Mă simțeam vinovat... O compăttimeam pe Vanda că rămăsese atâta vreme lângă un bărbat care nu știa altceva decât să viseze cai verzi pe pereți*. În continuare, despre viața celor doi nu ni se mai spune mare lucru, dar prezența Vandei este simțită (și căutată!) până la finalul cărții, ca un important factor de echilibru și stabilitate al cuplului, Octavian numind-o singura iubire adevărată a vieții sale. (Celelalte figuri feminine prezente în carte sunt doar umbre înșelătoare, copii nereușite, un fel de fotografii mișcate ale acestei unice iubiri.). De fapt, nici nu mai era nevoie, intrându-se deja în tema principală a cărții și anume lupta disperată a individului cu sine însuși pentru a-și găsi rostul și sensul în viață, ceva care să-l definească pentru totdeauna.

Ca un bun arhitect și făuritor de cărți, prozatorul rezervă cea mai mare întindere a lucrării pentru a ilustra această teribilă încețare de forțe dintre eu – Eul Lăuntric, pe de o parte, și Eu – ceilalți, pe de altă parte.

Tăviță nu-și abandonează cu niciun chip visul său mareț, chiar dacă acest lucru îl ruinează în plan material și-i pustiește sufletul. Ajunge un pribeag care se aciuiază în Sălchioara de pe malul Slobozicăi. (Aici recunoaștem peisajul teleormănean, Alexandria și râul Vedea, unde scriitorul, deși născut în Prahova, localitatea Dumbrava, ajunge să fie trăitor pentru cea mai mare parte a vieții sale). În Sălchioara, locuiește în chirie la familia Toma și Cecilia Chiru. Trebuie spus că această familie reprezintă proiecția de peste timp a propriului său trai alături de Vanda.

Cu visul de scriitor celebru amănat, dar nu și spulberat, Tăviță își caută cu disperare un loc de muncă și astfel ajunge paznic de noapte la Apă-Canal. Imaginația prolifică și furibundă nu-l părăsește nici în această poziție ingrată pentru un intelectual, în lumea sa ideatică și onirică, el simțindu-se ca un paznic de stele și nicidecum ca un simplu păzitor al unei gherete de scânduri. Studiază cerul în căutarea stelei sale, pe fața căreia musai să-i fie înscrise destinul și calea de urmat. De aici începe un punct de cotitură, un adevărat reviriment în plan psihic, solicitând cu insistență șansa de-a o lua de la capăt, ca și cum și-ar trăi *cea de-a doua viață!* Eu-l Lăuntric al lui Tăviță – atât de mult neglijat și lăsat în marginea preocupărilor sale – începe să prindă contur și preia comanda unei vieți aflate în derivă. Totuși, fragil și temător, cu glas scăzut și inconsecvent, acesta este, conjunctural, repede adus la tăcere. Paznicul de noapte este

numit șef de campanie electorală pentru directorul de la Apă-Canal. La comandă, Tăviță concepe un program fantasmagoric, pe cât de bombastic pe atât de imposibil de realizat – cursul Slobozicăi, care nu este altceva decât un firicel amărât de apă, va fi deviat pentru a străbate orașul, oferindu-le locuitorilor o viață ca-n povești, cu vaporaze și căsuțe plutitoare care să le ofere acestora multiple posibilități de agrement. În ciuda absurdităților promise, programul are priză la electorat și directorul de la Apă-Canal ajunge primar, iar Tăviță, responsabil cu aducerea la îndeplinire a promisiunilor sfărătoare din campanie.

Tărășenia acestei deveniri spectaculoase și neadevărate este magistral descrisă, cu mult umor și cu un comic de situație cum poți întâlni doar la autorul cărții de eseuri *Cavalerii comice figuri* – despre lumea lui Caragiale –, nimeni altul decât însuși Gheorghe Filip. Admirația pentru opera marelui dramaturg I.L. Caragiale, precum și îndelungata activitate de ziarist a autorului sunt căi de acces în culisele administrației și puterii politice locale, copii mai mici ale celor naționale. Tema campaniei electorale și a parodiei politice este una recurentă în cărțile lui Gheorghe Filip – o întâlnim și în *Directorul de imagine, Urgiile de la Glimboca, Vreme de război*, în op-ul de față atingând o adevărată măiestrie narativă. Și în prezent, șarada politică este la noi o temă de actualitate, în care tot românul imparțial se întreabă buimăcit și turmentat: *Eu cu cine (să mai) votez?*, deci n-are cum să nu fie sursă de inspirație pentru scriitori.

Octavian Honcescu este numele întreg al personajului – aflăm acest lucru abia la pagina 112, până atunci el fiind Tăviță, alintatul și ocrotitul soției, pentru ca apoi, prins în mrejele politicii, să ajungă un fel de tavă, tipsie, de pe care se înfruptă toți aburcații la putere, folosindu-se de el atât cât au nevoie de inteligența sa, pentru ca apoi să-l îndepărteze ca pe ultimul om. Această răsturnare de situație îi dă lui Tăviță-tavă posibilitatea de a continua lupta cu sine – trudnică, anevoioasă, plină de convulsii și poticneli, cu vârtejuri și bucle de timp, care îl fac să bată pasul pe loc, astfel încât țelul de-a ajunge scriitor pare abandonat într-o teribilă uitare. Însă, pe fondul acestei agonii a căutărilor și dorințelor sale, apar și aprige răbufniri, adevărate eforturi herculeene, când indignarea, revolta și înverșunarea își spun cuvântul, urmându-l din loc. Sisif reia urcușul...

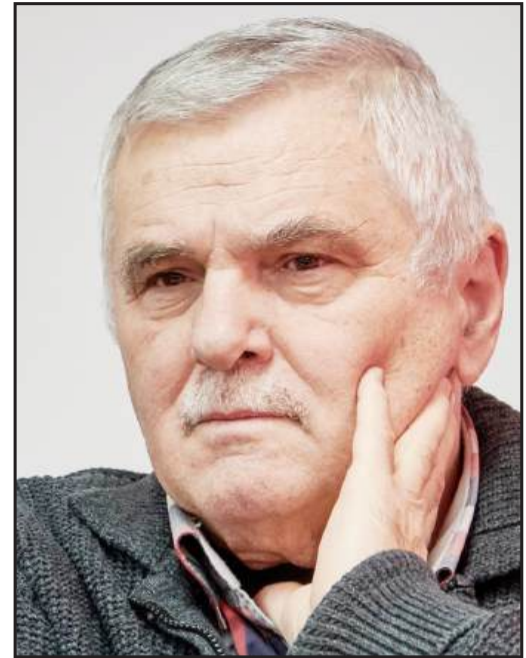
Scrierea nu este liniară, neașteptata interferență de planuri permițându-i prozatorului să se miște cu lejeritate înainte și înapoi, astfel că lucrurile sunt abordate dinspre ambele capete al vieții. Această pendulare continuă între real-imaginar-ipotețic îi dă cititorului impresia că înainte de-a fi scrisă – foarte frumos! – cartea a fost trăită din plin, cu detașarea și neutralitatea scriitorului înăscut, care asistă la spectacolul lumii fiind *privitor ca la teatru...* Analiza psihicului uman este meritorie, făcută cu meticulozitate, surprinzând zbulcunul sufletului pentru a-și valorifica potențialul.

Închid cartea și rămân dusă pe gânduri. M-a bucurat lectura, au fost lucruri care m-au făcut să râd cu poftă, dar și altele la care trebuie să mai meditez, scrise mai ales în partea de final a cărții. Autorul, prin gura purtătorului său de cuvânt – Octavian Honcescu – ne amintește că trebuie să ne pregătim pentru *marea plecare...* dar asta nu se poate fără a te deretiga pe dinăuntru (p. 216), acțiune ce rămâne în seama Eu-lui Lăuntric – reflexie a divinității, prin conștiința dată omului. Prin acest efort, asumat și susținut, omul își va atinge statura ideală, lucru magistral sugerat și de coperta cărții. În acest punct, Gheorghe Filip ne amintește de Lucian Blaga pledând pentru ca să fie oprit *ceasornicul cu care ne măsurăm destrămarea*.

Cunoscutei avertizări *Memento mori!*, precum și conștientizării că pentru fiecare dintre noi urmează *Marea trecere*, soluția pe care o propune autorul prin personajul pe care-l creează este: *Înapoi la carte!* Adică la studiu, cultură, civilizație, bun-simț, măsură, decență și omenie! Sau, atât timp cât o mai avem în administrare, înapoi la viața ce ni s-a dat, fiecare valorificând-o prin înmulțirea talentului primit în dar. Octavian Honcescu – și prin el Gheorghe Filip – conștientizează ce înseamnă propria efemeritate raportată la perenitatea actului de creație, care merită făcut chiar și cu prețul unei munci sisifice. Timpul scurgându-se unidirecțional, nu ne vom scălda niciodată în apa aceluiași râu, *panta rhei* – cum spun anticii –, la fel cum nu vom afla niciodată dacă deciziile pe care le-am luat în momentele importante ale vieții au fost sau nu cele mai potrivite, la fel de importante ca voința noastră fiind și împrejurările în care am acționat, irepetabile și ele... Acest adevăr ni-l spune autorul destul de voalat, printre rânduri, la fel ca Milan Kundera, poate ca o simplă coincidență de gândire sau – de ce nu? – ca un reflex de lectură din frumoasele cărți ale scriitorului ceh, *Insuportabila ușurățate a ființei, Cartea răsului și a uitării* ș.a.

Prin *Două vieți* – carte scrisă parcă pe tiparul memorabilei ziceri a lui Confucius: *Avem două vieți, iar a doua începe când ne dăm seama că avem doar una* –, Gheorghe Filip și-a spus și ne-a spus multe, făcând încă o dată dovada vocației sale de prozator talentat.

Gânduri de scriitor

Strada noastră

Locuiesc pe o stradă cu nume de mănăstire. Poate că odată, demult, când nu era niciunul dintre noi născut, la cele opt adrese de pe ea exista câte o chilie. Cu timpul, chiliile au crescut, vrând parcă să țină pasul cu chirriile, transformându-se în casele de acum.

Biserica din curtea spitalului de bătrâni, aflat în capătul străzii, nu e de pe vremea aceea. E nouă. Cum nouă este și moartea pe care clopotul din fața bisericii o anunță la câteva zile odată. Bate ca de sărbătoare, nu în dungă.

Cei decedați sunt scoși pe poarta spitalului cu dricul. Pe strada noastră moartea este o sărbătoare. Îndeosebi pentru cei internați în spital, care se bucură, spunând: Ce bine că nu sunt eu! Nu de data aceasta!

Dincolo de spital e un cimitir evreiesc. Îi cunosc pe câțiva dintre morții din cimitir, dar nu vrea niciunul dintre ei să stea de vorbă cu mine. Poate unde cimitirul nu este de pe strada noastră. Nici n-ar avea cum. E de zeci de ori mai mare decât ea. Unde să încapă?

Strada noastră cu nume de mănăstire creștină ar încăpea cu ușurință în cimitir. N-ar fi însă primită, dacă i-ar da o astfel de năzbătie prin minte. Bine că nu-i dă. Cei care locuim în cele opt foste chiliile suntem încă vii. Cu toate acestea, pe strada noastră nu prea ai cu cine să vorbești.

În capătul celălalt, în diagonală cu spitalul, e o măcelărie. Vezi în fiecare primăvară aici un cap de miel uitându-se din vitrină după tine. Poate, poate te oprești o clipă din mers ca să stați nițel de vorbă. Despre frumusețea primăverii. Despre înflorire. Despre floarea de sânge care este el. Se simte, în orice caz, foarte singur. Așa cum, de altfel, mă simt și eu, care am totuși capul pe umeri. Nici pomeneală însă ca mielul să mă învidieze pentru asta.

Ce frumoasă e primăvara pe strada noastră, zice, în timp ce-i cad câteva picături de lacrimi din ochi.

Noi doi suntem singurii de pe toată strada pe care frumusețea primăverii îi face să plângă. D-asta ne și înțelegem atât de bine.

La numărul patru locuiește tanti Lizica. Plânge și ea uneori, dar din cauza pensiei, care e mică, mult mai mică decât e strada noastră cu nume de mănăstire.

Lui tanti Lizica îi place laptele. Nu-i ajuns însă banii să cumpere cât ar trebui. Îi cumpăr eu cam trei-patru litri pe săptămână. Îi strecor în curte printre zăbrelele porții. Nu i-am spus niciodată că sunt de la mine. Ea știe, dar nu mi-a spus niciodată asta.

Frumusețea primăverii de pe strada noastră are dinți de lapte. E o bucurie fără seamăn atunci când i se năzare să te muște.

La numărul trei miroase a fericire stătută. În casa de aici locuiesc, dacă nu cumva sunt internați, doi oameni foarte în vârstă. Țin porțile zăvorâte. Ca să nu iasă mirosul fericirii din curte.

La numărul doi e o familie tânără. Își tot schimbă mașinile. Nu știu de ce nu și-or fi schimbând și strada. Nu se potrivesc deloc cu sfințenia ei.

Iar bate clopotul. Iar iese dricul pe porțile spitalului. Iar e sărbătoare printre pacienții din saloane. Iar e primăvară.

În urmă cu șapte-opt ani, am plantat un mesteacăn în fața casei mele. E singurul copac de pe stradă. D-asta se și uită la casele din jur de sus. Nici măcar nu înfloresc. Dacă ar înflori, i-aș ierta îngâmfarea. Cu toate acestea mă topesc după frumusețea primăverii de pe strada noastră.

La numărul șapte oprește dricul. Alțul decât cel al spitalului. De aceea și bate un alt clopot. În dungă. Cel al bisericii de peste drum de Muzeul Țăranului Român. Câteva străzi mai la vale.

Locuia o față bătrână în casa de la numărul șapte. N-a mai vrut! Ce? aș putea fi întrebat.

N-a mai vrut să. Și și-a pus ștreangul de gât. N-o plânge nimeni. În afară de capul de miel din vitrina măcelăriei, și de mine, care stau la numărul șase. Locuiesc într-o casă cu etaj. Abia, abia o conving să se facă chilie la loc. Și să intre, cu plânsul meu înăuntrul ei, în pământ, de unde a și venit.

Ce frumoasă e primăvara pe strada noastră!

Nu m-aș muta nicăieri de aici. Poate doar în cimitirul evreiesc. Însă cimitirul este de pe altă stradă. Și eu nu sunt evreu. Ca să nu mai vorbesc de faptul că n-am murit încă. Iar peste asta nu se poate trece nimic!

Ștefan Mitroi

TELEORMAN – 585 DE ANI DE ATESTARE DOCUMENTARĂ

Poeți teleormăneni de ieri și de azi

Dintre ideile cu care am fi putut marca împlinirea a 585 de ani de la prima atestare documentară a județului Teleorman, realizarea unei *antologii selective a poezilor teleormăneni de ieri și de azi* ni s-a părut relevantă pentru evoluția sensibilității poetice în acest areal, în decurs de 165 de ani, respectiv de la apariția plachetei lui Alexandru Depărățeanu, *Doruri și amoruri*, în 1861, până la volumul publicat de Gabriela Gheorghisor, *Văduva plătește dublu*, în 2024. Între aceste repere, am selectat, potrivit spațiului pe care l-am putut alocă în numărul de față al revistei „Caligraf”, 34 de poeți, pe care i-am grupat după perioada când au evoluat și după spațiul prezenței lor publicistice, în cele patru părți (I. Voci

poetice relevante de ieri; II. Alte voci poetice de ieri; III. Voci poetice de acasă; IV. Voci poetice de aiurea), instituind de fiecare dată o cronologie, după anul nașterii, considerând că cititorul este în măsură să perceapă și să accepte acest aranjament, care poate să releve cel mai bine ideea în baza căreia am realizat această antologie (sunt însă și alte voci de avut în vedere pentru prezentul poetic al Teleormanului). Selecția este una subiectivă, dar reprezintă în esență evoluția poeziei teleormănene, acasă și aiurea, după cum poezii înșiși s-au manifestat. Poeticitatea acestui spațiu spiritual a fost evidentă în toate etapele ei și așa va rămâne pe mai departe!

Stan V. Cristea

I. Voci poetice relevante de ieri

Alexandru Depărățeanu
(1834, Roșiorii de Vede - 1865)

Lira lui Orfeu

Orfeu!
Tu dintre zei cel mai demn
De zeu,
D-aur era, sau de lemn,
Sau de os,
Lira-ți ce-n orc împlânzea
Minos,
Lira-ți ce pietre-mbia
Pe jos?
Unii susțin c-ar fi fost
De lemn,
Alții sumeț le ripostă
Și-nsemn:
Lira d-ivoriu la poet!
Iar eu,
O, cel din zei mai șiret,
Orfeu!
Fără-a mă nicicum sfii
Să scriu:
Prof immortales dii!
Susțiu
Că d-aur Lira-ți era,
D-ăl bun,
Totul mișcând, când făcea:
„Sun! Sun!”

Dimitrie Teleor
(1858, Cernetu-Mărzănești - 1920)

Sonet patriarhal (XVIII)

Artistul, după multă reverie,
Privind Acropolea ce-și profilează
În umbra serii friza-i cenușie
Și multele-i coloane ce veghează,
Cu sufletu-ncecat în poezie,
Începe mîntea lui de aiurează,
O Veneră cum n-a mai fost crează,
Și Laïs ca model are să fie.
Ah! Laïs, te dezbracă și-mi arată
Făptura ta de Venus adorată,
Și părul tău de aur îți refiră.
Ca trestia stai dreaptă și privește,
Artistul care face de trăiește
Ideea fără formă, cânt de liră...

Oreste (Georgescu)
(1891, Zimnicea - 1918)

Romața valsului

În noaptea-aceea,
Tot salonul era de globuri lumnate,
Iar tu,
Pe clapele de fildeș, cântai un vals fermecător –
Și-atât de trist plutea-n odaie parfumul primului
amor,
Că-n clipa-aceea fericită păream eu însumi inspirat!
Vedeam
Venind pe raze de-aur spre mine albele Iubiri,
Pe care-odinioară, în cântec de privighetori,
Și-asupra cărora-nflorirea ușor petalele-și cernea
În cântul lirelor făcute
Din lauri verzi
Și trandafiri.
Apoi,
În juru-mi înfloriră întinderi albe de grădini,
Cu-alei
Pe care-odinioară, în cântec de privighetori,
Și singuri cu melancolia –
Poeții – marii visători –
Treceau, cu fruntea luminoasă, ca albul florilor de
crini.
Și parcă ceruri mari nainte-mi mărirea-n urmă și-au
deschis,
Și-acolo sunete suave văzduhul limpede-l umpleau,
Și-n hore tot mai răpitoare și tot mai repezi
Se-nvârteau,
În cete albe –
Serafimii și îngerii din Paradis.
Iar când –
Orbit de strălucirea aceluia danț amețitor,
Din reveria mea de-o clipă uimit apoi m-am
deșteptat,
Tu-n mijlocul odăii albe,
Cântai, pe clapele de fildeș, același vals fermecător.

George A. Petre
(1900, Măgureni-Măldăeni - 1958)

Cântărețul irosirii

Sunt cântărețul irosirii
Și-al florilor fără parfum.
Cânt pururi pe sub ferestre
Și-mi cade melodia-n drum.
Când serenada mea se-nalță,
Nu iese nimeni în balcon.
Nu tremură după perdele
Nici o lumină, nici un zvon.
Trec pustnic pe cărări de noapte
Cu visul ațipit la piept.
Fiindcă nimeni nu m-așteaptă,
Eu n-am pe cine să aștept.
Și totuși în adânc de Fire
Tresar de propriul meu ecou,
La fiecare tresărire
Crezând ceva frumos și nou.

Sunt cântărețul irosirii
Și-al florilor fără parfum.
Când bate cântul meu la geamuri,
Îi moare melodia-n drum.

Zaharia Stancu
(1902, Salcia - 1974)

Elegie

N-am să mai umblu pe străzi, prin parcuri,
Pe nicăieri n-am să mai umblu.
Fagurii vieții mele cu miere,
Numai cu miere am vrut să-i umplu.
La nici o fereastră, la nici o ușă
Cu degetul n-am să mai bat.
Cât am fost tânăr, poate prea multe
Buze fierbinți am sărutat.
Poate prea dragi mi-au fost oamenii.
Poate prea ușor inima le-am dat-o.
Poate n-am avut stea, poate n-am avut
Și singur cu pumnul mi-am sfărâmat-o.
Vara a trecut, toamna a trecut,
Acum totul e de zăpadă,
Pădurile, casele, șesul cu măguri
Și seara care-ncepe să cadă.
Plopii care șuieră în vântu-nghetă.
Fiecare tremură-ntr-un picior.
Altădată mi-a fost dor de tine,
Acum de nimeni nu mai mi-e dor.
N-am să mai umblu prin parcuri, pe străzi,
Pe nicăieri n-am să mai umblu.
Fagurii vieții mele cu miere
N-am izbutit pân-la capăt să-i umplu.

Miron Radu Paraschivescu
(1911, Zimnicea - 1971)

Prefață

Nu vă bizuiți pe mine!
Eu nu sunt decât ecoul și (uneori) prevestirea
faptelor voastre.
Deci,
nu vă bizuiți pe mine,
ci pe faptele voastre!
Nu vă bizuiți pe mine,
eu nu fac decât versuri din cuvinte;
cuvintele nu sunt mai mult ale mele decât ale
voastre,
ci vin singure.
Uneori, e drept, caut rimele,
le mai forțez chiar,
dar, și dacă nu le-aș căuta,
ele ar veni singure.
Deci,
nu vă bizuiți pe mine,
ci pe ceea ce sunteți, ce faceți.
Vorbele mele vor spune,
singure, această minune.

Dimitrie Stelaru
(1917, Segarcea Vale - 1971)

Înger vagabond

Noi, Dimitrie Stelaru, n-am cunoscut niciodată
Fericirea

Noi n-am avut alt soare decât Umilița;
Dar până când, înger vagabond, până când
Trupul acesta gol și flămând?

Ne-am răsturnat oasele pe lespezile bisericilor,
Prin păduri, la marginea orașelor –
Nimeni nu ne-a primit niciodată,
Nimeni, nimeni...

Cu fiecare îndărătnicie murim
Și rana mâinilor caută pâinea aruncată.

Marii judecători ne-au închis
Stăruind în ceața legilor lor;
Pe frunțile noastre galbene au scris:
„Vagabonzi, hoți, nebuni. Lepădații noroadelor.
Casa lor e temnița. Puneți lacăte bune fiarelor.”

Odată – poate cu înfrigeratele zori vom sângera
Și spânzurătorile ne vor ridica la cer.
Dar lasă, Dimitrie Stelaru, mai lasă!
Într-o zi vom avea și noi sărbătoare –
Vom avea pâine, pâine
Și-un kilogram de izmă pe masă.

II. Alte voci poetice de ieri

Florian Crețeanu
(1908, Turnu Măgurele - 1972)

Luceafărul de ziuă

Nufăr pe apele cerului,
Luceafărul înflorise spre ziuă.
La prora rătăcită-a năierului,
Ancora-n curând va trezi-o.

Sosește din noaptea albastră,
Slobozit din furtuni și soroc,
Prin basm, zburătoare măiastră
Cu aripi de aer și foc.

Pornit din amurg către zori,
Cu popas în răscruce de noapte,
Îl legănau melodii de viori
Pe lanurile cerului coapte.

În macii ochiului stins,
Flacăra-nlăuntru e vie –
Tăciune de vânt neatins
Pe-o mare de suflet pustie.

Așa luneca pe sub vreme,
Floare de ape adânci
Cu parfum amar de blesteme
Și petale lipite de stânci.

Acum mi-e semn pentru proră,
Spre nevăzutul și tainicul far,
Lumină surpată din oră
Și pusă-ntr-o ape hotar.

Constantin Salcia
(1910, Salcia - 1994)

Extaz

Ce tânără e mâna ce mi-ntinzi
Și cât de caldă se strecoară-n gând,
Când pașii tăi pe valuri de oglinzi,
Alunecă spre mine tremurând.

Privirea grea și astăzi mă-nfioară,
Ca-ntr-un sicriu frumosul brad s-a-nchis,
Alunecă doar plânsul pe vioară,
Sub gene de mătase și de vis.

TELEORMAN - 585

Ce lung e părul răvășit pe tâmpile
Și cât de blând îl lași să te-nfășoare,
Când străzile de răsul tău se umple,
Ca amintirile de-atâta soare.

Ți-adun din umbră pașii și ți-i cern
În urnele privirii mele reci,
Poemele și anii ți-i aștern,
În drumurile unde știu că treci.

Și te-nsoțesc sfios, înfrigerat
Și nu-ndrăznesc povara să-ți ating,
Cu gândul și cu sufletul curat,
Făcliile tristeții iar le sting.

Alexandru Popescu Tair
(1912, Roșiorii de Vede - 1991)

Rușii de Vede

Pe mal frumos de apă cu pădure
aveai atunci și nume și teme.
Erau prin lunci cu soare pruncii mei,
când lotrii năvăliră să mi-i fure.

Creșteau pe zare pumnii strânși ai mei
și-n ochi luceau lungi muchii de secure.
Cine putea atât canun să-ndure,
când lotrii-mi duceau soarele cu el?

Picior de plai erai, dar câtă ceață
creștea din iarba umedă și-naltă!
Ne adunam sub ramuri laolaltă

la țarm cu flori nuntit în dimineață.
Rușii de Vede numele-ți era,
dar calea încă mașteră și grea.

Paul Amet
(1927, Vitănești - 2008)

Confesie

Am înnotat prin timpul desuet,
Unele zile-au fost chiar măslinii,
Greșelile mi-au stat pe suflet vii,
Și nu mai vreau de-acum să le repet,

Am înfruntat furtuni de erezii,
Lovindu-mă cu fruntea de regret,
Ar trebui să fiu un fals estet,
Să cred în steaua altei poezii,

Am mers pe drum cu un destin de mână
Și n-am cules ce mi-a ieșit în cale,
De-aceea glosa mea se tot amână,

Eu mă hrănesc cu frunze paternale
Și mă declin ca norii pe furtună,
Urc sau cobor, dar fug de osanale...

Anghel Gâdea
(1935, Săceni - 2017)

Între etaje

Încerc să-mi smulg bezna de pe ochi
Dar nu pot decât coborând
Tot în iadul din care vreau să fug...
Câte etaje voi urca părăsit de lumină?
Și câte trepte strângând nădușit balustrada?
Până jos ea tot mă va însoți.
Spaima ghemuită în mine...

Dacă nu mă voi grăbi, chiar rostogolindu-mă,
Eșarfa aceea de soare spre care tânjesc
Va deveni ghilotină...

Fugi, îmi strigă o voce, poate un înger,
Nu mai număra treptele pe care le-ai ars
Și nici anii din tine, scrumiți,
Care s-au pierdut în dăra avioanelor
Albe, albe, ca niște pești
Pe care n-ai să-i prinzi niciodată...

Lucian Teodosiu
(1942, Turnu Măgurele - 2026)

„guarda e passa”

se varsă zorii ca laptele pe foc
albind și înroșind catranul nopții
ci stau nehotărît în cadrul porții;
să ies din joc? să intru iar în joc?

din poarta cu-ndoieli carteziene
o mînă-a șters cuvintele-ncrustate
în mine, tainic, miezul ființei bate,
efemeridă-n ceas de Sînzienă

să plec? de ce-aș mai sta-ntr-o gînduri
ca sulițele trestiiilor pe prunduri,
cînd adevărul nu e roditor?

să stau? de ce-aș pleca prin lume?
vă las, prieteni, tot ce am, un nume
cuvîntul țară din cuvîntul dor

Dumitru Vasile Delceanu
(1944, Tudor Vladimirescu, Salcia - 2021)

Frig

Mă-ntorc stingher la casa bătrânească
Păzită de-un salcâm căzut pe-o rînă
Și trist că n-are ce să mai păzească.
E cerul orb și vremea e bătrână.

Am cumpărat din târg un lacăt greu
Să-l pun înlăcrimat cerel la poartă
Și cheia să i-o-ntind lui Dumnezeu.
E cerul mut și vremea este moartă.

Voi zăbovi în ulița pustie
Atâta cât să mai respir o dată
Mireasma pâinii din copilărie.
E cerul stins și vremea-ncenușată.

Și veșted, dus de mână ca un prunc,
M-o duce drumul, duce-m-ar în lună,
În cornul ei cu pieptul să m-arunc.
În cer e frig și vremea e neună.

Nicolae Lupu
(1947, Velești-Murgași, Dolj - 1999)

Epos

Câtă iubire și câtă așteptare
M-au răvășit și s-au vărsat în mine?
Atâta ziuă și atâta noapte
M-au împărțit și s-au făcut regine.

Șarpe eram lângă cer și-alăută,
Numai soare strângeam din livezi.
Nu aveam somn, nici odihnă înaltă,
Sângele mi-l pășteau dalbii iezii.

Cât să mai fie, cât să mai merg
Până la capătul zile, până la capătul dimineții?
Nimb de lumină și nimb de-ntuneric
Fulgeră, ca o harpă, pe oasele ceții.

Viața-i regină și iubirea-i regină,
Cum să m-ating de veșmintele lor?
Pe drum de-argint, sub merii grei de floare,
Beau cer din limpedele lor izvor.

Rodian Drăgoi
(1951, Segarcea Vale - 2018)

Scrisoare către Dimitrie Stelaru

De mii de ani nu ți-am mai scris Dumitru
cenușa dintre noi a dat în floare
îți scriu acum și știu c-o să mă ierți
sunt străbătut de-o rană călătoare

de când te-ai dus m-am înnoptat și-aud
cum te caută planetele pe care ai trăit
acum e primăvară vin mugurii pe jos
spre satele pe care le-ai iubit

sălbatec ninge-n casa în care te aștept
s-a-ntunecat și vinul strigându-te duios
mi-e așa de frig de parcă tot așa sta
lângă un foc cu flăcările-n jos

și umbra mea e leorcă de sudoare
spre palida ta casă alerg pe-un drum beteag
aș vrea să deschid ușa dar nu mai pot să intru
o namilă de greier s-a așezat în prag

III. Voci poetice de acasă

Florea Burtan
(1948, Crângu)

Dezbracă-ți frumusețea

Dezbracă-ți frumusețea, iubito! E seară,
Mângâierile așteaptă, cuminiți,
Peste cătun ninge, dinspre odinioară,
Amintirile îmbătrânesc în părinți.

Vorbele au devenit de prisos,
Gurii mele îi e sete, năpraznic, de tine,
Ca să ajung, am mers, toată viața, pe jos,
Străbătând învolburate coline.

Ți-am adus, iată, conduri și cercei
Și rochia promisă, de mireasă
Și un crin, din care să bei
Când nunta te va scoate din casă!

Dezbracă-ți frumusețea, iubito! E seară,
Singurătatea s-a pregătit de paradă,
Peste cătun ninge, dinspre odinioară,
Ochii tăi învață, din nou, să mă vadă.

Cornel Basarabescu
(1948, Ulmeni-Bogdana)

Viața uitată pe umeraș

Râul își duce povara până la capăt
Greutatea apei tu o admiri de pe mal
Simți cum prin tine curg senzuri înspumate
Și cum se varsă amurgul în tine triumfal.

Vezi cum prietenii pleacă din tine câte unul
La orice colț al nopții, stelele seacă în oraș
Vrei să te dezbraci de singurătate
Și viața să ți-o pui frumos pe umeraș

Măcar până te trezești din vis
Apoi să pleci prin tine mai departe
Râul de litere-nspumate să-ți dreseze visul
Până ce amurgul se-aprinde ca un semn de carte.

TELEORMAN - 585

Domnița Neaga
(1950, Urlui-Bogdana)

Suav de Lună Nouă

Ne-am întâlnit pe cale, prea târziu,
Nu era zi, dar nu era nici noapte;
Doar un crepuscul răscolea timid,
În drumul nostru, frunzele uscate.

De ce trecut-a vremea prea grăbit,
Când Universul tot e Veșnicie?
O parte-am fi putut din el să fim,
Arzând constant, o singură făclie...

De unde nebunia de-a trăi,
Într-un amurg, scânteia tinereții?
Ce taină poartă sufletul, ce răni,
De saltă peste trupul meu nămeții?

Și trebuie să-i duc, că altfel cum
Pământul meu s-ar face Rai și Rouă?...

Prea multe întrebări și prea mult fum,
Că nu mai văd suav de Lună Nouă...!

Ștefan Vida Marinescu
(1951, Uiești, Giurgiu)

În carapace

cu un simplu gest era anulat timpul
retragerii în carapace
din mâna înmănușată sfidând ruga
cu „nu mai da din mână” (în mână!)
șoimul pușca momeala sponsorii roșii
și sceptrul aidoma lipseau dar nu
vă pierdeți firea căci Urasima Taro
abia așteaptă să pună pe recalitrânți
în fiare violând acordul cu un surâs
implementat solidar
timpul e condamnat
în contumacie găsit insolubil când
liniștea noastră e la mare preț ca și a
mieilor
când un spot publicitar ne va înviora
sistematic singurul disident ca ginere
al mumei Pământului
marele spirit Manitu
ce-și dădu drumul pe tobogan spre
ultima pradă din secolul vitezei când
scutecele se vor preschimba în armură

Nicoleta Milea
(1952, Piatra)

Și sfinții ies din icoane...

Cum începe
să se lumineze
de ziuă
și sfinții ies din icoane
căutându-și de lucru...
unu-mi culege iarba
crescută în podul palmei
altul așază cărțile
în bibliotecă
rânduindu-le
după chipul
și asemănarea
lumii
altul
adapă un Pegas
cu iubire tocmai din
Fântâna Glanum
mi-e de mirare
când spre seară
unul vrea
să repete cu mine
dansul ploii

Liviu Nanu
(1958, Creța, Ilfov)

zombi

sub țeastă am o minte încâlcită
pozez în diavol în martir și înger
și fiecare-n partea lui mă trage
de-o mîneacă
de-un guler
de-o idee

dar nopțile recit în somn poeme
sub luna albă ca un os de capră
îmi ies din gură vorbe prăfuite
precum zăpada veche
și murdară

dar nu temeți. Într-o altă viață
voi învia din protosențimente
ca floarea visului decorativă
fără pistil
aromă
și semințe

Cristian Dică
(1958, Turnu Măgurele)

Stea rătăcită într-o stea

Iubita mea ai buze de izvoare
Și-n marmori te îneci când bate luna,
Dă buzna-n mine recea lor vâltoare,
Bolțile cresc tot una câte una
Tu rând pe rând le-ademenesti, le-apropii,
Te strâng pereții somnului cu jind.
Pe care ceruri să-mi astâmpăr ochii?
Inima ta le sparge rând pe rând.

Forfotă-abia și prag și întrupare,
De nimeni știută cazi în mine,
Stea rătăcită într-o stea mai mare,
Lumină în izvorul de lumină.

Florina Carvac
(1968, Roșiorii de Vede)

Locuri în care se întâmplă

Închisă într-o așteptare,
cu toată frumusețea zidurilor,
cu toate provocările,
cu toate florile de mușcag deasupra,
dedesubt,
fără nicio ieșire de urgență,
fără nicio posibilitate
de a contacta careul de ași.
Doar cu un somn care nu este al meu.
Somnul în care rochia albastră flutură,
nefînșată,
în bătaia vântului de vest...

Nicio organizație nu își permite pierderile,
nici un sistem de funcționare
nu acceptă compromisuri...
în vidul acesta
se trăiește doar în doi.

IV. Voci poetice de aiurea

Marin Codreanu
(1937, Cucuieti-Scrioastea)

Mărturisire

de când am dobândit frica de scris
mă declar un om liber
un om liber dar nefericit.

de acum voi avea grijă să mă gândesc
la tot ce-mi trece prin cap.
voi avea în sfârșit libertatea
de a nu mă gândi la Nimic.
așa că voi avea grijă de viața mea.
voi avea grijă de viața poemelor mele de-o viață:
zi de zi le voi număra poem cu poem
seară de seară le voi scutura de vremuri politice.
le voi bate cu zale de plumb
până la ultima consecință:
jupuirea de piele.

pentru când nu voi mai fi
le voi închide într-un cântec de mierlă.

Stelian Oancea
(1938, Blejești)

Zidire de neliniști

Zidire de neliniști care tac...
Un semn mi s-a făcut
Și s-a deschis un drum,

Am pornit să-l străbat
Fără să întorc capul –
Ca și cum
N-aș fi înțeles trădarea –
Încărcat de câte-s ale mele,

Am pornit
Și treaptă cu treaptă
Mă apropiu de locul
Unde virtuțile și păcatele
Ard nedespărțite

Numai de acolo
Și numai prin focul acela
Se trece
Către luminile greu accesibile.

Elena Liliana Popescu
(1948, Turnu Măgurele)

În clipa cea adevărată

Fărâmițat în cioburi, eul
din mii de chipuri se adună
și disperat recheamă zeul
într-un alt chip să-l recompună.

Treptat puterea îi slăbește
se zbate-n van, pe când s-ndreaptă,
ca-n plasa-n care-i prins un pește,
spre trista soartă ce-l așteaptă.

În patru zări e-mprăștiată
temuta-i forță de-altădat'
în clipa cea adevărată,
la care nu s-a așteptat.

Florea Miu
(1951, Vedea)

Reflex arhaic

Ai cui or fi pașii
care se aud înăuntrul meu?!
Parcă mi s-ar clătina clipele vieții,
așa de tare răsună...
Parcă aș fi o peșteră în care s-au strâns
toate ecourile de demult.
Iar peștera asta dă în alta
și aceea în alta
până când li se pierde șirul –
un lanț de peșteri în care
cine știe cine și-a pierdut urmele
ce se aud în mine acum.
Mi-e foarte greu să port pretutindeni
ecourile astea,
e o povară imensă
și de aceea mă adresez arheologilor
sau speologilor
să le cerceteze și, dacă se poate,
să le ducă în vreun muzeu
decât să se piardă prin gândurile mele
obosite.

Theodor Răpan
(1954, Balaci)

Sonet de rânduire

„Etsi remontus.”
Chiar dacă fug, departele m-ajunge
Și ploaia curge însetată, vie,
Mă mir de-un veac, am sacra datorie
Să văd cu ochii-mi cine mă împunge.
În miez de noapte. Îngerii alunge
Strigoi, dracii, ducă-se-n pustie,
Altfel nu scap de-a ta blestemăție:
Undreua sorții inima-mi străpunge!
Nimic nu-i veșnic! Sprintenă, Iubirea,
La chip se-arată! Ușa îmi deschide,
Obrocul veșniciei descântându-l!
În van e totul! Crește jinduirea,
O umbră sunt, vrăjmașa nu desfide,
Venitu-mi-a și mie, Doamne, rândul!

Ștefan Mitroi
(1956, Siliștea-Vitânești)

În icoană

De unde să am atâta curaj
încât să-i cer sfântului aura cu împrumut?
El mi-a zis: ia-o și tu să vezi cum e!
Și-am luat/o, luându-i și locul în același timp.
Au trecut o grămadă de ani de atunci.
Ori de câte ori încerc să ies din icoană
o aud pe mama strigându-mi:
Înapoi, pezevenghiule!
Unde te crezi?
Sunt eu, mamă, încerc s-o înduplec,
dar celălalt,
care mi-a împrumutat aura,
umblă cu înfățișarea mea prin lume
și trimite de departe
scrisori în care spune că i s-a făcut
dor de toți cei de acasă.
Până și de sfântul ce
plânge cu lacrimi de mir
în icoană!

Romulus Brâncoveanu
(1957, Conțești)

O cauză

Cândva se auzeau instrumente, acorduri,
O logică ireal de frumoasă,
Un nor de fosfor îi acoperea părul,
Un nor de insecte se apropia de sânul care alăpta,
Hesiod s-ar fi îngrozit aflând totul.

Și ce-am făcut?
Am lăsat noutatea să curgă,
Am părăsit sensul
Și am crezut efect = poetic.
Am lăsat asta din capul locului
Cu un secol în urmă.

Rimbaud?
Ai greșit destinația.
Eliot?
Aparențele sunt accesibile.
Bacovia?
Nici.
Kavafis?

Caută mata în notele de subsol.

Maria Postu
(1958, Cervenia)

Portret nerevendicat

Mi-ai refuzat dreptul la eternitate
acordându-mi desuetul drept la viață,
greșeală pe care am făcut-o și eu
față de copiii mei,
îmi amintesc sau
îți amintești, mamă,
hai să ne amintim împreună
despre primul scâncet
și despre mirosul de lapte
în care înotau poemele mele
pe care le iubeam atât de tare încât
le alăptam în secret cu toate dorințele mele,
poemele bastarde pe care nu le arătam nimănui,
cum nu arăți publicului paleta pictorului
care a creat capodopera
în plină lumină a iubirii
și a aruncat paleta la gunoi,
mamă,
și s-a întunecat vederea,
și-au mușcăit principiile ascunse în lada de zestre,
și-au ros șoarecii certitudinile,
ai păstrat paleta și ai aruncat tabloul...

Gabriela Gheorghisor
(1980, Alexandria)

Scriu să-mi negociez pacea

Nu scriu poezie feministă:
nu împart lumea în femei și bărbați.
Nu scriu poezie politică:
Nu vorbesc în numele altora.
Nu scriu poezie conceptuală:
conceptele vor îmbătrâni înaintea mea.

Scriu să-mi negociez pacea
cu mine, cu ceilalți, cu Dumnezeu.

O armată de soldăți umblă prin celulele mele
și distruge un țesut fluture.
Sunt un general care a pierdut controlul
asupra propriului corp de luptă.
Apărătorii au luat-o razna,
ca niște mercenari îndopați cu halucinogene
care nu mai recunosc inamicul.

Fluture o eșarfă albă în fața lor,
dar pânza îngheață ca o rufă în ger.
Fluture o coală albă de hârtie.

Eseu

Iulian Bitoleanu

Ultima respirație a jurnalistului Eminescu

Izbucnită în 1883, nemiloasă boală, intratabilă, cu unele ușoare și iluzorii ameliorări, l-a paralizat mental pe Poet. Cariera lui artistică s-a curmat brusc, în plin avânt; tresăririle intelectuale s-au materializat doar pe teritoriul jurnalistic. Vestile optimiste din deceniul al nouălea al secolului al XIX-lea aproape că lipseau cu desăvârșire. Se știa doar că pacientul frecvența sanatoriului după sanatoriu, în țară și în afară și că semnele revenirii întârziat/ se lăsau așteptate în zadar. Biografia lui Eminescu au descoperit însă, cu uimire, că prăbușirea intelectuală nu era totală și categorică, din moment ce unele supape psihologice îi permisese să incurabilului bolnav să traducă o gramatică sanscrită. Revirimentul l-a călăuzit pe șubredul erudit – „om al timpului modern”, în expresie maioreseană, un european netrucat, descins parcă din iluminismul/ renașterea italiană, cum se încumeta Constantin Noica să spună – tot spre arealul gazetăriei unde s-a regăsit pe sine.

În noiembrie 1888, come-back-ul lui fără strălucire și virulență de odinioară, este privit cu îngăduință. Aciditatea (din articole), verticalitatea, persiflarea, intransigența nu mai funcționau; probabil fuseseră macerate de malade. Din statuia, din mitizarea gazetarului complet nu mai rămâne decât o umbră, o fantomă, care scria la fel de bine, frăgezind frazele, însă vârful penitei devenise bont, tocit. Nu mai „teroriza” pe nimeni.

Pe plan social se produsese iarăși mutații spectaculoase. Astfel, Partidul Liberal (după 12 ani de „domnie”, 1876-1888) a predat ștafeta – exercițiu tipic democratic – abilitilor și flexibilităților junimiști, formându-se un guvern prezidat de T. Rosetti și care includea personalități ale Partidului Conservator, T. Maiorescu, P.P. Carp. Lor le trebuia o publicație pentru a-și populariza crezul, iar soluția finală, în absența „decedatului” „Timpul” (în 1884), s-a numit „România liberă”. Succesiunea conservatorilor liberali la conducerea țării a coincis întâmplător cu relansarea publicistică a maladiului creator. Colaborarea nesubstanțială, din păcate, cu oficiosul Puterii, s-a rezumat la două articole: *Iconarii d-lui Beldiman*, publicat la 13/25 noiembrie 1888 și *Iar iconarii*, 20 noiembrie/2 decembrie 1888, ambele cu iz estetic, primul semnat M.E., iar celălalt, fără semnătură. Cultul șefului statului nu este o inovație a secolului al XX-lea, vizând, de pildă, dictatura. Este vorba, la acea dată, despre icoane portretizând țarul rus și familia sa, argument al idolatriei. Mărul discordiei în presă nu-l constituie subiectul, mai exact ființa reflectată

în artele plastice, ci modul de elaborare a lucrării. Practic se deschidea o prăpastie între arta bizantină și cea occidentală. În prima, în bisericile creștine pereții erau animați prin figuri de sfinți, de martiri, cu chipuri triste, ofilite semănând a sihaștri cu barba albă și privirea blândă.

Ceea ce nu admite cronicarul artistic de la „România liberă” este facilitatea, inconștiența sacralizării în toiu vieții unui om politic, de valoare, să admitem, gest de profanare a religiei. În plus, modalitățile artistice nu păreau cele mai expresive. Iată o primă contradicție relevată de Eminescu.

A doua: arta occidentală mizează și ea pe reprezentări umane în biserici, pe înfățișarea omului în diferite și semnificative ipostaze în plan teluric. Statismul, convenționalul caracterizau arta bizantină, comparativ cu dinamismul artei occidentale. Făcând abstracție de topos, esențial rămâne „mimetismul” acelor meșteri populari, pseudo-artiști, de fapt. Absența talentului major supără, însă nici nivelul lor de instruire nu era unul reconfortant. Neforțați într-un mediu universitar, „Iconarii” nu aveau nici ambiția autodepășirii... Tocmai de aceea, gazetarul resimte amărăciunea realității: „în ele (în icoane) nu e artă ci manieră.”

Episodul „România liberă” (noiembrie – decembrie 1888), așa-zis „foc de paie” jurnalistic, s-a prelungit prin „Fântâna Blanduziei”, prin ultima escală profesională concretizată prin patru articole: *Fântâna Blanduziei*, *Formă și fond*, 1888 (toate în decembrie 1888) și *Ziua de mâine* (ianuarie 1889). „Nu întâlnim, însă, în epilogul publicisticii sale desfășurarea amplă a discursului critic – apreciază D. Vatamaniuc –, culoare în prezentarea oamenilor și virulența limbajului polemic.”

În primul articol cititorul atent va descoperi aceeași frază durativă, luciditate și sobrietate ca și cum nici n-ar fi existat un hiatus de cinci ani într-ale gazetăriei. Cu un incipit sociologic – în țările civilizate organizarea socială și politică nu este inexpugnabilă, generând nemulțumiri – publicistul transferă ideatica în câmpul culturalului și esteticii. În Germania, atât de venerată există „un rău ascuns” care-i determină pe băștinași să emigreze.

Funcționarismul exacerbă din Rusia a derutat intelectualitatea: „oamenii învățați caută o soluție disperată în nihilism”. În Franța, inițiativa numeroaselor mișcări și curente literar-artistice, „clasa a patra se pregătește a pune mâna pe puterea statului și a alunga din funcții și sinecurea burgheziei”. În

Imperiul de la vest, Austria și Ungaria se subminează reciproc. Italia se confruntă cu o criză în agricultură („mizeria agrară e mare”) și cu o scumpire fără precedent a traiului, încât italianul obișnuit își vinde forța de muncă pentru 50 de bani pe zi. Doar în Anglia, situația pare alta, lipsită de convulsii sociale. Pentru prezentarea cvasicompletă a situației europene, natural că Eminescu a tras cu ochiul la revistele străine. Regăsim spiritul sintetic ca în vremurile bune și fastuoasa derulare a ideilor, în cheia oraltății. Originalitatea conținutistică reiese și ea din identificarea a două boli ce macină Occidentul: una socială – mișcări sociale de intensitate diferită – și alta sufletească, sub cupola căreia intrau anxietatea, melancolia, nevroza, scepticismul și pesimismul. Din nou, dezbaterea de idei este transgresată în universul inefabil al artei. Sunt investigate rădăcinile unor curente artistice. Romantismul, de pildă, a apărut în Germania – și în Franța – eludându-se „prezentul insuficient”. Naturalismul francez, dimpotrivă, a întors spatele viitorului și trecutului, iar arta modernă amestecând ideea cu „forma nobilă și pură” se preta la „scopuri puțin înalte”.

Modernismul – apreciază gazetarul – acceptă influențe nefaste care îl „profanează”. Pesimismul funciar al poetului contaminează și filozofia, nu neapărat personală (de altfel mulți specialiști îi contestă acest atribut lui Eminescu), cât europeană. Exemplele alese, ca generatoare de pesimism se numesc: Schopenhauer (zis Dumnezeu), Hartmann (profetul său) și A. Comte. Filozofia, ca disciplină, se află în impas. Soluția pentru depășirea crizei de către artă și filozofie o reprezintă, în viziune eminesciană, recursul la antici și folclor. Cultura latină ar fi „lipsită de amărăciune și de dezgust (...), refugiu în contra grijilor și durerilor”; cât despre folclor, acesta rămâne în mod cert, „izvor pururea reîntineritor”. Aidoma pașoptiștilor, Eminescu „soarbe din vana poeziei populare – confirmă Rosa del Conte – al cărei aspect artistic cel mai variabil îl caracterizează în mod admirabil: esențialitatea limbii, o esențialitate de gust modern”. Ei, autorii antichității, „plini de adevăr, de eleganță, de idei și care rămân pururea tineri constituie un remediu în contra regresului intelectual”.

Articolul al doilea, *Fond și formă* se axează tot pe un joc al planurilor tematice, sociale și culturale, și pe oferirea unei soluții salvatoare. Contestarea sălcie ca introducere intempestivă a formelor exterioare de cultură apuseană n-a avut efectul scontat, ci a semănat cu un implant

forțat, în loc de o preluare graduală, lentă. România nu a putut emite pretenția de Stat realmente cultural și civilizată. Mimesis-ul cultural a condus la crudul adevăr că populația a scăzut, că raportul natalitate-mortalitate ne dezavantajează, în schimb numărul străinilor deținători de funcții prestigioase a sporit neverosimil. Partidul Liberal a oferit viza la demnitate – acuza Eminescu – bieților greci, bulgari, evrei, cu toții având afinități cu doctrina respectivă. Primul pas: în 1876, primul an de guvernare liberală. Măsura salutară: nu mazierea acestor inși de obârșie exotică, ci aplicarea de reforme! (aici Eminescu gândea nu ca un junimist, dimpotrivă ca un liberal).

Așa putred de bolnav și epuizat fizic, ziaristul își regăsește aplombul în articolul 1888, probând un *vizionarism unic*, cu două decenii înaintea Primului Război Mondial. Pasionat și ultradocumentat întru politica externă, Eminescu, sesiza, cu neliniște aplanată, că statele puternice, chiar coloniste intraseră în febra înarmărilor, a revanșei. În Franța, generalul Boulanger, în numele unei iubiri aprinse pentru Republică, dorește a-i întruchipa în sens figurat, pe Gambetta oratorul, și pe Napoleon, cuceritorul, optând pentru sporirea bugetului militar. Deși n-a putut stopa corupția administrativă, împăratul Rusiei, prospectează Asia, construind căi ferate spre Persia, Afganistan, cu ținta India. Germania, Anglia, ca mari puteri nu au stat cu mâinile în sân. În esență „în toate unghiurile continentului lumea e neliniștită... prin prisma unui viitor încărcat de furtună”.

Ziua de mâine oferă un tablou concis de politică externă descriind ceea ce este semnificativ în Europa. Ideile se află în prelungirea celor din articolul anterior. Gazetarul este obsedat de iminența unei conflagrații mondiale. În pofida unor mari probleme financiare și a unui deficit de peste 1150 de milioane, Germania încerca a progresa pe linie militară. Rusia își schimba strategia, devenind duplicitară¹, una spunând și alta executând. Culmea este că state de plutonul al II-lea, Portugalia, Elveția, Belgia, Olanda se preocupau doar de bunul trai. Un alt stat, de talia României, Serbia, se preocupa de îmbunătățirea Constituției.

Aceste ultime articole demonstrează realismul *gândirii politicii eminesciene* precum și intuirea declanșării, la distanță de două decenii, a Primului Război Mondial. Prima zi a lui 1889 (data apariției ultimului text jurnalistic) a demarat cum nu se putea mai sumbru, prevestind recăderea reflexivului publicist în „bezna uitării”, pentru ca în 15 iunie să se producă tragicul: extincția.

1. Să nu uite că redactorii de la „România liberă” lansaseră sintagma „teroriștii de la Timpul”.
2. În M. Eminescu, *Icoane vechi și icoane nouă*, în speță, *Eminescu ziarist*, pp. 34-35.
3. M. Eminescu, *Publicistica. Repere istorice și istoriografice*, Ed. Cartea moldovenească, Chișinău, 1990, p. 502.
3. Ibidem, pp. 502-504.
4. Ibidem, p. 504.
5. Ibidem, p. 505.
6. Rosa del Conte, *Eminescu sau despre Absolut*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1990, p. 373.
7. M. Eminescu, *Publicistica. Repere istorice și istoriografice*, p. 505.
8. Ibidem, pp. 506-507.
9. Ibidem, p. 508.

Dumitru Augustin Doman

Poezia cotidianului nefardat

„îmi spune un amic prozator/ voi poeții sunteți niște bulangii/ produceți marfă subțire fără pretenții/ și nu vă citiți nici între voi/ probabil că o să muriți ca dinozaurii/ de plictiseală cronică...” Așadar, despre poeții de azi este vorba în volumul lui Liviu Nanu – *Dinozaurii au murit de plictiseală/ Maha(la)bharata* (Editura Castrum de Thymes, 2025) cu prefață de Petronela Apopei și postfață de Daniel Luca. Asta, cu poeții dinozauri, este explicită. Că altfel, lumea e plină de alți și alți dinozauri pe care autorul îi prinde la modul satiric în volumul său: analfabeții funcționali, absolvenți de facultăți particulare care cântă „gaudeamus sigismund”!, popi cu cărciumă la poarta cimitirului unde consumatorii se închină și vomită, bețivi de cartiere marginase, ciobani din munte cântând Bee Gees oilor din fluier sau din frunză, de ziua culturii, psihologii de cartier care-și vindecă pacienții cu câte o anecdotă picantă. Și alți dinozauri, câtă frunză, câtă iarbă.

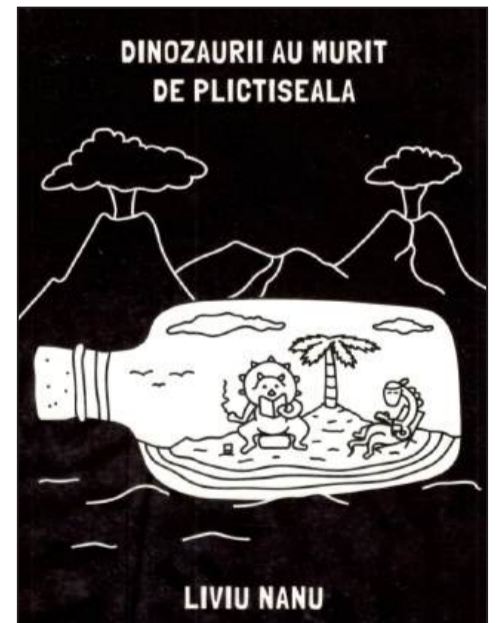
Liviu Nanu scrie o poezie nonșalantă a cotidianului nefardat, cu limbajul zgrunțuros

din spațiul public al zilelor noastre, personajele fiind corciturile agro-industrial-corporatiste, vorbind colorat, de la obscenitățile de toată ziua până la prețiozitățile aduse la zi de la Coana Chirița: năravuri și moravuri de provincie deocheată, cu bețivi și târfe, dar și cu „poeți anonimi” în cenacluri de cărciumă unde se aplaudă cu o singură mână... În fond, Liviu Nanu este un revoltat mai temperat, lucrând aparent senin cu materialul savuros al străzii aflat permanent la dispoziția noastră. Titlurile poeziilor sunt ele în sine un adevărat spectacol savuros: *pelerin la muntele lui venus, universul e un cur de elefant, balada olteanului pentru frumoasa din cochirileni, bărbații însurați merg în paradisi, mă simțeam ca un ciorap desperecheat, (f)utilitatea dragonilor pitici...*

Fără a fi vreun epigon, Liviu Nanu poate fi așezat în poezia românească alături de șaizeciștii Petre Stoica și Emil Brumaru, cei care erau catalogați – discutabil – de un critic drept poeți minori. Alături de Petre Stoica, Liviu Nanu stă prin poezia cotidianului de provincie, iar față de Emil Brumaru prin poezia erotică fără perdele: „oh, izabel! oh, izabel! cu

fațe mari și curul zvel/ de-aș fi măcar michelangel/ te-aș zugrăvi într-un pastel/ / când vinzi în piață pătrunjel/ toți negustorii de mezel/ scot euro din portofel/ pentru triumfui-ți isoscel...” Și nici Nanu, în definitiv, nu este un poet minor, cum nu sunt nici cei doi regretați poeți amintiți mai sus; un cititor atent găsește – în tot spectacolul acesta peștriț – și pasaje și versuri grave, imagini de reținut: „în tample îmi bate cineva cu degetul/ sunt eu metafora, deschide sau mori/ fii te rog un poet cumsecade/ ia un fluier de soc un fluier de os/ cântă-ți dragostea poete, ca pe o doină/ pune mâna pe butoane și agresează-le/ sentimentul trebuie urlat în urechea surdă/ a lumii...” Că el nu se conformează și nu devine un „poet cumsecade” e cu totul altceva, în aceasta constă până la urmă originalitatea sa de poet ludic cât cuprinde, datat la parafraze și parodii: „fiarbă whisky-n cupe/ spumege cărnații/ în mileniul ăsta/ să ne-avem ca frații/ căci de ne-o rămâne/ prinsă-n gât/ piftia/ nu-i de vină decât/ idiosincrasia...”

Liviu Nanu era cunoscut prin proza lui umoristică/ satirică din volumele *Cărciuma lui*

Bicuță, cu savuroase întâmplări care ar putea fi oricând subiect pentru un serial de televiziune. Acea lume, cu un plus de personaje, este transferată în această poezie (era să zic lirică!) savuroasă. În acest sens, dar și prin limbajul frust și deocheat, ca și prin nonșalanta lipsă de grijă pentru un stil „acribios”, Liviu Nanu este un Charles Bukowski de Roșiori de Vede.

Dinozaurii au murit de plictiseală reprezintă – ca să-i facem o contrareclamă – cartea savuroasă de poezie care nu e recomandată în niciun caz domnișoarelor învățătoare pentru a o dăruii drept premiu școlărilor eminenți la sfârșit de an.

Cronică literară

Evelyn Croitoru

Între emoția arderii și conștiința efemerului

Există în poezia contemporană românească o vizibilă tendință de intensificare a emoționalului. Ea se realizează prin explorarea acestuia ca necesitate acută de reconectare cu sinele, ca formă de rezistență umană. Această tendință se manifestă adesea printr-o exprimare confesivă, temele fiind anxietatea, durerea, trecerea timpului, vulnerabilitatea; emoția este filtrată prin metafore senzoriale și prin intensități lexicale semnificative. Poeții aleg sinceritatea și emoția, estetica gestului și o lirică a detaliului. Despre tensiunea dintre emoția arderii și conștiința efemerului – a fragilității omenești și a trecerii este vorba și în volumul *Pasărea cu aripi de foc* al scriitoarei Nicoleta Milea, carte apărută la Editura Neuma, în anul 2024.

Autoare prolifică, bine cunoscută și apreciată, Nicoleta Milea este deținătoarea mai multor premii pentru volumele de poezie, dar și pentru cele de critică literară. Recent, autoarea mi-a oferit acest nou volum de poezie care beneficiază de o frumoasă prezentare pe coperta patru semnată de scriitorul Horia Gârbea. Volumul este structurat în capitole distincte, *Primul pas, În lumină, În iubire, În foc, De atunci și de-acum* și se încheie cu un grupaj de poezii din antologiile Filialei București – Poezie a Uniunii Scriitorilor din România; în întregul său, volumul este o frumoasă meditație lirică, una care reflectă căutarea spirituală și nevoia de sens.

„Spune-mi,/ cum ai fi vrut/ să te ntrupez:/ în lumină/ în iubire,/ în foc.../ sau în toate,/ de atunci/ și de-acum?” se întreabă poeta în debutul volumului, introducând încă de la început simbolurile lumină, iubire, foc – expresii reprezentative pentru poezie. *Lumina* sugerând speranța, puterea adevărului, puterea divină; *iubirea*, forța

creatoare, armonia, comuniunea sufletească; *focul*, intensitatea sentimentului, pasiunea. Împreună, aceste simboluri transmit profunzimea emoțiilor și puterea transformatoare a acestora. Metamorfoza interioară, transcendența și manifestarea subtilă a sentimentelor, sunt prezentate de Nicoleta Milea prin construcții poetice repetitive, ritmul și muzicalitatea oferind expresivitate și dramatism versurilor. Un mod de existență sugerat, dorit, sperat, dar nerealizabil... într-o exprimare profundă a sinelui contemplativ, menit să pună în evidență suspansul emoțional. Experiența și sensibilitatea poetei își dau aici măsura valorii, prin simbolismul suprapus – caracterul ipotetic și cel introspectiv – introduse cu subtilitate într-o construcție poetică expresivă. Implicarea directă în intimitatea autoarei oferă caracterul de profundă confesiune poemelor: „Nu vă îngrijorați,/ dacă tac/ E felul meu de a spune/ Cum înnoptează lumina/ În ceacănele vieții./ O haită de lupi/ Mă aruncă-ntr-o stâncă.../ Zăvorâtă în labirintul târziu/ Nu mi pierd echilibrul./ Despoi noaptea de întuneric -/ Nu vă mirați!”

Poemul *Pasărea cu aripi de foc*, care dă și titlul volumului este o formă de purificare, de transcendență misterioasă, *pasărea cu aripi de foc* reprezentând un alter ego al poetei, unul care simte apropiindu-se „întunericul nopții”, pe cea din „urmă filă”, dar o filă doar pe „jumătate scrisă” - aici speranța se află în jumătatea nescrisă, cea care ar putea sugera renașterea, trecerea operei în nemurire. Emoția este creată de poetă prin tensiunea între reflecție și vis, între lumină și umbră: „ne cere lumina să-i facem dreptate.../ evadată, clipa mărturisese/ cum timpul i-a fugit din gând”.

Timpul poeziei se petrece acum și aici, e

viu, cu „sânge din sânge”, o flacăra vie o scrie pe poetă, cu litere de foc. Versurile sunt lapidare, limbajul elevat, metaforic, cu accente filosofice - „aripi de aer/ se deschid/ prin praful de stele.../ de-o vreme,/ nici moartea nu mai face/ tot ce-ar vrea”. Este o meditație asupra condiției umane, a vieții și a morții, a împăcării cu destinul – împăcare văzută de autoare ca un *privilegiu*: „Plec singură spre Tine... (Doamne, adaug eu)/ Mai repede, tot mai repede!/ Cu fiecare pas, întineresc...// La distanță de un dor./ Incendiez tăceri -/ Orizont fără întoarcere./ Singurul privilegiu”. *Tăcerea* devine simbol al *mării treceri* și al comunicării cu divinitatea, spațiu al revelației și al cunoașterii – modul profund, intuitiv de a înțelege lumea.

Comunicarea cu divinitatea este, de fapt, una dintre temele importante abordate de Nicoleta Milea. În poezia *Pieta*, de pildă, autoarea sugerează o dorită vindecare, speranța unei eliberări emoționale: „coborând de pe cruce/ spre inima-mi exilată,/ ca - (ntr)o fântână părăsită-n amurg/ Isuse, o candelă/ Ai aprins la fereastra mea oarbă”. Sufletul este – așadar – coborât *simbolic* de pe cruce, nu-și găsește alinare în inima – ca o *fântână părăsită* –, e vulnerabil, cuprins de spaima тайnelor prea apăsătoare; această reflecție intimă asupra jertfei este transfigurată într-un poem tulburător în care sacralitatea și introspecția alcătuiesc împreună un tablou emoționant.

Așa cum ne-a obișnuit și în volumele anterioare de poezie – peste zece la număr – Nicoleta Milea pune accent și în acest volum pe puterea sugestiei, utilizează reprezentări metaforice și aluzive pentru stări precum melancolia, dorul, iubirea idealizată, regretul – toate aceste trăiri sunt exprimate cu un rafinament subtil, dar și cu forța

creatorului autentic, vădind aspirația către ideal a poetei, nu numai în viață ci și în creație. Prin sensibilitate, intuiție și iubire, unul care transcende și amplifică profunzimea și misterul existenței, cunoașterea evoluând în iluminare, cea care transformă lectura în emoție spirituală și afectivă. Prin oglinda sufletului poeta captează clipa de inspirație - „săgeata fierbinte... daimonul/ hăituit și flământ” - și se întreabă „cine încurajează moartea/ Din viețile noastre și de ce?”. Descifrarea sensurilor încifrate în versurile „pasărea smulsă din somnul cuvintelor mute” ori „zăbrele ghimpate - capcane pentru gânduri – îi țineau loc de aripi” oferă percepția clară a zbciumului interior, a interrogației amplificate despre viață și moarte.

Poezele din volumul *Pasărea cu aripi de foc* sunt punți de cuvinte cu care Nicoleta Milea baletează între real și ideal, între concret și transcendent - cu o lirică fluidă, un ton elegiac și cu o atmosferă de solitudine meditativă, spiritualizată, o invitație la reflecție asupra sensurilor ascunse ale existenței.

Ella Leynard

Ridicați cortina!

Timpul curge, totuși, deși pare a sta pe loc. Este timpul bolii, al morții care pânzește mai mult decât alte dăți, al orizontului în care speranța abia palpă, dar nu va ieși niciodată din scenă, chiar și amară fiind, după cum ne spune ultimul vers al cărții: „stimați deținuți, sunteți liberi...” (*Terminus*).

Privirea poetei Victoria Milea, rămâne deasupra realității, trăgând cu ochiul spre viitorul din care știe că moartea va fi evacuată fără să-l ajungă, pentru că ochiul auctorial o urmărește și îi preîntâmpină fiecare gest care, nesupravegheat ar putea fi fatal pentru noi toți: „moartea e insistentă, folosește/ chei și alte instrumente din dotare/ așteaptă, aștept și eu/ în camera încinsă de vâlvătaia/ poemelor flamboiarde/ oricum se va rezolva.” Este o înțelepciune care construiește atmosfera cărții, în care poeta este permanent prezentă, ea însăși, nelăsând realitatea să-și facă de cap, construind-o permanent pentru ca, la nevoie să poată interveni la momentul oportun, așteptat cu regală răbdare, până când moartea va fi la mână sa: „își va arde mâinile uscățive/ mă va ruga să o pansez/ dar n-am decât/ lacrimile mele de apă tare.” (*Poemul supraviețuitor*).

Cu arsuri căpătate în acest „jărtic”, este de la sine înțeles că moartea însăși e posibil să își afle sfârșitul, iar cititorul va respira ușurat, cu mărturisită satisfacție. Nenorocirea este supravegheată, ca nu cumva să facă derapajul fatal. Vocea puternică a poetei rămâne aceeași pe tot parcursul cărții, nu poate fi învinsă de

această amenințare cu mișcări lascive de ucigaș învăluitoare și bucuroasă să se afle mereu la pândă în acest timp al unei realități care își trece zilele pe marginea prăpastiei ca un acrobat, bătrân și obosit, „nu înaintează/ păstrează distanța/ respectă ordonanțele de urgență/ zămbește într-un anume fel/ dar n-am ajuns să o mituiesc!” care totuși, nu și-a uitat abilitățile pe care încă se bazează să se poată salva, căci „e o moarte secătuită, vlăguită/ toată planeta trage de ea/ abia respiră, transpiră, are frison/ dar și eu păstrez distanța/ doar n-am s-o tratez/ fac un pas înapoi/ când ea face un pas înainte/ dansăm boogie, boogie...” (*M-am plictisit*).

Deși diseacă cu minuție și suspectă, uneori, luciditate, o realitate care dă semne serioase de intrare în derivă, poeta o face fără să trădeze vreun rid, adâncindu-i-se, sau o oboșală care s-ar putea afla vreo clipă în pericolul de a se croniciza: „Trebuie să merg repede, repede/ nu mă opriți din drum, nu mă-ntrabați încotro/ e casa vrăjitorului din Oz/ voi, toporăși ce abia ați răsărit, muguri alb-roz/ clipind somnoroși/ nici tu, coțofană ageră, nu-mi sta în cale/ mă grăbesc, am doar două ore de libertate/ cu două sacoșe grele, mă opresc doar cât/ să ridic privirea spre norii întunecați ori/ să o cobor spre melcul dezorientat de pe trotuar.” Poeta înfruntă realitatea, așa cum îi stă bine unei luptătoare, cu demnitate neștirbită și cu augusta seninătate, deși încercănată uneori, a înțeleptului care știe întotdeauna mai bine, știe el și pentru ceilalți, când ei nu înțeleg:

„grăbesc pasul cu masca pe față și mănuși/ altădată - recuzita unui spărgător/ acum, tot ce pot sparge e un pahar cu lacrimi.” (*Două ore de libertate*).

Este timpul unui exercițiu cu accente mai grave al realității vieții noastre, o realitate care se vrea la răstimpuri luată mai mult în seamă, cu gesturi de organ în derivă. Se simte deodată, este clar pentru toți, limitată, nebagată serios în seamă și strigă cât de tare poate către noi că trebuie să ne amintim cât de muritori suntem. Purtând în minte învățătura zilei de azi, mâine poate, poate, vom trăi mai frumoși. Vom ierta mai mult? Vom iubi mai bine? În poezia *Fără protecție în fața iubirii* poeta afirmă: „vreau înapoi viața mea, așa cum era/ zăpăcită, zglobie, care topăia și cânta/ pe frânghia norilor din vată de zahăr/ fără protecție în fața iubirii”.

Poeta știe că lui azi, mâine îi va urma când, în trecerea-i, timpul îl va lua cu sine și pe temutul virus covid, ducându-l în misterul din care a descins, redându-ne pe noi beatitudinii noastre cotidiene, pentru că „timpul nu aude, nu vede/ timpul nu se sperie de nimic.” (*Timpul nu se sperie de nimic*).

Ochiul poetei, căzând asupra realității sporește, devenind o lupă purtătoare a unei capacități de a privi în profunzimea pe care, înaintând, îi dă deoparte acesteia, rând pe rând, fiecare strat ascunzând un alt nivel al cunoașterii, apropiindu-și astfel realitatea, o ia în stăpânire, anihilându-i încercările otrăvite de a lua în stăpânire slaba minte omenească.

Cartea *Planeta stă acasă* (Editura Neuma, 2022) este o provocare, de multe ori nu confortabilă, care dorește să fie închisă doar după citirea ultimei pagini, te apropie de cuvintele poetei care poartă în rostirea sa curajul unui chirurg. În acest volum de poezie, cuvintele sunt bisturiul care, lăsând în urmă întregul proces al durerii, aduce salvarea.

Moartea este pusă pe fugă, înspăimântată să își audă numele rostit, ea fiind „de fapt, o moarte fricoasă/ se teme să nu se îmbolnăvească.”

Așadar: *Stop-cadru* în Teatrul *Masca vieții*, *Moș Crăciun* ne-a adus *Biletul de viață*, *Anul Nou - Altă lume* în care *Vrem fără protecție în fața iubirii* și mereu *Vremuri bune pentru poezie*, acum – Ridicați cortina!

Critică literară

Ana Ardelean

„Încă dorim să păstrăm lumea curată”

Neîndoios, **Diana Dobrița Bîlea** este o apreciată și reprezentativă scriitoare dobrogeană. Autoarea s-a remarcat prin scrierile sale originale, abordând, ca forme de exprimare artistică, proza, poezia, critica și eseu, fiecareia adăugându-i un „ceva” special, încât lectura să devină relevantă, scrierile sale bucurându-se de un anume rafinament al creativității și gândirii. Diana Dobrița Bîlea aduce în atenția cititorului personaje complexe și variate, unele de o deosebită noblețe sufletească, altele reprezentând latura întunecată a societății, care, uneori, naște monștri. Lupta dintre bine și rău creează situații-limită, surprinzându-ne prin desfășurarea sa inegală. Teama de lucrurile lipsite de adevăr, de etică și de lumină interioară ne oferă un disconfort mental și sufleteș, ne face mai circumspecți, dar ne dă și forță, și temeinicie pentru a lupta împotriva întinericului. Încă dorim să păstrăm lumea curată, încercând să respingem și să eliminăm din corpul ei cauzele, elementele care au îmbolnăvit-o. Diana Dobrița Bîlea se numără printre luptătorii și apărătorii unor idealuri și credințe. Romanul său recent, *Marile întâlniri* (Ed. Editgraph, Buzău, 2025), ne cucerește prin originalitatea, conținutul și temele surprinzătoare pe care le explorează.

Despre romanul în discuție, scriitorul Ovidiu Dunăreanu, pe coperta a IV-a, spune următoarele: „De la începutul până la sfârșitul volumului, Floare, personajul principal, trece printr-o suită de întâmplări dramatice, nu de puține ori devastatoare. Prilej de mare provocare, ce o determină pe experimentata Diana Dobrița Bîlea să facă o demonstrație de virtuozitate în demontarea mecanismelor complicate ale vieții sociale și în decodificarea orizonturilor impresionante și surprinzătoare ale psihologiei feminine, dovedind calități de excelent analist și portretist.”

Evident, *Marile întâlniri* ne prilejuiește o întâlnire cu un personaj feminin solar, ce încearcă să se descopere, să se definească, să-și umple sufletul cu lumina unor experiențe noi, după o adolescență tulburătoare, dureroasă.

Însă întâmplări faste sau mai puțin faste îi ațin calea, deraindu-i drumul. Ceea ce dă frumusețe, înalță sufletul, se transformă în eroare, mai apoi în păcat, introducând personajul principal, pe Floare, lipsită de experiență, de susținere parentală, într-o lume viciată, departe de așteptările și speranțele sale, lovindu-se, din plin, de faptele unor oameni lipsiți de moralitate, omenie și Dumnezeu. Floare nu-și poate controla viața. Orfană, trecută prin momente-limită, sufletul său are ce oferi, deține un bagaj substanțial de bunătate, inocență, credință, fiind o purtătoare de lumină și binecuvântare, oferind celorlalți din tumultul sufletului său, doar că șarpele ispitei o pânzăște, este prezent, și el, în viața sa. Protagonista romanului trece prin experiențe de viață dureroase, își pierde inocența, dar nu și sufletul. „Fata de la fereastră, Floare – nu Floarea, Florica, Florina, Florentina sau alte nume derivate, ci Floare, ca și când ar fi fost menită să înflorească liberă, fără limite, descoperindu-și propria esență, propria lumină interioară și propriul destin...” Ea este un copil cu sufletul curat, soarta despărțind-o de părinți, dar nu de viață și de Dumnezeu. Dumnezeu este oaspetele prețios din inima ei.

Romanul produce o lectură captivantă și relevantă, ce stărnește empatie și îndeamnă la reflecție. Diana Dobrița Bîlea construiește un subiect sensibil, unde întâlnirile predestinate devin prilejuri de revelație și redefinire personală. Parcursul Floarei este unul al devenirii, în care forța interioară și credința în Dumnezeu o ajută să depășească obstacolele întâmpinate în drumul ei sinuos și să-și găsească locul în această lume. Personajele sunt conturate cu o finețe psihologică remarcabilă, prin gesturi, dialoguri sugestive și monolog interior, ceea ce le conferă autenticitate și profunzime. Fiecare „întâlnire” devine un punct de cotitură în existența ei, aducând o schimbare, îmbogățind-o cu experiențe noi, făcând-o să conștientizeze, deși uneori prea târziu, pericolele vieții. Romanul începe cu o scenă dramatică, însă destinul și Dumnezeu o salvează și o conduc pe un alt drum. De la Casa

de Copii la mănăstire, în căutarea tatălui, până la teatrul unde interpretează cu pasiune rolul lui Lady Macbeth, viața o trece prin experiențe inedite, unele extrem de dureroase. Regizorul Ioan vede în ea un talent strălucitor și îi oferă șansa de a-și împlini destinul. Rolul, acest capital de încredere primit din partea regizorului, o transformă, o ajută să fie ceea ce nici nu a bănuț vreodată: „Când pășea pe scenă, intra într-o altă lume, în care spiritul și felul ei de a fi nu aveau ce să mai caute. Atunci, pe scenă, chiar ar fi putut să ucidă, avea în minte că e măritată și era convinsă că trebuie să-l îndemne pe soțul ei să-i omoare pe cei ce stăteau în calea mării lor, parcă înnebuna cu adevărat, pentru că își vedea mâinile pline de sânge și nu-și mai dorea decât să ucidă. În fața publicului, care părea să intre în transă odată cu ea, nu gândea și nu simțea decât ca Lady Macbeth.”

Romanul *Marile întâlniri* propune cititorului o incursiune sensibilă în universul relațiilor umane, al destinelor care se intersectează, uneori decisiv, în momente aparent banale. Fiecare „întâlnire” devine un nod existențial, un punct de cotitură în existența lor. Întâlnirile, uneori dramatice, pe care i le oferă destinul, lasă amprente pregnante pe paginile vieții sale încă nescrise.

Evoluția personajului principal, Floare, este plină de surprize și suspans, de un dramatism care uneori se diminuează, alteori se accentuează, căpătând o formă paroxistică; câteodată, ceea ce i se întâmplă pare un joc cinic al destinului. După un șir de întâmplări nefericite, Floare nu se lasă învinsă și găsește în suflet, păstrate bine, vorbele regizorului Ioan: „Nicio întâlnire nu este întâmplătoare, își aminti ea spusele lui Ioan. Oamenii care intră în viața noastră aduc lecții pe care trebuie să le învățăm. Într-adevăr, semăn cu tuboasa, mă ascund, ca și ea, pentru că rănilor din suflet mi se văd și pe față și de aceea stănesc milă.”

Romanul în sine este unul de introspecție, în care întâlnirea nu este doar un fapt exterior, ci mai ales un prilej de revelație interioară, un

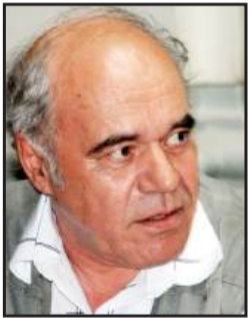

mod de autocunoaștere, de autodefinire.

Proza Dianei Dobrița Bîlea se remarcă prin claritate, o curgere firească a acțiunii și prin atenția specială acordată detaliului. Descrierile pe care le face creează o atmosferă caldă, uneori melancolică, alteori dramatică, potrivită temelor abordate: iubirea, singurătatea, speranța, regretul, nevoia de comunicare autentică.

Un element care dă forță romanului este dimensiunea sa reflexivă. Dincolo de poveste, cartea invită cititorul la meditație asupra rolului celui alt în propria devenire și asupra modului în care întâlnirea cu celălalt ne modelează identitatea, ne influențează comportamentul. Autoarea sugerează subtil că marile transformări se nasc atât din gesturi simple și din dialoguri aparent mărunte, cât și din întâmplările dramatice prin care trecem.

Prin *Marile întâlniri*, Diana Dobrița Bîlea oferă o proză matură, introspectivă, de profundă receptare și trăire interioară, de care cititorul se poate bucura, empatizând profund cu personajul principal.

Florentin Popescu

Oniricul, ca expresie a eu-lui auctorial

Cu barba lui de hirsut, personaj ubicuu (în ultimii ani a fost văzut la mai toate manifestările literare din Capitală), Silvan G. Escu mi s-a relevat/ mi se relevă (mie, dar probabil că și altora) drept un tip cu o personalitate aparte.

Cumpănit la vorbă și participant la discuții doar atunci când este solicitat de grupul/grupurile în care se află, acest om mi-a apărut ca un curios, ca un însetat de informație culturală și mai puțin ca scriitor.

În această din urmă ipostază numele i-a apărut/ îi apare cu parcimonie în unele publicații literare – ceea ce conduce la concluzia ori că este un timid, ori că-și cunoaște foarte bine posibilitățile și pune pe primul plan o autoexigență cum mai rar se poate întâlni la alți confrăți, nerăbdători să se vadă publicați, indiferent cum și cu ce.

Recenta lui carte, *Călătorie în jurul meu* (Editura Neuma, 2026) are darul de a spulbera definitiv prejudecăți și impresii despre acest scriitor.

Sigur, cum știm cei mai mulți dintre noi, de-a lungul timpului au apărut mai multe volume cuprinzând, parțial, câte ceva din sintagma acestui titlu: *Călătorie în jurul camerei mele*, *Călătorie spre interior*, *Călătorie de unul singur* etc. etc.

Volumul d-lui Silvan G. Escu (care s-ar fi putut foarte bine numi *Călătorie în sufletul meu*) este derutant din capul locului, nefiind vorba de o călătorie în sensul clasic, arhicunoscut al termenului, de o călătorie în spațiu, ca să zicem așa, ci de o cu totul altfel de călătorie, una ce ține de psihologie, de

sociologie și în ultimă instanță de filosofie – domenii în care autorul e implicat pe întregul fir narativ al scrierii, aceasta incluzând o întreagă serie de meditații, reflecții, definiții, întâmplări trăite personal. Toate sunt analizate cu atenție chiar și atunci când se emit judecăți despre alții.

Intrucât întregul summum de gânduri și de idei este plasat pe canavaua unui vis, se naște firesc întrebarea: Să fie, oare, dl. Silvan G. Escu un reprezentant întârziat al „curentului oniric” care a făcut ceva vâlvă la noi în urmă cu mai bine de șaptezeci de ani și care astăzi numai reprezintă altceva decât un moment de istorie literară?

Dacă, însă, oniricilor de acum șaptezeci de ani li s-a închis, cum s-ar spune, gura de către cenzura politică a acelor vremi, astăzi, când libertatea cuvântului este definitiv un bun câștigat, în literatură (și nu numai în literatură), onirismul poate cunoaște – prin pana unor scriitori precum cel despre care scriem aici, o adevărată resurrecție, semn lîmpede că romantismul de odinioară (de aiurea – Edgar Allan Poe, E.T.A. Hoffmann, ori de la noi – Eminescu, Macedonski, Minulescu ș.a.) este pretabil la noi și neașteptate metamorfoze.

Este dincolo de orice îndoială că dl. Silvan G. Escu are o incontestabilă vocație de eseist, gen în care se pot „topi” elemente din toate celelalte specii literare, pe marea cărora autorul navighează cu har și pricepere.

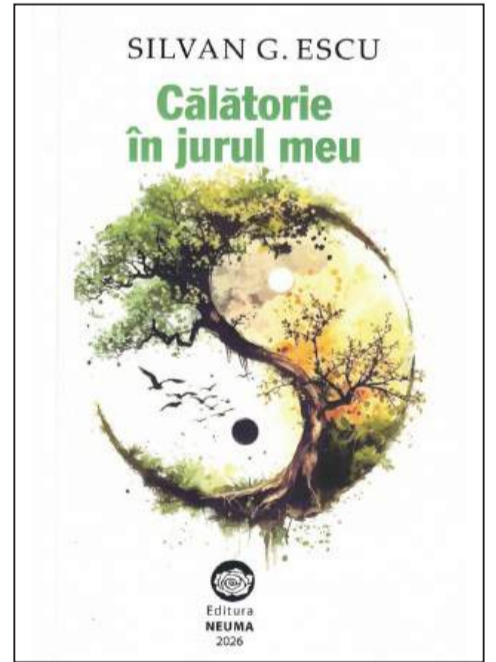
Citindu-l și văzându-l așa de bine documentat la tot pasul, nu poți să-l contrazici, ci mai degrabă să-l „completezi” după propria grilă de judecăți. Călătoria prin spații necunoscute și misterioase (fiindcă în vis totul

poate fi posibil), dialogul cu o la fel de misterioasă umbră îi oferă personajului evocator (destăinător) posibilitatea de a se privi pe sine ca-ntr-o oglindă, dar și de a vedea lucrurile într-o strânsă interdependență unele cu altele.

„Inventarul” temelor și problemelor asupra cărora subiectul povestitor se pronunță este de o bogăție și varietate surprinzătoare, așa cum de altfel se cere a fi la un ins care se autoevaluează și caută răspunsuri la întrebări legate de existența și rostul lui pe pământ și în univers.

Într-un loc, de pildă, scriitorul vorbește despre soartă și noroc în destinul omului (pag. 48), în altul despre feluritele forme ale singurătății și ale prieteniei (pag. 59), într-un al treilea despre răspunsul/răspunsurile în fața unor provocări ale destinului, despre timp, îmbătrânire și moarte (100), despre vinovăția și datoria cu care ne naștem (pag. 148), despre aspirația spre înălțimi, proprie omului (181) etc. etc.

A nu se crede, însă, că volumul în întregul lui ar fi doar un cumul de judecăți cu caracter filosofic, cu teme și idei transcrise literar la rece, fără vreun fior sentimental, sufleteș, întrucât dincolo de raționamente și evaluări poetul iese din când în când la iveală. Așa, bunăoară, atunci când e vorba de porumbi și de cai („cele mai gingașe, blânde și frumoase vietăți”, cum „și femeile ar putea fi dacă ar avea aceste trei calități însumate”, adaugă ironic autorul), dar și de alte „minuni” hărăzite să populeze viața omului. Ființele imaginare (păsări cu două ciocuri, oameni-îngeri, musca fără cap), întrupări ale unor ființe pământene

din trecut (cățelușa Laika, trimisă în Cosmos de sovietici, maimuța lui Darwin ș.a.), plante cu înfățișări ciudate și cu locuitori așijderea potențază cursivitatea textului.

În fine, caracterul simbolic și mesajul acestei scrieri – unicat în literatura noastră de azi, sunt deoalate în penultima pagină (191), unde citim: „Dar dacă toate cele întâlnite în vis, oameni, orice alte ființe, obiecte ori iluzii, aflate cândva sau în prezent în Univers, sunt de fapt eu, multiplicat la o asemenea scară tocmai pentru a împlini parcursul istoric scurs de la începutul omenirii, al oricăror altor insoțitoare și folositoare oamenilor, până în prezent. Eu, reprezentând firul roșu al tuturor generațiilor de oameni (ba nu, nu neapărat toți), viețuitoare (nu chiar toate), obiecte (nu în totalitate), iluzii sau închipuiri (acelea chiar toate!), atunci cum ar trebui să mă calific, ce ar trebui să știu despre mine? De ce aș mai dormi, cu ce drept?”

O carte incitantă de la prima și până la ultima pagină, al cărui mesaj pune pe gânduri cititorul multă vreme după ce a încheiat lectura.

Comentarii critice

Florian Copcea

Cornel Basarabescu
sau despre o ficțiune transfigurată

Poeemele lui Cornel Basarabescu din volumul *O zi din viața lui Gregor Samsa* (Editura David Art, București, 2025) ne introduc în lumea plină de mister a lui Kafka. O particularitate distinctă a discursului liric auctorial constă în legitimarea analogică, subtil speculativă, a amprentei livești care, necondiționat, provoacă, în planul viziunilor prozodice, efecte insolite, emoționale, tulburătoare: „A dorit să se privească în oglindă./ dar oglinzi existau doar în ceilalți pământeni/ și i s-a părut că timpul însuși era un gândac respingător./ iar el nu se va mai trezi niciodată./ Apoi și-a spus: Când mă voi trezi, dacă mă voi mai trezi./ mă voi muta cu pat cu tot în toți oamenii/ care nu înțeleg ce este uitarea. Sau golirea de sine” (*Visul lui Gregor Samsa*).

Personajul kafkian este, desigur, un pretext asumat, abil regizat și dezvoltat în rama reflecțiilor, cu adaos de imagistică, transfigurată expresionist, pentru accentuarea antinomiilor sensului vieții care presupune asimptotic idealul de a o trăi în chip uman. „Măștile” sub care poetul ambiguizează, ludic, deseori substituindu-se „dincolo de Timp, dincolo de Creația Mea” (*La tăatul panglicii*) în invocatul gândac, atât rostul Poeziei în care, hotărât lucru, „nu vezi decât realitatea/ care fuge, parcă ar fi infinitul sau destinul/ în expansiune” (*Trenul*), cât și al Veșniciei care „s-așază-n noi ca pe un cântar” (*Oricât am stoarce timpul*), nu reclamă absurdul existențial, cum în aparență pare, ci voluptatea clipei trăite: „Par doar o silabă-n cărțile uitării./ Se zbenzue-n sensuri ascunse cel mai turbat vânt./ În zadar încerc să număr filele veciei./ Zile răsfoite cad toamna în cuvânt./” *Dac-o fi să fie lumea ca o carte./ S-o citim, veghind, sub pomul interzis./ Dar ne vine rândul să urcăm pe scenă./ Să intrăm în rolul ce ne-a fost prescris”* (*Scena*), și: „...Scuturați puternic

cuvintele/ Să cadă din ele fie lumina./ Fie sensurile lor amăgitoare și sălbaticе./ Vor rămâne multe cuvinte salvatoare/ Care se vor înălța amețitor/ Și viteza lor de sugestie/ Va fi mai mare decât viteza gândurilor” (*Lumina cuvintelor*); sau: „Acum e târziu. Ca să scrii ce simți/ Scoți cu seringă cerneala din stelele tunse/ Și nu întreba de ce prietenii nu mai au umbră./ Dar mai există umbre?” (*Trezește-te*).

Personajul liric – gândacul, nu apare decât accidental în compozițiile coregrafice ale lui Cornel Basarabescu, semn că, din perspectiva punerii lor în relație cu ritualul și expresivitatea liricii post-moderne, a intenționat să resemnifice anumite trăsături proprii oricărei comprehensiuni umane, astfel încât să detașeze mitul kafkian prin introducerea în text, implicit sub raza de influență a metaforei, a tot felul de arhetipuri (pe alocuri vizibil pastişate, dar sincronizate „la spiritul veacului”) al căror sensuri definesc îndeajuns condiția și trăirile reale ale poetului vădit sedus de resurrecția etosului. Acest mod destul de ingenios de exersare textuală reflectă o clară apetență pentru o *verssofie* axată pe raportul dintre real și ficțional, ambii termeni fiind considerați, *sui generis*, la originea unor recunoscute surse de inspirație: „Vezi cum sub clipele vieții toride/ Cartea nopții un inger o deschide./ Nu mai știi din câte vieți ai plecat/ Ca din filele unei cărți. Și, speriat./ Simți cum din paginile trupului zboară/ Același suflet scris cu litere de seară./ Ai uitat dacă soarele mai apune în carte./ Oricum, te ascunzi în ultimul trup și citești mai departe” (*Cititul*), și: „Credeai că orice carte cu care/ măsoară nemărginirea clipei/ viscolește în van/ filele adevărului?!! Care adevăr? Suntem mici./ vedem doar ziua de azi./ Ce departe este amurgul! Parcă/ nici nu există nopți. Dar pune la foc mic/ ziua de azi să fiarbă în fiiece om” (*Care adevăr?*); sau: „Vezi stelele ce curg prin

seva cuvintelor?/ E curgerea noastră miraculoasă/ Spre o deltă de îngeri” (*Spre delta de îngeri*).

În textele în care umbra lui Gregor Samsa, un fel de dublu al lirosofilului, se multiplică, imaginarul este reactivat cu inserții deloc abstrase, indicând propensiunea către reprezentări intenționate existențiale, de unde concluzia că actantul liric devine vremelnice, prin metamorfoză, o himerică/ fantasmatică/ izo-morfă făptură înzestrată cu puterea de a supune realitatea travaliului irealității, aceasta din urmă generatoare a unui complex fenomen „de dilatare, dezmembrare” (H. Friedrich) a ficțiunii: „Dar dacă te trezești ca în *Metamorfoza* lui Kafka./ Te crezi doar tu, dar diminețile toate te știu/ Tot mai mic, inuțil. Iar gândacul/ Te-mbracă-n oglinda unui timp pipiriu” (*Gândacul*), și: „Nu ai decât să te rogi lui Dumnezeu. Și Gregor Samsa/ Nu s-a rugat, ci i-a reproșat lui Dumnezeu./ Doamne, m-ai făcut cândva după Chipul și Asemănarea Ta./ Acum de ce Te joci așa crunt cu mine?!! Nu fi obraznic! Eu nu pot, pentru că am prea multe. Ajudă-mă/ Măcar să mă dezbrac de acest gândac obscen./ Cine, în timpul nopții m-a îmbrăcat cu un nou trup?” (*O zi din viața lui*); sau: „Iar dacă (și numai dacă) te trezești/ Că toți pașii de la naștere i-ai uitat./ Vei simți, în sfârșit, că ești gândacul lui Kafka/ Și te zbați în abis ca în propriul tău pat” (*Gândacul lui Kafka*).

Cornel Basarabescu manevrează abil cuvintele și, cuprins de absurdul unui real care nicidecum nu poate lua locul fanteziei, le antrenează, într-un regim ireductibil de metamorfozări, dezbrăcându-și bizara mantie a insectei, așadar cu trimiteri sugerate la identitatea personajului lui Kafka, în meditații

profund lăuntrice. De aici autenticitatea viziunilor sale în spatele cărora identificăm, în formule proprii, decadente, revelatoare combustii interioare: „Nu ne mai țineți/ În grădina voastră ca la expoziție./ Nu putem fi mai frumoase ca florile/ (...)/ Vă rugăm./ Lăsați-ne să fim libere./ Noi știm mai bine ce e veșnicia./ Dezbrăcați-ne de iubirea voastră./ Ca să putem zbura” (*Rugămintea pietrelor*), și: „Ai plecat din mine să te-ascunzi departe./ Este legea vieții, trebuia să pleci./ (...)/ Îți mai cad din suflet pietre ofilite?/ Te speli cu uitarea, grijile-ți s-au stins./ Eu rămân copilul din care-ai fugit./ Ce lumină-n mine! Dumnezeu m-a nins” (*Îți mai cad din suflet pietre ofilite?*); sau: „Vine clipa când trebuie să închizi cartea/ Și să o așezi la locul ei pe raftul vieții./ Ești sus de tot. Te întrebi cum mai poți coborî./ Mai poți ajunge acolo, jos?” (*Serpentina*).

Rezumând, plâsmuirile din volumul *O zi din viața lui Gregor Samsa* transilizează și demistifică obsesia „ipseității” autobiografice, proiectându-l pe Cornel Basarabescu, între un univers real și altul ficțional, așa cum trebuie să se poziționeze un creator marcat de temeul și misterul Poeziei.

Corneliu Vasile

Elevate preocupări literare

Desigur că acest titlu putea fi altul, înlocuind primul termen cu „rafinat”, referindu-se adică la autorul cărții, acesta fiind, deopotrivă, un documentat profesor de limba și literatura română și un foarte bun cunoscător și creator de literatură.

Nicolae Dina reapare recent în lumea literară cu volumul de cronici literare intitulat *Lectura – pasiune și empatie*” (Editura Armonii culturale, 2025), prefațat de considerațiile editorului Gheorghe A. Stroia, care observă demersul critic echilibrat, diversitatea cronicilor, confirmarea actului critic ca știință și artă în critica de întâmpinare. Nicolae Dina este o personalitate de mare finețe umană și literară, care promovează literatura contemporană.

În „Argument”, autorul cărții remarcă interesul scăzut al tinerilor față de „operele scriitorilor din secolele trecute” (adăugăm opinia acestora conform căreia manualele sunt deosebite, întrucât toți scriitorii din manuale au dispărut, odată cu timpul lor). Criticul literar trebuie să fie sincer, competent și pasionat de activitatea lui. Copil cu părinți fără școală, iar la școală neavând manuale, Nicolae Dina a ținut să împărtășească și altora impresiile sale de lectură, să-i îndemne să citească, un loc deosebit având aici cărțile confrăților teleormăneni.

Născut în anul 1944, cu studii superioare filologice și colaborări la numeroase periodice din țară și din străinătate, inclusiv la „Observatorul” din Toronto, Nicolae Dina a publicat cel puțin opt cărți, începând din anul 2014, și a primit șase premii literare, așa cum citim pe coperta IV, unde se află și fotografia scriitorului.

Din cele 230 de pagini ale cărții, spicuim câteva idei critice în legătură cu volumele recenzate, observând că, la fiecare carte este reprodusă imaginea copertei și că titlul fiecărei

cronici surprinde o trăsătură importantă a scrierii respective.

Elena Armenescu, medic de profesie, este o poetă cu sufletul curat, care îmbrățișează frumusețile naturii, cucernicia și iubirea ca sentiment primordial, având conștiința extraordinarei valori a cuvântului și a poeziei.

Cornel Basarabescu, și acesta deopotrivă scriitor și profesor, alege cele mai frumoase versuri din literatura română într-o carte dedicată tinerilor, comentează operele lui Bacovia și Dino Buzzati, surprinde personaje literare aflate în funcții administrative, și anume primari, și scrie despre cei mai frumoși ani, cei cinci ani ai studenției la Facultatea de Litere din București.

Absolvent al filologiei din Craiova, doctor în filologie, Iulian Bitoleanu și-a început cariera literară cu versuri, ocupându-se, fiind profesor, de aspectele stilistice și lingvistice, de opera scriitorilor clasici sau teleormăneni, într-o notă personală a exegezelor publicate, de căutare a esenței, a sensului textelor analizate.

Elena Buică-Buni, născută la Țigănești, Teleorman, locuiește din anul 1998 în orașul Pickering, Canada, continuând să publice în limba română. După ce a fost, mai întâi, profesoară de limba și literatura română în țară, a scos șaptesprezece volume de autor și a colaborat la peste treizeci de reviste românești, evocând cu multă sensibilitate satul natal și reflectând asupra vieții, militând totodată pentru bună înțelegere, liniște și pace sufletească.

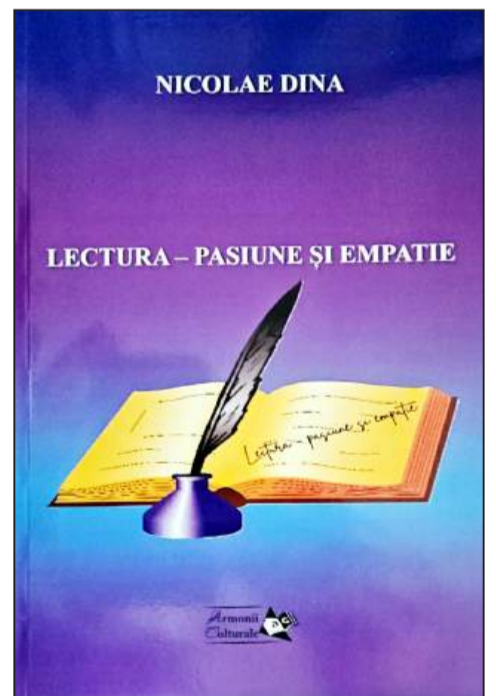
Florea Burtan, redactor-șef al revistei „Caligraf” din Alexandria, este considerat un romantic, incluzând metafore seducătoare în scrierile unde dragostea este tema preponderantă. Senectutea, amintirile, satul natal azi părăsit sunt teme ale romanului „Atelierul de tâmplărie”, alături de evocarea copilăriei,

prezentarea anilor de teroare, din timpul colectivizării, apoi de „promisiuni deșarte” și de alte schimbări, gălăgioase, postdecembriste.

Pe bună dreptate, ținând cont de bogata sa activitate literară și culturală, inclusiv ca șef al culturii Teleormanului, Stan V. Cristea este prezentat cu trei cărți, o carte dedicată fenomenului folcloric al călușului, alta circumscrisă genului epistolar, publicând peste șase sute de scrisori, primite de la peste o sută cincizeci de corespondenți, în totul un vast tablou documentar, amintindu-se și alte contribuții fundamentale, ca istoric literar nu doar al județului, ci și de nivel național. Cea de a treia carte este dedicată anilor de început ai marelui prozator Marin Preda, succedând altor lucrări de cercetare documentară, inclusiv în locurile pe unde a trecut acesta ca elev, aspirant la gloria literară sau ca scriitor.

Prozatorul Titi Damian este, ca și autorul cărții, atât scriitor, cât și profesor de literatură, astfel că nu este de mirare că a conceput documentata monografie „Damian Stănoiu”, despre care și noi am scris. Este remarcată impresionanta documentare, cu peste o sută douăzeci de titluri de lucrări referitoare la acest autor, liniile principale ale operei sale fiind registrul religios, apoi cel stilistic, al limbii vorbite, laic. În a doua carte prezentată, se află douăzeci și două de povestiri, care îl arată ca un maestru al narațiunii. Titi Damian este, de asemenea, publicist, eseist, memorialist și istoric literar cu o bogată creație literară.

Marin Iancu, doctor în filologie și fost inspector școlar, a dedicat mai multe cărți și capitole figurii lui Marin Preda, aici fiind prezentată o nouă ediție a lucrării despre personajele operei prediene, în număr de aproape o mie, inclusiv un index și o schiță de evaluare tipologică. Personajele sunt proiectate

pe pânza conflictului epic, folosindu-se în mod inedit o gamă diversă a portretizării.

Poezie, eseuri, comentarii critice și cronici publică, încă fiind foarte tânăr, de douăzeci și cinci de ani, Cristian Gabriel Moraru, prezentat cu trei cărți, cea de a treia fiind o istorie a literaturii din orașul Roșiorii de Vede proiectată în șapte volume, aici fiind ilustrate primele două. Generația 1927, scriitorii clasici și contemporani sunt aduși în fața cititorului cu argumente documentare și spirit critic.

Despre rolul și menirea poetului și a poeziei, având ca model nepieritor pe Mihai Eminescu, și despre dragoste, ca temă majoră, scrie Gheorghe A. Stroia, versurile sale adresându-se sensibilității și cultivând înalte idealuri morale și spirituale.

Mai sunt și alți scriitori, majoritatea din Teleorman, a căror operă o analizează cu pricepere autorul volumului. Aplecându-se cu interes și pasiune asupra scrierilor contemporanilor, Nicolae Dina aduce un imens serviciu culturii și literaturii, nelăsând să piară scrieri și autori în neant și îndemnând cititorii la lectură și la reflecție.

Comentarii critice

Cristian Gabriel Moraru

Haikuuri cu iz medieval

Cu fiecare apariție editorială, scriitoarea timișoreancă Camelia Monica Cornea reușește să-și surprindă cititorii prin faptul că se reinventează de fiecare dată. De astă dată, a ales genul scurt, plin de esență, al haikuului. *Tronul, Frunza și Eu/ The Throne, the Leaf and I* este cea de-a șasea sa carte de poezie, subintitulată sugestiv *Haikuuri cu iz medieval/ Haiku with a medieval touch*. Cartea, prefăcută de scriitoarea Camelia Ardelean, a apărut la Editura Castrum de Thymes, în 2025, în traducerea excepțională a doamnei profesoare Crinela Sânziana Neșiu, și este împărțită în zece secțiuni care mai de care mai interesante și pline de autenticitate.

Primul capitol este intitulat *Tronul*, cuvânt care pendulează semantic între scaunul sau jilțul pe care stă poeta ca o crăiasă a cuvintelor, așadar metaforă-simbol a domniei sale peste întreg universul său poetic, al puterii sale regale, și coșciug sau sicriu, simbolizând moartea, deci efemeritatea ființei. Tronul mai semnifică, în limbaj popular, și lada de zestre în care viitoarea fată de măritat își depozită bunurile cele mai de preț pregătite pentru noua viață de familie. Transpus în plan artistic, tronul semnifică sensibilitatea și zestrea lirică a poetei cu care aceasta se înfățișează în fața cititorilor.

Primul haiku din acest ciclu poetic este o *ars poetica* în mijlocul căreia se află chiar tronul care-și așteaptă monarhul ca să-și exercite funcția: „triunghi de cocori –/ lângă tronul de piatră/ covor de frunze”. Respectând structura silabică clasică (5-7-5), acest haiku care deschide cartea reușește să realizeze un tablou panoramic, unind cerul cu pământul, altfel spus, marcând tensiunea dintre „efemer” (ryuko) și „etern” (fueki).

„Kigo” sau cuvintele-cheie asociate unui anotimp sunt „cocorii” și „frunzele”, cel mai probabil surse, de vreme ce s-au așternut ca un covor, și sugerează toamna. În estetica japoneză, această ușoară melancolie față de trecerea timpului și a efemerității lucrurilor este cunoscută sub numele de *mono no aware*. Primul vers (imaginea stolului de cocori care pleacă în formație spre țările calde) este o superbă metaforă a zborului, al cărei prim

termen „triunghi” desemnează o rigoare geometrică, expresie a ordinii naturii.

După acest prim vers, care evocă planul celest, urmează pauza ideatică sau „Kireji”, marcată la sfârșitul versului printr-o linie de pauză, care face trecerea spre planul teluric reprezentat de „tronul de piatră”, metaforă a durabilității, dar și a autorității regale, care pare abandonat în mijlocul naturii. Natura acoperă urmele plecării prezenței umane sau divine, înconjurându-l cu un „covor de frunze” care evidențiază trecerea anotimpului călduros al verii și moartea vegetală.

Cele două elemente ale planului terestru, „tronul de piatră”, mineralizat parcă după trecerea unei perioade îndelungate, intră într-un contrast cu acel „covor de frunze”, caracterizat prin moliciune și fragilitate, care este așternut parcă special pentru regina care va pași pe el pentru a se urca din nou pe tron, cu alte cuvinte, să-și reia demnitatea regală exercitată anterior. Uimitor prin simplitatea lui, acest haiku surprinde o stare de liniște solemnă.

Al doilea capitol, *Hrisoave ale lumii*, reliefează încă din titlu înregistrarea în acte oficiale, specifice orânduirii medievale, a istoriei lumii. „Primul act domnesc –/ pielea animalului/ strecurătoare” este un haiku care comprimă în doar câteva cuvinte o întreagă etapă a civilizației umane. Strecurătoarea din final este o imagine puternică sugerând sulitețe sau săgețile înfipte în corpul animalului vânat, ceea ce reprezintă o voalată critică a istoriei, și anume că primul act de stăpânire a fost săvârșit prin violență, prin uciderea și depredarea celuilalt, simbolizat aici de animal. Ironia amară rezidă în alăturarea în cadrul aceluiași haiku a cuvintelor „domnesc”, adică superior, aristocratic, și „strecurătoare”, adică imaginea pielii găurite. Strecurătoarea este și o metaforă pentru filtrarea resurselor materiale, adică a nașterii claselor sociale. Bogăția este strânsă de cei care le pun celorlalți pielea în băț sau iau și pielea de pe ei în încercarea de a strânge cât mai multe avuții.

Al treilea capitol, *Ospăț cu hieroglife și cavalerii umbrei*, abate atenția asupra zorilor

comunicării și a scrisului. În haikuul „prima literă –/ copacul scrijelit de/ cerb în călduri”, este minunat reliefați idea potrivit căreia prima formă de scriere nu este o invenție umană, ci este extrasă din ritmurile naturii, de la cerbii aflați în perioada rutului care își freacă coarnele de scoarța copacilor tineri și își marchează teritoriul. Cicatricea lăsată pe scoarța copacului e considerată prima formă de scriere, una vitală, marcată de instinctul de supraviețuire și perpetuare, după cum reiese din epitetul „în călduri”. Și poezia, de multe ori, este caligrafiera pe hârtie a instinctului și sentimentului erotic aproape la fel ca boncânilul cerbilor, care-și freacă frenetic coarnele de scoarța copacilor.

Și în următoarele capitole, care constituie coloana vertebrală a acestei cărți, întâlnim haikuuri de o rară expresivitate și profunzime, dintre care enumerăm câteva: „peste vitralii/ umbra împăratului –/ în pridvor luna”; „tronul din stejar –/ cântul privighetorii/ în lumea largă” (Cap. 4. *În umbra tronului*); „sub coiful de fier/ numai sânge încheag –/ ultima jertfă” (Cap. 5. *Armura simțurilor*); „cerneala neagră –/ încropit pe manuscris/ sângele roșu”; „condeiul tândări –/ fila de carte scrisă/ unicul trofeu” (Cap. 6. *Penițe, pergamente și pocale*); „zidul înroșit –/ somn fără dimineață/ sub crini înfloriți” (Cap. 7. *Râni, blesteme și iertare*).

Un haiku care poate fi înțeles ca o metaforă a travaliului artistic este „amurg sângieru –/ fierarul își căleşte/ dalta în izvor”, din capitolul intitulat sugestiv *Sânge, meșteșuguri și fier*. Poezia ca meșteșug, ilustrată magistral în literatura română de Tudor Arghezi, este reiterată și de poeta Camelia Cornea, care vede în fierarul (the blacksmith) ce făurește diferite arme sau unelte inițiatul având acces la altă înțelegere a felului cum trebuie realizată opera de artă. Pentru asta, este necesară ceea ce Mircea Eliade numea *coincidentia oppositorum* sau unificarea contrariilor într-un moment de grație. Astfel, focul amurgului și al forjei la care lucrează fierarul și răceala și puritatea apei de izvor, unificate prin procesul numit „călire”, dau rezistență armii sau, în sens

TRONUL,
FRUNZA ȘI EU

THE THRONE, THE LEAF AND I

HAIKU

CAMELIA MONICA CORNEA

figurat, operei de artă. Cu alte cuvinte, cum foarte frumos scria autorul *Cuvintelor potrivite* în faimosul său *Testament*: „Slovă de foc și slovă făurită/ Împărechiate-n carte se mărită”.

Până la urmă, după trecerea prin această viață, omul nu rămâne decât cu zestrea sa sufletească sublimată în amintiri și mai ales în amintirea imitării gestului creator al Divinității, așa cum reiese și din următorul haiku din același capitol: „o amintire –/ poveste de neuitat/ scrisă cu dalta”.

Eul liric ipostaziat într-un meșter bătrân care creează lucruri noi (iată un paradox interesant) este revelat în alt haiku de mare profunzime ideatică: „meșterul bătrân –/ din mână iscusită/ numai lucruri noi”. Meșterul bătrân, posesor al unei bogate experiențe, este maestrul, adică creatorul *par excellence* care, doar printr-o simplă atingere cu mâna sa iscusită, reușește să realizeze o performanță estetică de neegalat. Mâna iscusită este liantul dintre inspirația divină și materie care transformă gestul tehnic într-un veritabil act artistic. Deși bătrân, meșterul creează „numai lucruri noi”, adică măiestria lui se traduce prin aceea că realizează numai lucruri unice, de o inegalabilă frumusețe și valoare.

În concluzie, o carte care merită citită și mai ales recită, pentru că, la fiecare lectură, își dezvăluie alte sensuri și idei extrem de incitante. Felicitări autoarei, căreia îi urăm pe această cale inspirație rodnică în continuare!

Marin Iancu

Emil Cioran. Filosoful de la Rășinari

- continuare din pag. 17

absolutul aparențelor și despre iluziile trăite ca esențe sublime ale vieții sunt exprimate în fraze de o mare expresivitate, capabile să sugereze toate nuanțele gândului. Modalitatea esențială de manifestare este *confesiunea directă, fluentă, lipsită de o severitate afectată, într-o „explozie” de „sinceritate infernală, aproape de demență și provocare”*. De o unică și pregnantă factură personală, eseurile lui Emil Cioran dezvăluie prin autenticitatea demersului aforistic un filosof dominat de un *stil desăvârșit*. „Carte de decadență și despre decadența omului candidat etern la ratare”, *Amurgul gândurilor* adevărate că și starea de scepticism și de negativitate are „voluptățile” ei.

Referindu-se la scrierile românești ale lui Emil Cioran, în a sa *Istorie a literaturii române de la origini până în prezent* (1941), G. Călinescu îl încadra pe acesta în capitolul *Filozofia „neliniștii” și a „aventurii”*. *Literatura experiențelor*, reținând din eseu *Pe culmile disperării* (1934) „forma aforistică a lui Kierkegaard, în care tânărul, abia trecut de douăzeci de ani”, tratase tema disperării ca formă a existenței filosofice. Semnificativ atât pentru conținutul acestor reflecții, cât și pentru metoda adoptată, în descendența filosofiei lirice și nesistematice pe care Kierkegaard și Nietzsche au promovat-o în secolul trecut și care se prelungea și în secolul nostru, primul eseu din *Pe culmile disperării*, intitulat semnificativ *A fi liric*, circumscrie pe spații destul de extinse ideea unui scepticism iremediabil în forma unui *lirism al negativității*. „A fi liric înseamnă a nu putea rămâne în tine însuși”, susține de la început Emil Cioran, înseamnă deci a-ți căuta o

expresie, o formă pentru viața lăuntrică ajunsă la paroxism și „sintetizând în ea întreg sensul personalității noastre”. Filosoful leagă lirismul de vital, de organic, proiectând cea mai importantă temă din eseistica sa: lirismul izvorât din boală. „Aproape toate bolile au virtuți lirice”, notează Emil Cioran. „Ne mulțumim a scrie elogiul lirismului pentru a nu scrie elogiul nebuniei”. A fi liric în gândire înseamnă a gândi asupra ta însuși, cu sinceritate și cu pasiune, distingând între filosofii obiectivi, interesați de biografia ideilor, și cei mai confesivi, pentru care ideile trebuie căutate în autobiografie și confesiune (*Amurgul gândurilor*, 1940): „Este infinit mai importantă problema suferinței decât a silogismului”. Această afirmație fixează cel mai exact întreaga serie a subiectelor primei cărți a lui Emil Cioran și, în linii esențiale, a tuturor eseurilor următoare: a trăi continuu sub amenințarea de a nu mai putea trăi, grotescul generat de disperare, prezentimentul nebuniei, canoul singurătății, viața ca expresie a agoniei, indispoziția perpetuă, suferința. „Grija pentru unitate și sistem, mărturisese autorul, n-au avut-o și n-o vor avea nicidecum acei care scriu în momente de inspirație, când gândul este o expresie organică și personală ce urmează fluctuațiile și vibrațiile dispoziției nervoase și organice. Unitatea perfectă, preocuparea de sistem și de consecvență ridică o viață personală cu puține resurse, schematică și fadă.” De la acest tip de „lirism filosofic mai acut chiar decât cel al lui Boga, care, paralel, își construia un sistem – punând un maximum de rigoare, pentru un poet – și păstrându-și rezervorul liric în poezia propriu-zisă” (Marin Sorescu), Emil Cioran își începe seria operelor de maturitate, scrie

complet în franțuzește și tipărite cu complicitatea lui Gallimard, în celebra colecție *Les essais*, colecție în care au văzut lumina tiparului operele celor mai renumiți esești contemporani. *Syllogisme de l'amertume (Silogismul amărăciunii)* i se tipărește în 1952, acesteia urmându-i multe altele, precum *Précis de décomposition (Despre descompunere, 1949)*, *La tentation d'exister (Tentația de a exista, 1956)*, *Histoire et utopie (Istorie și utopia, 1960)*, *La chute dans le temps (Căderea în timp, 1964)*, *Le mauvais demiurge (Răul demiurg, 1969)*, *De l'inconvenient d'être (Despre neajunsul de a te naște, 1973)* și *Ecartèlement (Sfărțecarea, 1979)*, menite să-l plaseze pe autor printre marii scriitori ai secolului XX.

Reflecțiile de moralist solitar de după 1945, când, părăsindu-și limba maternă, se supune deliberat și definitiv rigorilor limbii franceze, stăruitoarele meditații asupra exilului, aforismele sale disperate, dimpreună cu toate celelalte contribuții de prim-plan în domeniul limbii franceze, au devenit tot mai apreciate în cele mai diverse cercuri din străinătate. De altfel, în acest context, ideea de a analiza și proiecta o anume psihologie a creatorului în exil, ca a tuturor românilor din străinătate, învărăbiți prin cultura politică, dar tot mai uniți însă prin sentimentul că aparțin unei spiritualități comune, a realizat-o chiar Emil Cioran în *La tentation d'exister*, imaginea tipică a exilatului părăndu-i-se mai degrabă apropiată de a unui decepționat agresiv, dublat de un spirit cuceritor, ale cărui dorințe devenind tot mai exacerbate cu cât este mai marginalizat. Cine își schimbă lumea își schimbă identitatea, aceasta însemnând, în opinia atât de amară a eseistului chiar un

anume fel de despărțire de amintirile tale și, până la un punct, de tine însuși. În concepția eseistului, condiția cea mai grea o are poetul în exil pentru că el se instalează în „Cetatea Nimicului”, „dans la bien-être de sa chute”, opinie contrazisă însă de celălalt mare exilat, Eugen Ionescu, după care poetul nu trebuie să plece în altă parte pentru a se simți decepționat de istorie sau pentru a visa o glorie care să-i războve amărăciunile. Un asemenea tip de meditație, înțeles de eseist ca introspecție și pură confesiune, își extrage revelațiile metafizice din cea mai „dureoasă și încordată frământare a virtualului”, în „inspirația” plină de „elan barbar”, căreia îi va rămâne credincios de-a lungul întregii sale activități. Întors la Sibiu, din centrul universitar al Capitalei, tânărul eseist îi scria în 1930 unui prieten următoarele: „Suferința te pune vesnic în fața vieții, te scoate spontan din irațional, ridicându-te la o făptură prin excelență contemplativă. Trebuie să-ți mărturisești sincer: pentru mine starea aceasta constituie un element de mândrie”. Disperarea, moartea, boala, melancolia, tristețea și singurătatea se profilează acum ca motive esențiale pe care se proiectează eseistica lui Emil Cioran, stabilind profilul estetic dominant al lucrărilor și esența lirică a metodei sale filosofice: „Filosofii sunt prea orgolioși pentru a-și mărturisi frica de moarte și prea pretențioși pentru a recunoaște o fecunditate spirituală a maladiilor. Este o prefăcută seninătate în considerațiile lor asupra morții; în realitate ei tremură mai mult decât toți”. Așa se explică și faptul că în volumul său de debut, Emil Cioran consacră pagini întregi melancoliei și disperării („Disperarea este starea în care anxietatea și neliniștea sunt imanente existenței”), acesta devenind cartea unui sentiment extrem, nu acela comun (care nu te împiedică să trăiești), ci acela *autentic filosofic*, care n-are leac. Filosoful disperării nu e torturat de probleme comune, ci „de convulsii și arderile în propria lui existență”.

Restituiri

Nicolae Scurtu

Întregiri la biografia lui Eugen Simion

Biografia profesorului, istoricului și criticului literar Eugen Simion (1933-2022), bogată în evenimente, este temeinic cunoscută de cercetătorii literari, din generația sa și de cei mai tineri care s-au format în ultimele decenii.

Fișele de istorie literară care au fost consacrate, până acum, sunt corecte, profunde și fără ezitări.

Profesorul și cărturarul Eugen Simion, așa cum mărturisește și în interviurile și amintirile sale era extrem de atent cu posteritatea, dar, mai ales, cu unii dintre contemporanii săi.

Un aspect asupra căruia se cuvine să privim, cu toată atenția, este, desigur, literatura sa epistolară, în care Eugen Simion se confesează și contribuie cu noi și extrem de interesante completări privitoare la viața literară contemporană.

Epistolele trimise lui Șerban Cioculescu, Al. Piru, Adrian Marino, Mircea Zăciu, Const. Ciopraga, Ghiță Florea, Al. Dima, Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Dan Grigorescu și altora, care se cuvin a fi identificate, vor dezvălui noi ipostaze ale profesorului și excelentului memorialist Eugen Simion.

Revelatoare sunt și epistolele trimise colegului și prietenului său, Pompiliu Marcea (1928-1985), din Paris, unde, un timp, a fost profesor de limbă, literatură și civilizație românească.

În aceste epistole, nu puține la număr, Eugen Simion își evocă, cu bucurie, dar și cu amărăciune, unele momente din viața universitară din orașul Lumii al Europei și al lumii.

Întâlnim știri, note, informații și acolade critice privitoare la Alain Guillemmou, Mioara Cremene, Ion Vlad, Dumitru Micu, Ion Rotaru, Ion Diaconescu, Romul Munteanu, Ion Grigorescu, Gheorghe Pituț, Liviu Călin, Gheorghe Pănescu, George Munteanu, Valeriu Rusu, Ion Stăvărșu, Maria Platon, Al. Dima, Lucian Raicu și alții.

Există, în aceste epistole, și câteva prețioase glose despre critica literară și, mai ales, despre Noua critică franceză și nu numai.

De asemenea, există și unele entuziasme motivate ca cele privitoare la publicarea tezei sale de doctorat ~ E. Lovinescu scepticul mântuit, care a suscitât interesul istoriei și criticii literare.

Se transcriu, aici, deocamdată, patru epistole necunoscute ale lui Eugen Simion expediate din Paris colegului și bunului său prieten Pompiliu Marcea.

Paris, 23 dec[embrie] [19]70

Iubite domnule Pompiliu,

Astăzi am avut două bucurii, după multe zile cenușii, și anume (le pun în ordinea săvârșirii lor): mi-am încasat primul salariu și am primit scrisoarea d[umii]tale.

Scrisoarea aceasta a făcut un drum lung, observ. Trimisă la sfârșitul lunii noiembrie (marcată la Köln la 23 noiembrie), a sosit la mine pe 23 decembrie, după ce a trecut prin mai multe locuri (inclusiv pe la Institutul de studii romane). De acolo a cules-o prof[esorul]

Guillemmou, care, însoțind-o de o amabilă scrisoare, mi-a expediat-o acasă.

Așa se explică de ce în scrisoarea mea nu mă refer la întrebările pe care mi le pui. Pot, acum, să-ți răspund dar mai întâi țin să-ți mulțumesc pentru cuvintele calde pe care mi le adresezi și, în genere, pentru tot ceea ce ai făcut pentru mine.

Dacă sunt, aici, aceasta se datorește în cea mai mare parte dumatăle. Și [i] a[șa] m[ai] d[eparte]. Îți spun acum ceea ce m-am jenant să-ți zic altădată: am o mare stimă pentru d[umnea]ta și, deși ne-am cunoscut [foarte] târziu, pot spune că am și un mare sentiment de prietenie.

Sper ca timpul să-l consolideze și să-l lărgească. Se spune că prietenii se leagă numai în tinerețea dintâi, până la 20-25 de ani. Uneori ele vin și mai târziu, după ce ai avut destul timp să le pierzi pe cele dintâi.

Acum, despre viața mea la Paris. Ți-am spus și în scrisoarea anterioară că n-am debutat în chip strălucit. A trebuit să mă ocup și să mă descurc, singur, în toate chestiunile de ordin material.

Administrația franceză, pot ca să-ți confirm, este teribilă. Codarcea este un inger. Aici e alt tip de inerție: inerția amabilă. Doamna care se ocupă de mine (la contabilitatea facultății) e șarmantă, îmi surâde totdeauna irezistibil, dar timp de o lună de zile m-am ținut de capul ei să facă formele de plată.

Pe scurt, mare minune! Noroc cu d[omnu]l Guillemmou care, cunoscând situațiunea, s-a oferit să-mi avanseze niște bani. Dar, cum îți ziceam, ieri am ridicat salariul și (n-aș fi bănuit!) mă simt un om foarte sigur pe mine!

Noutăți din țară [foarte] puține. Micu a trecut (pe la începutul lui decembrie) spre Lyon. Are, cred, mari dificultăți. Profesorul Gudet, sau cam așa ceva, l-a primit cu ostilitate. În literații? Nu-mi ajunge ce a fost înainte? - și - zice Micu, ar fi proferat la adresa prodecanului niște vorbe teribile.

Speriat, Micu s-a hotărât (tot din sursa lui) să plece, anunțându-l în acest sens pe d[omnu]l Gudet.

Acesta i-a dat repede dezlegarea, iar Micu, mai potolit în felul lui, a telefonat la Ambasadă. Aici, români, de - i-a dat alarma: Micu vrea să plece... tactica a prins.

Și, când am trecut o dată pe acolo, toată lumea era alertată: ce facem cu prof[esorul] Micu? etc. I-am scris de urgență, sfătuindu-l să-și vadă de treabă.

Mi-a răspuns zilele trecute, mai calm, că și-a început cursurile, între ele, vreo două despre gramatica istorică și altceva în acest fel. Aceasta cu prietenul Micu. Rotaru n-a mai venit. Nici I. Diaconescu.

La Aix este vorba (după câte am fost informat) să vină Valeriu Rusu de la Inst[itutul] de lingvistică.

D. Trancă n-a fost încă numit la Ambasadă. Baltag, actualul atașat, a pronunțat, totuși, numele înlocuitorului său. Așa că s-ar putea să apară într-o zi.

N-am citit decât zilele trecute revistele românești. Naiba a făcut să-mi cadă ochii pe o discuție despre critică în Rom[ânia] literară.

M-am enervat așa de tare încât am hotărât să

nu mai citesc nici o publicație românească atâta timp cât voi sta aici.

Sfaturile acestea din revistă au făcut să mi se urce sângele la cap: sfaturi date de oameni care, în genere nu fac critică.

Nu mai spun că unul dintre participanți, de o snobă mediocritate, vorbește despre lipsă de curaj, etică etc., lucruri, poate verosimile, dar când ții un condei în mână și nu-l folosești decât ca să-ți lauzi prietenii și să-ți câștigi partizani, e de prost gust să judeci pe alții.

Aud că Barbu a scos revista ce se plănuia. Să vezi de aici înainte polemică. Va curge, sunt sigur, mult sânge intelectual.

Te-aș ruga, dragă prietene, să-mi comunici și mie dacă afli ceva în legătură cu Facultatea, unii, etc.

Mă întreb de Concursul meu. Se închisese, la data când am plecat, și urma să se țină Consiliul Facultății. Dar n-am mari speranțe și iată de ce: Al. Piru mi-a făcut de urgență un referat, pe care, împreună cu întregul dosar, l-am predat prof[esorului] Cioculescu.

Iar titularul nostru... Le-a pierdut pe toate sau le-a răvășit, ceea ce înseamnă același lucru. Mi-a promis, la plecare, că îl va căuta. Asta este tot.

Am ieșit, între timp, în oraș. Cu cine crezi că mă întâlnesc pe aglomeratul Bul[evard] Strasbourg Saint-Denis? Să nu-ți vină să crezi: cu George Munteanu, venit împreună cu soția și alți români (doamna Platon...) la Paris.

Ne-am sărutat oriental și ne-am promis o revvedere pe mâine. Mai este aici scriitorul Ion Grigorescu. A promis să-mi dea un telefon (sunt două săptămâni de atunci) dar n-a dat. Nu-i nici o surpriză.

Iau act de ideea că în primăvară veți fi cu toții la Paris. Până atunci, transmite, te rog, soției d[umii]tale salutările cele mai cordiale, și la toată lumea, vă doresc sănătate, ferice, prosperitate.

Cu cele mai bune sentimente,
Eug[en] Simion

P.S.

Am uitat să-ți spun de fetiță, merge la școală (e în clasa a 8-a), după programa franceză. Se descurcă [foarte] bine. Chiar marți madame la maîtresse mi-a spus că tout va bien.

Tel[efonul] meu: 585.58.04.

Paris, 21 martie [19]71

Dragă Pompiliu,

Îți răspund cu o întârziere de o săptămână, cred, deoarece între timp mi-am schimbat locuința. Scrisorile continuă să vină la vechea adresă și eu mă duc o dată pe săptămână să le ridic. Ai, atunci, explicația acestei relative întârzieri.

Stăm, acum, en banlieue, la Romainville, într-un mic apartament de două cam[ere] și bucătărie. Plătim 200 fr[anci] ceea ce reprezintă foarte puțin.

Proprietarul, de origine română, este un mecanic stabilit aici de vreo 30-40 de ani. Un brave type. Ne-a împrumutat și un televizor (cam dărăpănat, adevărat), frigider etc...

E drept că facem până la metrou 15 min[ute], dar, în general, merge. Ne-am liniștit din punctul acesta de vedere.

Pot și eu, în fine, să dorm ca lumea, să citesc și, cine știe? ~ într-o zi să și scriu câte o pagină. Deocamdată facem lecturi de toate felurile. Din țară puține vești. Observ schimbarea lui Lucian Raicu de la cronica „României literare“. De ce oare? Să fie o schimbare din partea lui N. Breban? Nu ți-a scăpat, sunt sigur, ascensiunea fulgerătoare a lui Al. Ivăsiuc, Secretarul Uniunii Scriitorilor, membru în nu știu ce comitete. Bizar!

Scriitorul român nu folosește succesul unei cărți pentru a scrie o carte și mai bună. Vrea puterea. E ceva nemaipomenit!

Se pare că vor fi schimbări mai mari pe la Min[isterul] Culturii. Cel puțin așa mă încredințez Matei Călinescu, venit, aici, pentru o lună de zile.

A mai fost și d[omnu]l Vlad de la Cluj (ți-am comunicat) încă mulți români.

Cu câteva zile în urmă l-am întâlnit la Ambasadă pe Bildeanu sau Bildeanu, director al Editurii Pedagogice. Ingrijorat că va sta 6 luni de zile. O mare figură. Cam atât despre viața românească la Paris.

Înțeleg că nu vei veni la Paris înainte de 1 iulie. Păcat, mi-ar fi plăcut să bem o cafea împreună pe Saint-Germain și să ne plimbăm prin Montmartre.

Noi suntem obligați să fim pe la 1 iulie la Buc[urești] deoarece fetița trebuie să-și dea examenele la școală. Altfel, va fi obligată să repete anul. Aici, la școala franceză, învață cu totul alte lucruri.

N-am primit încă exemplarele E. Lovinescu din țară. Îndată ce le primesc, îți voi expedia neîntârziat unul.

Te salut cu aleasă prietenie,
Eugen Simion

P.S.

Să nu uit. Ziceam de un magnetofon. Nu știu ce marcă pentru că nu cunosc nici care-i bună, nici care-i proastă.

Aruncă-ți într-o zi, când faci o plimbare prin centrul comercial al orașului, o privire într-o vitrină și vezi ce prețuri sunt. Atât. Îți mulțumesc.

E.S.

Adresa mea este ~ rue de Paris, Romainville, France. Tele[fon] ~ 844 29.09 (Chez madame Monique), între orele 7-19.

Note

Originalele acestor epistole necunoscute se află în biblioteca profesorului Nicolae Scurtu din București. 1. Eugen Barbu, prozator, publicist și polemist. A înființat și condus revista Săptămâna culturală a Capitalei.

Paris, 23 martie/71
dragă Pompiliu,
Îți răspund cu o întârziere de o săptămână, cred, deoarece între timp mi-am schimbat locuința. Scrisorile continuă să vină la vechea adresă și eu mă duc o dată pe săptămână să le ridic. Ai, atunci, explicația acestei relative întârzieri.

Stăm, acum, en banlieue, la Romainville, într-un mic apartament de două camere și bucătărie. Plătim 200 fr[anci] ceea ce reprezintă foarte puțin. Proprietarul, de origine română, este un mecanic stabilit aici de vreo 30-40 de ani. Un brave type. Ne-a împrumutat și un televizor (cam dărăpănat, adevărat), frigider etc...

Îți răspund cu o întârziere de o săptămână, cred, deoarece între timp mi-am schimbat locuința. Scrisorile continuă să vină la vechea adresă și eu mă duc o dată pe săptămână să le ridic. Ai, atunci, explicația acestei relative întârzieri.

Adresa mea este ~ rue de Paris, Romainville, France. Tele[fon] ~ 844 29.09 (Chez madame Monique), între orele 7-19.

Consemnări

Marian Petcu

Un nume uitat:
Jacob Rosenthal

În anul 1935, Sindicatul Ziariștilor din România le-a cerut membrilor săi scurte însemnări despre activitatea jurnalistică și fotografică, pentru a realiza un „tablou” al presei. Printre răspunsurile primite, iată-l pe cel al unei personalități despre care s-a vorbit prea puțin, prin raport cu activitatea sa editorială. O precizare: „a colabora” avea, pe atunci, o altă semnificație – în fapt, Rosenthal a lucrat efectiv în redacțiile despre care spune că a colaborat. Cum poți să afirmi că ai colaborat cu un ziar, în condițiile în care erai chiar proprietarul său? Ei bine, așa ceva a fost posibil la noi. De aceea, ori de câte ori citiți istoria ale literaturii, ale jurnalismului ș.a.m.d. trebuie să fiți prudenți când întâlniți cuvintele colabora / colaborator / colaborare. Cel mai adesea, persoanele cărora li se atribuie o astfel de calitate era angajați cu acte în regulă ai acelor redacții, edituri ș.a.m.d. Ori chiar proprietari, ca în cazul de față. Reproduc integral documentul.

„Domnule Președinte,

Ca răspuns la Adresa nr. 100 am onoarea a transmite, odată cu aceasta, două fotografii precum și următoarele însemnări asupra mea:

Rosenthal Jacob, născut la Botoșani, la 29 Sept. (stil vechi) – 12 Oct. 1879. Domiciliul actual: Statele Unite (America), fiind Consilier de Presă pe lângă Legațiunea Română din Washington.

Ziarele la care am colaborat: *Adevărul* și *Dimineața* în calitate de director-proprietar;

Izbânda și *Avântul*, director-proprietar; *Ordinea*, *Plutus*, ziar economic, idem; *Tribuna Liberală*, Galați; *Ecoul*, director-proprietar Galați; *Opinia* (,) Iași; *America* din Detroit (Statele Unite).

Ziare străine: *Petit Parisien* (Paris), *Secolo* (Milano), *Mesagero* (Roma), *Pester Lloyd* (Budapesta), *Berliner Tageblatt* (Berlin), *Utro* și *Dnevnik* (Sofia), Agenția *Havas*, în calitate de corresponsent din București.

Membrii al Sindicatului Ziariștilor din București. Fost în câteva rânduri membru în Comitetul Sindicatului. Membru fondator al Asociației Generale a Presei din România și al Asociației Ziariștilor Profesioniști.

I. Rosenthal, Consilier de Presă pe lângă Legațiunea României Washington”.

Istoricii literari au asociat numele lui Rosenthal cu cel al prietenului său, Panait Istrati – s-au cunoscut în anul 1924, când Istrati era fotograf ambulant la Nisa. Într-adevăr, Rosenthal îi va publica o parte din prozele sale la Editura *Adevărul*, pe care o deținea, precum și în revista *Adevărul literar și artistic*. Cei doi vor fonda o nouă editură, *Renașterea*, la care urmau să apară cărțile lui Istrati. Firește că fondurile necesare editării îi aparțineau lui Rosenthal.

A fost corresponsentul ziarului *Adevărul*, la Sofia.

Din 1929, atașat de presă în capitala SUA, motiv pentru unii jurnaliști clujeni să atace numirea sa: „Rugăm frumos

U.Z.P.¹-ul să ne informeze exact asupra individului Jacob Rosenthal, individ numit atașat de presă pe lângă Legațiunea noastră din Washington, numire făcută datorită nu știm căror considerații exclusiviste gazetăresco-tradiționale. Oare, ne întrebăm noi, de bună seamă, dintre gazetarii profesioniști și creștini - fiindcă el, numai profesionist n’o fi – nu s’a găsit altul, cu mai multă <tradiție> (?)”.

Unul dintre cei mai ostili față de această personalitate, a fost Octavian Goga, cel care îl ataca frecvent în editorialele sale din revista *Țara noastră*, îndeosebi pentru ceea ce se publica în ziarele *Adevărul* și *Dimineața*.

Schimbarea de regim politic din România (1947) l-a găsit în calitate de consilier financiar al Legației României la Washington.

Poliglot, atitudine de stânga, cu bune sentimente față de intelectualii sensibili la socialism. Nu am putut afla când a murit Rosenthal și nici unde – în registrele celor trei cimitire evreiești din București nu apare.

1. U.Z.P. - Uniunea Ziariștilor Profesioniști.

2. *Înfrățirea românească*, Cluj, an V, nr. 7, 1 februarie 1929, p. 88. Notă: este o revistă antisemită editată de Liga Apărării Național Creștine, organizație fondată la Iași, 1923.

Notă: o evocare interesantă datorăm lui Traian D. Lazăr, vezi revista *Cultura*, nr. 531 - <https://revistacultura.ro/nou/panait-istrati-si-prietenii-sai-socialisti/>

Jacob Rosenthal

Jacob Rosenthal și Panait Istrati, Nisa, 1924.

Comemorarea lui Gala Galaction la Roșiorii de Vede

La Muzeul de Istorie „Petre Voivozeanu”, în ziua de 6 martie 2026, a avut loc deschiderea expoziției *Gala Galaction – ostaș al Domnului și rob al scrisului*, organizată cu prilejul împlinirii a 65 de ani de la moartea lui Gala Galaction. Expoziția s-a născut din dorința comună a Secției Alexandria a Societății Numismatice Române, Asociației Filateliștilor din Teleorman, Primăriei Comunei Didești, precum și a Muzeului de Istorie „Petre Voivozeanu” și Bibliotecii Municipale „Gala Galaction”, structuri ale Serviciului pentru Cultură, Educație, Creație și Sport din subordinea Primăriei Municipiului Roșiori de Vede, dar, mai ales, din pasiunea gl. lt. (r) Valentin Becheru și a lui Nicolae Teodor Săceanu, colecționari care au contribuit cu piese din colecțiile proprii. Evenimentul a debutat sub semnul credinței, prin binecuvântările rostite de Părintele *Mircea Ionescu*, protopop al Protoieriei Roșiorii de Vede, și a continuat cu salutul delegației Clubului Numismatic „Mihai Eminescu” din cadrul Cercului Militar Național, rostit de *Ștefan Dina*, președintele acestuia. *Florin Burcea*, viceprimarul

Primăriei Comunei Didești, și *Gheorghiu Andrei*, consilier local, au vorbit despre locul unde Gala Galaction a văzut lumina zilei. *Marinela Rușanu*, bibliotecar la Biblioteca Municipală „Gala Galaction”, a vorbit despre mândria de a avea ca patron spiritual, pentru bibliotecă, un mare cărturar. Povestea obiectelor din vitrine a fost spusă de gl. lt. (r) *Valentin Becheru*, care a reușit să introducă vizitatorii în atmosfera epocii lui Gala Galaction. În finalul evenimentului, *Nicolae Teodor Săceanu* a prezentat o plachetă din ceramică și un lot de patru cărți poștale realizate cu ocazia organizării expoziției, de către Secția Alexandria a Societății Numismatice Române, inițiativă promovată împreună cu gl. lt. (r) Valentin Becheru. Prin fotografii reprezentând clădiri și locuri din Didești și Roșiorii de Vede legate de Gala

Galaction, prin reproduceri și originale ale unor documente, scrisori și cărți poștale, prin volume ale scriitorului și studii despre viața și opera sa, alături de unele publicații, obiecte personale și lucrări de pictură și grafică reprezentând figura acestuia, expoziția aduce, implicit, și un binemeritat omagiu lui Gala Galaction, scriitor și teolog a cărui personalitate este inconfundabilă în panteonul românesc.

(Veronica Cojocaru)

E. St. Caligraf

Revista revistelor

Alte fațete ale veacului trecut

■ **Constantin Noica.** În revista „Convorbiri literare” (nr. 3/2026), Ovidiu Pecican revine la repovestirea, de către Constantin Noica, a ceea ce a însemnat „cea mai grea dintre toate operele care s-au scris cândva în întreaga literatură filosofică”, după afirmația lui W. Windelband, respectiv „Fenomenologia spiritului” de G.W.F. Hegel. În privința comentariilor la „Povestiri despre om. După o carte a lui Hegel” (1980), pare să fie un consens cu privire la caracterul creator, eseistic al cărții. Și asta, întrucât: „Urmând structura cărții lui Hegel, Noica își structurează riguros reconstrucția ideatică în ambele cazuri, oferind un soi de monografie bifațetată, fără precedent ori egal în cultura noastră. Totodată, această «monografie» sparge regulile și tradiția și altminteri, căci se dovedește o narațiune care – exact după modelul descifrat de autor la Hegel, ideile sunt personaje, iar povestea care rezultă urmărindu-le este basm sau de-a dreptul roman”. La apariția în „România literară”, cartea a fost urmărită de Virgil Ierunca, de N. Steinhardt și de Mircea Eliade, elogiile acestora fiind prompte, afirmându-se că: „atât de clare, de frumoase, de caldă expunere a filosofului român” (N. Steinhardt) și exegeza pasionantă (Mircea Eliade) situează noua interpretare a „Fenomenologiei spiritului” de G.W.F. Hegel la o cotă înaltă, de excelență. În final, exegetul se întreabă: „Trebuie oare considerate Povestirile despre om o capodoperă a culturii noastre? Sunt ele mărturia genialității autorului? La aceste întrebări rămâne de meditat...”, și răspunde: „Deocamdată, receptarea în general favorabilă a cărții, reeditările și comentariile de care s-a bucurat, ba chiar și traducerea existente (în franceză, germană și engleză) marchează un traseu semnificativ în receptarea acestei cărți aparte.”

■ **Ion Vinea.** Într-un bine argumentat eseu, „Ion Vinea sau modernismul bine temperat”, din revista „Observator cultural” (nr. 1295/1035/2026), Octavian Soviany pleacă de la ideea că, la începuturile sale, Ion Vinea este „un poet simbolist nu lipsit de rafinament, care se simte în largul său atunci când respiră aerul decadentismului”, însă ulterior, „acest repertoriu simbolist capătă accente grotesci, tema evaziunii este tratată cu mijloacele parodiei, iar poemul, potrivit faimosului principiu al disonanței teoretizat de Friedrich, se alcătuește fragmentar, din secvențe între care există mai degrabă tensiuni decât coeziune, în virtutea unei scheme a segmentării și atomizării care impune dinamica actului poetic”. Pe de altă parte, „Dacă apocalipsa lui Bacovia este una a cremațiunii, cea a lui Vinea este una a pulverizării”. Paralela dintre Vinea și Bacovia este obsesivă pentru eseist, care afirmă, la un moment dat că: „Dacă omul bacovian este o entitate anonimă, gata să se piardă printre obiecte, personajul liric al lui Vinea etalează o monumentalitate poate la fel de suspectă ca vitalitatea în exces pe care o afișează în alte prilejuri și își arogă ostentativ masca de «prinț», în spatele căreia se ghicește însă grimasa ironică.” În final, eseistul conchide că: „Aceste delimitări (pe care el însuși le-a făcut – n.n.) își propun să sublinieze caracterul eclectic al poeziei lui Vinea, care a pornit din simbolism, a preluat ceva din nihilismul estetic și filozofic al protoavangardei, pentru a fi ulterior influențată de expresionism. Nu au lipsit uneori nici accentele neoromantice.”

■ **Alex Ștefănescu.** În pagina sa de istorie literară din revista „România literară” (nr. 9/2026), Vasile Spiridon se oprește la „Anatomistul imposturii: Alex Ștefănescu (1947-2024)”, comentând volumul său, „Cum te poți rata ca scriitor. Câteva metode sigure și 250 de cărți proaste” (2009). La un moment dat afirmă: „Este frustrant că Alex Ștefănescu nu a extins această anatomie a eșecului la dimensiunile unei istorii integrale a literaturii române contemporane. Dacă istoria sa canonică, *Istoria literaturii române contemporane. 1941-2000*, însumează peste o mie de pagini și cântărește, la propriu, câteva kilograme, o ipotetică «Istorie a literaturii române contemporane ratate» ar fi scos la iveală raportul disproporționat dintre valoare și maculatură. O astfel de lucrare ar fi reflectat starea reală a lucrurilor și, printre rânduri, ar fi oferit lecții prețioase despre etica scrisului critic.” Totodată, „O istorie «monumentală» a eșecului, un veritabil «muzeu de ceară al literelor moarte», s-ar fi ridicat ca o pledoarie pentru curajul de a scrie clar și nuanțat cu talent – singura cale prin care literatura poate supraviețui timpului.” Concluzia: „Dacă autorul anonim care l-a amenințat cândva cu moartea a rămas doar o umbră, aceasta se datorează faptului că Alex Ștefănescu a fixat prin bonomie și intransigență ideea că, în fața timpului, doar talentul bine crucificat are ultimul cuvânt. *Cum te poți rata...* rămâne un «manual de instrucțiuni» pentru a discerne cu rigoare valoarea de impostură.”

Eseu

Marin Iancu

Emil Cioran. Filosoful de la Rășinari

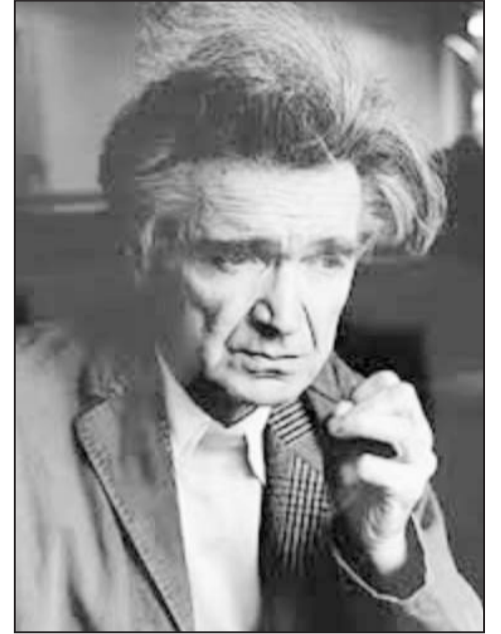
Înscris printre cele mai notorii prezențe ale exilului românesc, scriitori, poeți, filosofi, esești, prozatori, dramaturgi sau publiciști ai secolului al XX-lea, Emil Cioran aparține „noii generații spiritualiste” ieșite din școala lui Nae Ionescu, având drept personalități de frunte pe Constantin Noica, Mircea Vulcănescu, Mihail Sebastian, Petru Comarnescu și Stelian Matescu, despre care, azi mai puțin cunoscut, se vorbea ca despre un al doilea Pico della Mirandola. Născut în ziua de 8 aprilie 1911 într-o veche vatră de cultură românească a Rășinarilor, în apropiere de Sibiu, acest țărăn al Carpaților românești, fiu al unui preot din Rășinari, satul natal al poetului Octavian Goga, urmează studiile liceale la Liceul „Gheorghe Lazăr” din Sibiu, cursurile Facultății de Filosofie și Litere din București (1928-1932), încheiate cu o teză despre H. Bergson. După o bursă de studii la Berlin (1933-1935), este profesor de filosofie la Liceul „Andrei Șaguna” din Brașov, de unde, în 1937, ajunge la Paris, ca bursier al Institutului Francez din București, în vederea elaborării unei lucrări de doctorat. Cutreieră Franța timp de 10 ani fără niciun proiect, urmând ca abia în ianuarie 1940 să fie numit pe un post de consilier cultural al Ambasadei României la Paris, secretar de presă al Legației române fiind pe atunci chiar tânărul Eugen Ionescu. După unele colaborări la revistele românești „Gândirea”, „Vremea”, „Floarea de foc”, „Calendarul”, „Revista de filosofie” și „Convorbiri literare”, în 1934, ca urmare a câștigării concursului de debut al Editurii Fundațiilor Regale, volumul *Pe culmile disperării* va impune imediat numele lui Emil Cioran, alături de ceilalți laureați ai premiului din același an, Constantin Noica, cu *Mathesis sau bucuriile simple*, E. Ionescu, autor al volumului *Nu*, și Horia Stamatu, pentru volumul de poezie *Memnon*. Până la plecarea în Franța, această primă carte a sa în românește este urmată în 1938 de atât de discutatul volum *Schimbarea la față a României*, reeditat în 1941, precum și de alte încă trei cărți, *Cartea amăgirilor* (1936), *Lacrimi și sfinți* (1937) și *Amurgul gândurilor* (1940), proză moralistică de înțelegere, scilicet și de o aleasă frumusețe formală, mai toate ilustrând un remarcabil cugetător din școala lui Nietzsche, Kierkegaard, Heidegger și Chestov.

Plăsmuitor de definiții șocante, de apocalipse, în spiritul lui Ioan Teologul, dar și în atitudinea de frondă proprie generației care se afirmă atunci, lui Emil Cioran totul îi apare de acum blestemat și haotic, absurd și absolut

(„dezamăgiri absolute”). Metaforele și toate celelalte trucuri ale poeziei le va risipi în imagini care cultivă un fel de paroxism al deznădejdii, ajungând să refuze o lume ce i se părea imperfectă, asemenea propriei persoane. „Sunt un om care ar trebui aruncat undeva într-un cazan cu flăcări”, citim în *Pe culmile disperării*. „Aș vrea să izbucnesc într-o explozie radicală cu tot ce am în mine, cu toată energia și cu toate conținuturile, să curg, să mă descompun și într-o expresie nemijlocită distrugerea mea să fie opera mea, creația, inspirația mea. Să mă realizez în distrugere, să cresc în cea mai nebulă avântare până dincolo de margini, și soarta mea să fie triumful meu. Aș vrea să mă topesc în lume și lumea în mine, să naștem în nebunia noastră un vis apocaliptic, straniu ca toate viziunile de sfârșit și magnific asemenea marilor crepusculuri.” Cărțile lui Cioran sunt pline de asemenea impresii și „teme” asupra unei existențe interioare, cu geniale scipiri aforistice, în care vocea personal-impersonală a gânditorului încearcă forme noi de a se defini pe sine. Într-o bună măsură, ideile din publicistica aparținând lui Cioran de până la cei 25 - 26 de ani ai săi, vârsta stabilirii sale în Franța, neinclușă în cele cinci cărți tipărite până acum în țară, se țes în jurul a două coordonate: *Pe culmile disperării* și *Schimbarea la față a României*. Structura pascaliană a eseurilor din *Pe culmile disperării* are ca subiecte suferința și singurătatea, „paradoxurile bestiale”, boala, disperarea și grotescul, agonia și extazul, poezia și meditația despre moarte și mântuire, existența tragică și iubirea. Fără să fie înscris frecvent în tradiția unei gândiri filosofice, Cioran se arată însă ca unul dintre cei mai înzestrați și plini de har gânditori contemporani. Paradoxurile și adevărurile se însoțesc în toate cărțile sale de la un capăt la altul. În acest context, dincolo de toate întrebările, la care, sceptic în înțeles filosofic, acest Iov modern, de o necruțătoare luciditate, e conștient că nu poate da niciun răspuns, Cioran, el însuși un suflet liric, găsește resursele să scrie, în stilul său paradoxal, cele mai tragic-sublime pagini despre iubire, nu despre o iubire spirituală sau mistică, cum am putea crede la prima vedere, ci de o iubire umană, „prin care persoana iubită se fixează în tine, evoluând în carnea ta până a-ți da iluzia spiritualității.” Similitudinile cu Blaga, format la aceeași școală, sunt și în această privință destul de evidente. Neîmpăcat și potrivit realului, împotriva căruia întocmește un necruțător rechizitoriu, tânărul

Cioran se împotrivesc acelor elemente care ar defini specificitatea formulei sufletești a românului: înțelep-ciunea, luciditatea, ironia, zeflemeaua, scepticismul și altele, o dovadă în plus că prin Cioran, prin Eugen Ionescu și Mircea Eliade geniul românesc s-a ridicat spre înaltul marilor valori universale. Apărut în 1936, la patru ani după susținerea licenței despre Bergson, volumul *Cartea amăgirilor* reia temele și judecățile de valoare ale lucrării *Pe culmile disperării*, cititorul reușind să identifice aici concretizarea unei anume stări de spirit a vremii. Omul, fiind imperfectă cu deznădejdi și extaze, oscilează continuu între lupta pătimașă în sine și „vraja irezistibilă a melodiilor interioare”, aflată la jumătatea distanței dintre Dumnezeu și Demon, între rai și iad. Între aceste două puncte cardinale unice sălășluiesc victoriile și înfrângerile, certitudinile și amăgirile, extazul și disperarea: „Este voluptoasă confuzia aceasta care amestecă tristețea cu bucuria și este cu atât mai voluptoasă cu cât este o confuzie de lacrimi.” La numai câțiva ani, în *Tratat de descompunere* (1949), Emil Cioran revenea asupra preocupărilor sale filosofice.

Publicat la Sibiu, în 1940, *Amurgul gândurilor* face parte din seria ultimelor eseuri create în limba română alături de *Lacrimi și Sfinți* (1937) și de *Îndreptar pătimaș*, ultimul fiind scris în românește la Paris între anii 1940-1944, și editat în premieră, la București, în 1991. Emil Cioran își reia în *Amurgul gândurilor* temele majore: *singurătatea, melancolia, deznădejdea, sinuciderea, dar și iubirea*, în ideea în care erosul ar putea reprezenta o formă de apărare de vidul existenței. Filosoful dovedește o imaginație inepuizabilă prin felul în care își construiește un *scenariu al suferinței*, îndoindu-se de puterea filosofiei de a înțelege lumea și de a salva omul de o incurabilă condamnare la ratare. A fost identificată în această *dramă a spiritului necredincios* o formă de înfrângere și de disperare, iar fragmentele care surprind condamnarea la moarte a omului și mediocritatea filosofică în fața acestei inevitabile drame reprezintă în *Amurgul gândurilor* „o veritabilă mitologie a eșecului”. De o profundă și infinită subtilitate, expresia din aceste fragmente reprezintă integral stilul lui Emil Cioran de a gândi lumea. Despre individul care adună în sine suferința lucrurilor din afară, eseistul se exprimă în alte pagini prin adevărate poeme filosofice. „Nu eu sufăr în lume, ci lumea suferă în mine.” Autorul este cuprins de dezgustul în fața mediocrității modernilor

care n-au învățat estetica sinuciderii („Modernilor le lipsește cultura lăuntrică a sinuciderii, estetica sfârșitului”), îndreptându-se spre antic și spre oamenii „răzbunători și triști” ai *Vechiului Testament*, „singurii care i-au cerut socoteala lui Dumnezeu de câte ori au vrut, care n-au scăpat niciun prilej de a-i aminti că-i neîndurător și că ei n-au timp să mai aștepte (...). Altădată se ridicau pumnii spre cer, azi doar privirile”. Îndoiala existențială și nesiguranța de sorginte metafizică îi mențin vie o anume surescitare neurastenică, ceea ce poate duce și la lămurirea ideii că în toate eseurile românești ale lui Emil Cioran din anii începuturilor sale de meditație se observă predilecția pentru „un univers contaminat de haos” (Lucian Blaga), veșnic amenințat de senzația neantului, cu nostalgii confesive, de oscilații dureroase și de declarații lirice, de incertitudini teribile și de exaltări tenebroase. De fapt, chiar și ipostaza franceză a moralistului nu se va deosebi, în manifestările și în atitudinile ei majore, cu nimic de aceea a începuturilor sale. Aceleași *neliniști, oboseli, dileme și prejudecăți*, în nuanțe pesimiste și sceptice, ceea ce l-a determinat pe Gaëtan Picon să afirme că Emil Cioran „excelează în a surprinde simptome ale descompunerii și decadenței, răul și absurdul în timp și în colectivitate”. *Experiența morții* devine crucială, din moment ce doar în perspectiva sfârșitului apare adevărata ordine a lumii în care ți-a fost hărăzit să-ți trăiești viața, moartea dovedindu-se a fi începutul și sfârșitul. Chiar dacă gânditorul însuși nu s-a dorit filosof în sensul clasic al cuvântului, prezența sa este copleșitoare prin virtuozitatea și rafinamentul prin care acesta investighează domeniul umanului. Referindu-se la ipostaza deplinei împliniri într-un alt spațiu a lui Emil Cioran, Mircea Eliade făcea în 1979 această apreciere: „Cioran (...) care scrie cea mai frumoasă și mai perfectă proză eseistică sau apocaliptică în românește, o scrie acum în franțuzește, obsedat ca nimeni altul de perfecțiunea expresiei”. Meditațiile despre

- continuare în pag. 17

Eveniment: „Proza iese pe scenă”

Consiliul Județean Teleorman, prin Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Teleorman, a organizat, în ziua de 13 martie 2026, în parteneriat cu Uniunea Scriitorilor din România, evenimentul cultural *Proza iese pe scenă*. Desfășurat la Centrul Multifuncțional pentru Tineri din Alexandria, beneficiind și de implicarea Primăriei Municipiului Alexandria, a Inspectoratului Școlar Județean Teleorman și a Bibliotecii Județene „Marin Preda” Teleorman, evenimentul a adunat împreună scriitori talentați și un public pasionat, reconfirmând faptul că literatura este cel mai frumos dialog. În deschiderea evenimentului, *Mihai Pisciă*, vicepreședinte al Consiliului Județean Teleorman, a adresat un cuvânt de bun venit oaspeților și le-a mulțumit pentru prezența la Alexandria, iar scriitorul *Ștefan Mitroi* a vorbit despre motivația organizării acestei manifestări și i-a prezentat pe cei care au răspuns cu generozitate invitației sale. Spectacolul a fost susținut de prozatori *Varujan Vosganian, Gabriel Chifu, Ioana Drăgan, Hanna Bota, Dan Stanca* (n-a putut fi prezent, dar i s-a citit un fragment de proză) și *Ștefan Mitroi*, care au citit din propriile lor

creații în proză, de actrii *Daniela Nane* și *Ovidiu Cunceș* cu rafinate interpretări din operele scriitorilor invitați, radiografiile critice privind-i pe scriitori au fost prezentate de criticii literari *Angelo Mitchievici* și *Daniel Cristea-Enache*, inserțiile muzicale la flaut i-au aparținut lui *Ionuț Bogdan Ștefănescu*, iar moderatul a fost publicistul *Cristian Pătrășconiu*. Această admirabilă întâlnire literară, organizată din inițiativa și după o idee a scriitorului Ștefan Mitroi, s-a alăturat cu succes unui alt eveniment de același fel, dedicat prezenței poeziei pe aceeași scenă, și va fi urmat, cum a și declarat inițiatorul său, de cel ce va fi rezervat prezenței criticii literare pe scenă. Căldura cu care publicul de toate vârstele a urmărit și a aplaudat evoluția scriitorilor și artiștilor a reprezentat nu numai o răsplătă binemeritată pentru oaspeții veniți la Alexandria cu gândurile cele mai frumoase, cât și o dovadă că o întâlnire inedită cu proza care se scrie astăzi în România poate să fie benefică atât pentru cei interesați de acest fenomen, cât și pentru scriitorii înșiși, având posibilitatea să constate, nemijlocit, în ce fel creația lor se bucură de atenție. (Cronicar)

